

SCHOOLSE SEGREGATIE IN VLAANDEREN

Evolutie van 2001-2002 tot 2015-2016

Nele Havermans, Thomas Wouters & Steven Groenez

SCHOOLSE SEGREGATIE IN VLAANDEREN

Evolutie van 2001-2002 tot 2015-2016

Nele Havermans, Thomas Wouters & Steven Groenez

Promotor: Steven Groenez

Research paper SONO/2017.OL3.2/2

Gent, februari 2018

Het Steunpunt Onderwijsonderzoek is een samenwerkingsverband van UGent, KU Leuven, VUB, UA en ArteveldeHogeschool.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:

Havermans, N., Wouters, T., & Groenez, S. (2018). Schoolse segregatie in Vlaanderen: Evolutie van 2001-2002 tot 2015-2016. Steunpunt Onderwijsonderzoek, Gent.

Voor meer informatie over deze publicatie nele.havermans@kuleuven.be, thomas.wouters@kuleuven.be, steven.groenez@kuleuven.be

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, Ministerie voor Onderwijs en Vorming.

In deze publicatie wordt de mening van de auteur weergegeven en niet die van de Vlaamse overheid. De Vlaamse overheid is niet aansprakelijk voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de opgenomen gegevens.

© 2018 steunpunt onderwijsonderzoek

p.a. Coördinatie Steunpunt Onderwijsonderzoek
UGent - Vakgroep Onderwijskunde
Henri Dunantlaan 2, BE 9000 Gent

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.steunpuntsono.be

Inhoud

Inhoud	4
Lijst van figuren	6
Beleidsamenvatting	8
1. Inleiding	10
2. Literatuuroverzicht	10
2.1. Definitie van segregatie	10
2.2. Waarom inzetten op desegregatie?	11
2.3. Oorzaken van schoolse segregatie	12
3. Inschrijvingsbeleid in Vlaanderen	13
3.1. Het GOK-decreet	13
3.2. Het inschrijvingsdecreet	14
3.2.1. Inschrijvingsrecht	15
3.2.2. Dubbele contingentering	15
3.2.3. Aanmeldingsprocedure	16
4. Methodologie	18
4.1. Data	18
4.2. Indicatorleerlingen	19
4.3. Buurtindicator en Hutchens index	20
4.3.1. Buurtindicator	20
4.3.2. Hutchens index van segregatie	21
4.4. Regionale kenmerken	22
4.4.1. Mate van verstedelijking: VRIND-classificatie	22
4.4.2. Capaciteitsdruk in het onderwijs van de gemeente	22
4.4.3. Lokale overlegplatformen	23
5. Resultaten	24
5.1. Evolutie van buurtindicator tussen de schooljaren 2001-2002 en 2015-2016	24
5.1.1. Algemene evolutie van buurtindicator	25
5.1.2. Regionale kenmerken	26
5.2. Evolutie van Hutchens index tussen de schooljaren 2001-2002 en 2015-2016	38
5.2.1. Globaal	38
5.2.2. Kleuteronderwijs	40
5.2.3. Lager onderwijs	42
5.2.4. Secundair onderwijs	44
5.2.5. Instappers	46
5.2.6. Woonsegregatie	48
5.2.7. Regionale kenmerken	50
6. Conclusie	56
7. Correctie dataset ten opzichte van eerdere rapporten	59

8. Bibliografie	60
9. Bijlage	62

Lijst van figuren

Figuur 1. Percentage leerlingen dat aantikt op socio-economische variabelen en percentage indicatorleerlingen naar schooljaar	19
Figuur 2. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden	25
Figuur 3. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren	26
Figuur 4. Verdeling van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden naar verstedelijking voor het schooljaar 2015-2016	27
Figuur 5. Verdeling van buurtindicator op basis van statistische sectoren naar verstedelijking voor het schooljaar 2015-2016	28
Figuur 6. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in Brussels Hoofdstedelijk Gewest	29
Figuur 7. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in Brussels Hoofdstedelijk Gewest	29
Figuur 8. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in grootsteden	30
Figuur 9. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in grootsteden	30
Figuur 10. Evolutie buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in rand van grootsteden en Brussel	31
Figuur 11. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in rand van grootsteden en Brussel	31
Figuur 12. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in centrum- en structuurondersteunende steden	32
Figuur 13. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in centrum- en structuurondersteunende steden	32
Figuur 14. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in andere gebieden	33
Figuur 15. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in andere gebieden	33
Figuur 16. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in gemeenten met capaciteitsproblemen	34
Figuur 17. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in gemeenten met capaciteitsproblemen	34
Figuur 18. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in gemeenten zonder capaciteitsproblemen	35
Figuur 19. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in gemeenten zonder capaciteitsproblemen	35
Figuur 20. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in buurten binnen werkingsgebied van een LOP	36
Figuur 21. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in buurten binnen werkingsgebied van een LOP	36

Figuur 22. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in buurten buiten werkingsgebied van een LOP	37
Figuur 23. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in buurten buiten werkingsgebied van een LOP	37
Figuur 24. Segregatie op globaal niveau naar provincie en schooljaar	39
Figuur 25. Segregatie naar onderwijszone in schooljaar 2015-2016.....	39
Figuur 26. Segregatie naar onderwijszone: Verschil tussen schooljaar 2015-2016 en schooljaar 2001-2002.....	40
Figuur 27. Segregatie in kleuteronderwijs naar schooljaar en provincie.....	41
Figuur 28. Segregatie in kleuteronderwijs naar onderwijszone in schooljaar 2015-2016	41
Figuur 29. Segregatie in kleuteronderwijs naar onderwijszone: Verschil tussen schooljaar 2015-2016 en schooljaar 2001-2002	42
Figuur 30. Segregatie in lager onderwijs naar schooljaar en provincie.....	43
Figuur 31. Segregatie in lager onderwijs naar onderwijszone in schooljaar 2015-2016.....	43
Figuur 32. Segregatie in lager onderwijs naar onderwijszone: Verschil tussen schooljaar 2015-2016 en schooljaar 2001-2002	44
Figuur 33. Segregatie in secundair onderwijs naar schooljaar en provincie	45
Figuur 34. Segregatie naar onderwijszone in schooljaar 2015-2016	45
Figuur 35. Segregatie naar onderwijszone: Verschil tussen schooljaar 2015-2016 en schooljaar 2001-2002.....	46
Figuur 36. Segregatie bij instappers in het kleuteronderwijs naar schooljaar en provincie	47
Figuur 37. Segregatie bij instappers in het lager onderwijs naar schooljaar en provincie	47
Figuur 38. Segregatie bij instappers in het secundair onderwijs naar schooljaar en provincie	48
Figuur 39. Woon- en schoolsegregatie in Vlaanderen en Brussel naar schooljaar in kleuteronderwijs	49
Figuur 40. Woon- en schoolsegregatie in Vlaanderen en Brussel naar schooljaar in lager onderwijs	49
Figuur 41. Woon- en schoolsegregatie in Vlaanderen en Brussel naar schooljaar in secundair onderwijs	49
Figuur 42. Segregatie in kleuteronderwijs naar verstedelijking en schooljaar	50
Figuur 43. Segregatie in lager onderwijs naar verstedelijking en schooljaar.....	51
Figuur 44. Segregatie in secundair onderwijs naar verstedelijking en schooljaar	51
Figuur 45. Segregatie in kleuteronderwijs naar capaciteitsproblemen en schooljaar	52
Figuur 46. Segregatie in lager onderwijs naar capaciteitsproblemen en schooljaar.....	52
Figuur 47. Segregatie in secundair onderwijs naar capaciteitsproblemen en schooljaar	52
Figuur 48. Segregatie in kleuteronderwijs naar LOP-werkingsgebied en schooljaar.....	54
Figuur 49. Segregatie in lager onderwijs naar LOP-werkingsgebied en schooljaar	54
Figuur 50. Segregatie in secundair onderwijs naar LOP-werkingsgebied en schooljaar	55

Beleidssamenvatting

Dit rapport geeft een beschrijving van de evolutie van de schoolse segregatie in het Nederlandstalig onderwijs in België tussen de schooljaren 2001-2002 en 2015-2016. We beschrijven de evolutie van segregatie op basis van twee indicatoren, namelijk een buurtindicator en de Hutchens index.

De buurtindicator meet of de samenstelling van een school verschilt van de samenstelling van de buurt van de school. De resultaten van deze indicator suggereren dat het verschil tussen buurt- en schoolsamenstelling toegenomen is voor het basisonderwijs tussen 2001-2002 en 2015-2016, maar dat deze toename tamelijk klein is. De evolutie van de buurtindicator verschilt naargelang de graad van verstedelijking, capaciteitsdruk en het werkingsgebied van het LOP. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn scholen meer op de omliggende buurt gaan gelijken doorheen de tijd. In grootsteden, centrumsteden en structuurondersteunende steden zijn de verschillen daarentegen toegenomen. De capaciteitsdruk binnen gemeenten heeft eveneens een impact op de evolutie van de buurtindicator: in gemeenten met capaciteitsdruk zijn de verschillen tussen school- en buurtsamenstelling gegroeid, terwijl deze in de andere gemeenten weinig gewijzigd zijn. Deze evolutie zien we ook in gemeenten die in het werkingsgebied van een LOP liggen: in deze gemeenten nemen de verschillen in samenstelling tussen school en buurt toe. In de gemeenten die niet in het werkingsgebied van een LOP liggen blijft de buurtindicator tamelijk stabiel.

Naast de buurtindicator hebben we in dit rapport de evolutie van de Hutchens index onderzocht. Deze index meet segregatie als de mate waarin indicator- en niet-indicatorleerlingen op een gelijke manier over scholen verspreid zijn. De resultaten voor deze index geven aan dat segregatie in het kleuter- en lager onderwijs in alle provincies, met uitzondering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, toegenomen is tijdens de observatieperiode. In Vlaanderen is vooral de toename in de provincie Antwerpen opvallend. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest was er een afname van schoolsegregatie in het kleuter- en lager onderwijs. De specifieke situatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waarbij er een sterke interactie is met het Franstalig onderwijs maakt het echter moeilijk om sterke conclusies over de afname van de segregatie te trekken. In het secundair onderwijs zien we in alle provincies, inclusief het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, een toename van segregatie. De evolutie van de Hutchens index verschilt eveneens naargelang de verstedelijking, capaciteitsdruk en of de gemeente in het werkingsgebied van een LOP valt. De verstedelijking hangt samen met de evolutie van de Hutchens index: in grootsteden en Brussel neemt de segregatie af in het basisonderwijs, terwijl het in andere vormen van verstedelijking toeneemt. Voor het secundair onderwijs zien we andere trends, namelijk een toename van segregatie in grootsteden en overgangsgebieden, een afname in Brussel en een stabilisatie in de andere vormen van verstedelijking. Ook de capaciteitsdruk en ligging in het werkingsgebied van een LOP hebben een impact op de evolutie van segregatie. De resultaten tonen aan dat de segregatie het sterkst toeneemt bij capaciteitsdruk op gemeentenniveau. In gemeenten die zich niet in het werkingsgebied van een LOP bevinden, nam de segregatie sterker toe dan in gemeenten in het werkingsgebied van een LOP.

Het is moeilijk om de resultaten van de buurtindicator en de Hutchens index met elkaar te vergelijken, omdat beide variabelen schoolsegregatie op een verschillende manier benaderen. Deze verschillende benadering van segregatie komt ook tot uiting in de resultaten. Zo vinden we bijvoorbeeld ogenschijnlijk tegensprekende resultaten voor de capaciteitsdruk in gemeenten. Voor de Hutchens index zien we dat de segregatie in het kleuter- en lager onderwijs vooral toegenomen is in de gemeenten zonder capaciteitsdruk. De buurtindicator wijst er daarentegen op dat in capaciteitsgemeenten scholen steeds minder op de omliggende buurt zijn gaan lijken doorheen de tijd. Hoewel deze twee evoluties op het eerste zicht op verschillende evoluties lijken te wijzen, is dit niet noodzakelijk het geval. Scholen kunnen minder op de omliggende buurt lijken, maar wel meer gaan gelijken op de andere scholen in de gemeente die in andere buurten liggen.

De evoluties in dit rapport kunnen niet eenduidig aangewend worden om uitspraken te doen over de effectiviteit van het Vlaamse inschrijvingsdecreet. Om sluitende conclusies over de werking van dubbele contingentering te kunnen trekken, moet toekomstig beleidsevaluatief onderzoek zich focussen op (instappers in) het kleuteronderwijs in LOP-werkingsgebieden. Hiernaast kan een specifiekere meting van capaciteit op schoolniveau (in plaats van op gemeenteniveau) ons inzicht in de impact van capaciteitsdruk op segregatie verbeteren. Tot slot moet toekomstig onderzoek ook woonsegregatie (gemeten op buurt- of gemeenteniveau) in acht nemen bij de analyses. Deze zaken komen aan bod in een volgend rapport van Havermans, Wouters en Groenez (te verschijnen) waarin de effecten van dubbele contingentering op de segregatie bij instappers in het kleuteronderwijs wordt onderzocht voor de gemeenten in het werkingsgebied van een LOP.

1. Inleiding

Dit rapport geeft een beschrijving van de evolutie van de schoolse segregatie in Vlaanderen in de periode van 2001-2002 tot en met 2015-2016. We beschrijven de evolutie van segregatie op basis van twee indicatoren. Vooreerst ontwikkelen we een buurtindicator die meet in hoeverre de samenstelling van de school overeenkomt met die van de buurt. Hiernaast analyseren we segregatie aan de hand van de Hutchens index. Deze index werd ook gebruikt om de evolutie van segregatie in Vlaanderen te beschrijven in eerdere rapporten (Wouters & Groenez, 2012, 2015a, 2015b).

We leggen in onze analyses bijkomend de nadruk op regionale kenmerken en hoe deze samengaan met de evolutie van segregatie. Meer bepaald gaan we dieper in op drie regionale kenmerken, namelijk 1) de mate van verstedelijking; 2) de capaciteitsdruk in gemeenten, en 3) of de gemeente in het werkingsgebied van een LOP ligt.

Dit rapport is opgebouwd uit vijf delen. Het eerste deel omvat een korte literatuurstudie van de definitie, oorzaken en gevolgen van segregatie. In het tweede deel gaan we dieper in op het Vlaams inschrijvingsbeleid sinds 2002. Het derde deel geeft een beschrijving van de gebruikte data en de operationalisering van de variabelen in de analyses. We presenteren de evolutie van de buurtindicator in het vierde deel, en de evolutie van de Hutchens index in het vijfde deel. In het laatste deel vatten we de voornaamste resultaten van onze analyses samen.

2. Literatuuroverzicht

We geven in dit eerste deel een korte weergave van de bestaande literatuur over segregatie. Eerst bespreken we de definitie van segregatie die we in dit rapport toepassen. Vervolgens gaan we dieper in op de gevolgen van segregatie voor de onderwijsuitkomsten en sociale attitudes van kinderen. Tot slot leggen we uit hoe schoolsegregatie tot stand komt als gevolg van processen op individueel, sociaal en beleidsniveau.

2.1. Definitie van segregatie

Segregatie is een breed concept dat verschillende ladingen kan dekken. Het kan betrekking hebben op diverse domeinen van de samenleving, zoals op de arbeidsmarkt, de woonomgeving of het onderwijs. Hiernaast kunnen verschillende sociale groepen met segregatie te maken hebben, denk maar aan segregatie op basis van geslacht, sociaaleconomische status, etnische achtergrond of

leeftijd. Omdat segregatie op allerlei groepen en kenmerken van de samenleving toegepast kan worden, zijn er verschillende definities van segregatie terug te vinden in de onderzoeksliteratuur.

Eén van de meest populaire definities van segregatie is die van Massey en Denton (1988). In hun onderzoek concentreren ze zich op woonsegregatie in steden. Ze omschrijven woonsegregatie als een multidimensionaal concept dat uit vijf dimensies bestaat. Een eerste dimensie omvat de (on)gelijke verdeling van sociale groepen over de buurten van een stad. De tweede dimensie verwijst naar de blootstelling van groepen aan elkaar waardoor er de mogelijkheid tot interactie is. De derde dimensie is concentratie, en dit refereert naar de relatieve ruimte die groepen innemen. Niet enkel de relatieve ruimte die groepen innemen is van belang, maar ook de ligging van deze ruimte ten opzichte van het centrum van de stad. Dit is de vierde dimensie van woonsegregatie, namelijk de centralisatie van de woonruimte. De laatste dimensie is de clustering van woongebieden van groepen, dit verwijst naar de mate waarin woongebieden met elkaar verbonden zijn.

De definitie van Massey en Denton (1988) laat zich om verschillende redenen niet gemakkelijk vertalen naar een definitie van segregatie op scholen. Vooreerst zijn de laatste drie dimensies (concentratie, clustering en centralisatie) specifiek gericht op de ruimtelijke aspecten van woonsegregatie, en zijn ze hierdoor moeilijker toe te passen op schoolsegregatie (Gorard & Taylor, 2002). Verder hangt de tweede dimensie, de mogelijkheid tot interactie, sterk samen met de grootte van groepen. De kans op interactie tussen groepen neemt namelijk eerder toe wanneer groepen ongeveer even groot zijn, dan wanneer de groepen in grootte verschillen (Reardon & Owens, 2014). Omdat deze tweede dimensie zo gevoelig is aan de grootte van groepen, verkiezen we deze niet te gebruiken in onze definitie van schoolsegregatie.

In dit rapport leggen we enkel de nadruk op de eerste dimensie van Massey en Denton (1988) in onze definitie van schoolsegregatie. We definiëren in dit rapport schoolsegregatie als “*de ongelijke verdeling van groepen over scholen*”. Segregatie gaat dus niet over de grootte van groepen in de populatie, maar wel over de mate waarin deze groepen gelijkmatig over scholen verdeeld zijn. Hoe ongelijker de verdeling van groepen tussen scholen, hoe groter de segregatie.

2.2. Waarom inzetten op desegregatie?

De (mogelijk) negatieve gevolgen van segregatie op de onderwijsuitkomsten van kinderen en op de sociale cohesie in een samenleving worden vaak aangehaald om een desegregatiebeleid te verdedigen.

Hoewel de meeste (internationale) studies rapporteren dat vooral de sociaaleconomische samenstelling van scholen onderwijsuitkomsten beïnvloedt (van Ewijk & Slegers, 2010a, 2010b), zijn de resultaten voor Vlaanderen minder eenduidig. Enkele recente studies vinden een significant, maar klein effect van de sociaaleconomische schoolsamenstelling op de wiskunderesultaten van kinderen in het basisonderwijs (Agirdag, Van Houtte, & Van Avermaet, 2012; Belfi, Haelermans, & De Fraine, 2016). Er wordt echter geen effect op taalresultaten van kinderen gevonden (Belfi, 2015). Verder zijn er indicaties dat kinderen in sociaal gemengde scholen slechter op wiskunde presteren dan kinderen in meer homogene scholen (Belfi et al., 2016). Het bestaand onderzoek in Vlaanderen

biedt met andere woorden niet voldoende bewijs dat desegregatie tot een verbetering van onderwijsuitkomsten zou leiden.

Een tweede invalshoek legt de nadruk op sociale cohesie. Deze invalshoek focust op de mogelijks positieve gevolgen van desegregatie op de tolerantie van kinderen. Deze verwachting is gebaseerd op de contacthypothese (Allport, 1954). De contacthypothese veronderstelt dat contact tussen groepen tot positieve relaties kan leiden, mits aan enkele voorwaarden voldaan is. Deze voorwaarden zijn: mogelijkheden tot interactie tussen groepen, gelijke status van groepen, gedeelde doelen, geen competitie tussen groepen, en steun van instelling en autoriteiten aan contact tussen groepen. In een overzichtartikel van onderzoek naar de relatie tussen etnische schoolsamenstelling en de kwaliteit van de relaties tussen etnische groepen, komen Thijs en Verkuyten (2014) tot het besluit dat eerdere studies de contacthypothese grotendeels bevestigen. Vooral in lagere scholen zou desegregatie een sterk effect kunnen hebben op de attitudes van kinderen. Ze benadrukken echter ook dat andere factoren, zoals aandacht voor multiculturele opvoeding, positieve relaties tussen leerkrachten en leerlingen, cruciaal zijn voor het welslagen van de desegregatie van scholen.

2.3. Oorzaken van schoolse segregatie

Het fenomeen van schoolse segregatie kan toegewezen worden aan drie factoren, namelijk woonsegregatie, schoolvoorkeuren van ouders, en het inschrijvingsbeleid (Wouters & Groenez, te verschijnen). We bespreken hieronder kort deze drie factoren en hoe deze tot schoolse segregatie kunnen leiden.

Een eerste factor die kan bijdragen tot schoolse segregatie, is woonsegregatie. Woonsegregatie heeft een invloed op schoolsegregatie, omdat ouders vaak de voorkeur geven aan scholen die dicht bij huis liggen (Burgess, Greaves, Vignoles, & Wilson, 2014; Jacobs, 2013). Verder gebruiken toewijzingssystemen vaak ook afstand als één van de ordeningscriteria (zie verder). Dit verband zien we ook in Vlaanderen. Woonsegregatie en schoolsegregatie zijn beide sinds 2001 toegenomen in Vlaanderen (Wouters & Groenez, 2015a).

Hiernaast kunnen ook andere schoolvoorkeuren naast die voor de dichtstbijzijnde school leiden tot segregatie. De resultaten in de onderzoeksliteratuur hierover zijn echter niet volledig eenduidig. Sommige studies rapporteren dat alle ouders de voorkeur hebben voor scholen met een sterke aanwezigheid van kinderen met eenzelfde sociale achtergrond. Deze neiging tot zelfsegregatie wordt voornamelijk teruggevonden voor etnische achtergrond (Bifulco & Ladd, 2006; Booker, Zimmer, & Buddin, 2005; Denessen, Driessena, & Slegers, 2005). Andere studies vinden daarentegen dat enkel ouders van autochtone afkomst en ouders met een hoge socio-economische status een voorkeur hebben voor scholen met een sterke aanwezigheid van de eigen groep, terwijl etnische minderheden of ouders met een lage socio-economische status minder expliciet een voorkeur hebben voor de samenstelling van scholen (Bifulco, Ladd, & Ross, 2009; Glenn, 2011; Saporito, 2003, 2009). Deze minder sterke voorkeur van ouders met een lagere sociale status zou verklaard kunnen worden doordat zij een ‘trade-off’ moeten maken tussen scholen met een sterke aanwezigheid van de eigen sociale groep, en de kwaliteit van de school die vaak samenhangt met de aanwezigheid van leerlingen met een hogere sociale status.

Een derde factor die invloed heeft op schoolsegregatie, is het overheidsingrijpen in het inschrijvingsbeleid van scholen. De overheid kan door het creëren van mechanismes zoals dubbele contingenten, centrale aanmeldingsregisters of toewijzingsmechanismen van leerlingen aan scholen een invloed hebben op hoe schoolvoorkeuren van ouders zich vertalen in de finale schoolkeuze. In het volgende hoofdstuk bespreken we kort het inschrijvingsbeleid in Vlaanderen aan de hand van de bepalingen van het GOK-decreet (2002) en het inschrijvingsdecreet (2012).

3. Inschrijvingsbeleid in Vlaanderen

Hier schetsen we kort de belangrijkste krachtlijnen van het GOK-decreet (2002) en het inschrijvingsdecreet (2011). Het doel van dit hoofdstuk is niet om een diepgaand overzicht van deze twee decreten te geven, wel om een beleidsachtergrond te geven voor de analyses in dit rapport.

3.1. Het GOK-decreet

In 2002 werd het GOK-decreet van kracht. De basisdoelstellingen van dit decreet waren 1) het bevorderen van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen; 2) vermijden van discriminatie, segregatie en sociale uitsluiting; en 3) bevorderen van sociale cohesie in het Vlaams basis- en secundair onderwijs.

Het GOK-decreet bestond oorspronkelijk uit drie pijlers. De eerste pijler is de oprichting van de lokale overlegplatforms (LOP's) (zie verder). De tweede pijler was het garanderen op recht van inschrijving waardoor scholen inschrijvingen niet meer willekeurig kunnen weigeren. De derde pijler was het geïntegreerd ondersteuningsbeleid waarmee scholen bijkomende omkaderings- en werkingsmiddelen ontvangen die ze kunnen gebruiken om hun eigen GOK-beleid te ontwikkelen. Deze drie pijlers werden later aangepast en verankerd in de reguliere onderwijswetgeving. We bespreken hier verder de lokale overlegplatforms en het inschrijvingsbeleid onder het GOK-decreet.

Het GOK-decreet leidde tot de oprichting van lokale overlegplatforms (LOP's) in de 13 centrumsteden en een 60-tal gemeenten. In de LOP's komen lokale overlegpartners samen om via lokaal overleg de gelijke onderwijskansen van jongeren te realiseren. In een LOP zetelen onder andere vertegenwoordigers van scholen, CLB's en schoolbesturen, maar ook vertegenwoordigers van ouderverenigingen, lerarenvakbonden, leerlingenraden en lokale partners. De LOP's staan in voor een resem van opdrachten, vastgelegd bij decreet, waaronder het bepalen van criteria en procedures die gevolgd moeten worden bij inschrijvingen door scholen, het maken van afspraken over de communicatie over het inschrijvingsbeleid naar ouders en jongeren, en het bemiddelen bij klachten over inschrijvingen bij scholen. Verder kregen LOP's ook in het GOK-decreet de ruimte om te experimenteren met aanmeldingsprocedures. De LOP's in Leuven, Gent, Brussel, Mechelen en

Antwerpen hebben hier in de periode tussen 2008 en 2012 gebruik van gemaakt (Agentschap voor Onderwijsdiensten, 2009, 2010, 2011, 2013).

Het GOK-decreet voorzag in het recht op inschrijving in een school naar keuze. Chronologie (“wie eerst komt, eerst maalt”) was hierbij het basisprincipe. Scholen mochten enkel de inschrijving van een kandidaat-leerling weigeren als 1) de capaciteit van de school overschreden wordt; 2) ouders het pedagogisch project en/of schoolreglement weigeren te ondertekenen; 3) de kandidaat-leerling anderstalig is, het percentage anderstalige leerlingen op de school minstens 20% is én minstens 10% hoger ligt dan het percentage anderstalige leerlingen in het LOP; of als 4) de leerling in het vorige of daaraan voorafgaande schooljaar van de school uitgesloten werd.

Het basisprincipe van chronologie werd gecorrigeerd op drie manieren. Ten eerste kregen broers en zussen van huidige leerlingen vanaf het schooljaar 2004-2005 voorrang bij inschrijvingen. Ten tweede kregen Nederlandstaligen in het schooljaar 2005-2006 ook de mogelijkheid tot voorrang in het Brussels onderwijs. Tot slot kregen scholen in het schooljaar 2005-2006 de mogelijkheid om een voorrangperiode te organiseren voor GOK-leerlingen en niet-GOK-leerlingen. Dit was dus niet verplicht. Alle scholen konden een voorrangperiode voor GOK-leerlingen organiseren, de voorrangperiode voor niet-GOK-leerlingen kon enkel georganiseerd worden wanneer het aandeel GOK-leerlingen 10% hoger was dan het aandeel in het werkingsgebied van het LOP.

Leerlingen die op minstens één van de eerste vier GOK-indicatoren aantikten, eventueel in combinatie met de vijfde indicator, konden voorrang krijgen bij het inschrijven in een basisschool of de eerste graad van het secundair:

1. Het gezin ontving voorafgaand aan het schooljaar waarop de inschrijving van het kind betrekking heeft, ten minste één schooltoelage
2. De leerling is tijdelijk of permanent buiten het eigen gezinsverband opgenomen
3. De ouders behoren tot de trekkende bevolking
4. De moeder is niet in het bezit van een diploma secundair onderwijs of een daarmee gelijkwaardig studiebewijs
5. De taal die de leerling in het gezin spreekt, is niet het Nederlands

3.2. Het inschrijvingsdecreet

Het inschrijvingsdecreet trad in werking voor nieuwe inschrijvingen in het schooljaar 2012-2013. In het inschrijvingsbeleid worden vijf doelstellingen nagestreefd (Wouters & Groenez, 2015b):

1. Het realiseren van vrije schoolkeuze
2. Vlot verloop van inschrijvingen
3. Rechtvaardige toekenning van beschikbare plaatsen op scholen
4. Tegengaan van schoolsegregatie
5. Vrijwaren van Nederlandstalig karakter van het door de Vlaamse Gemeenschap gefinancierd onderwijs in Brussel

Om deze doelstellingen te realiseren, werden drie instrumenten ontworpen, namelijk het inschrijvingsrecht, dubbele contingentering en aanmeldingsregisters. We bespreken hieronder deze drie instrumenten meer in detail.

3.2.1. Inschrijvingsrecht

Aan het basisprincipe van recht op inschrijving werd niet geraakt in het decreet. Leerlingen die voldoen aan toelatings-, overgangs- of instapvoorwaarden op de dag van de instap of bij beslissing van klassenraad worden chronologisch ingeschreven. De inschrijving wordt gerealiseerd na ondertekening voor akkoord van de ouders met het pedagogisch project en schoolreglement. De inschrijving van een leerling geldt in principe voor de duur van de hele schoolloopbaan, tenzij bij beslissing van schoolbestuur of ouders tot uitschrijving wordt overgegaan. Scholen kunnen leerlingen enkel weigeren in de volgende gevallen: 1) de leerling voldoet niet aan de toelatings-, overgangs- of instapvoorwaarden; 2) de inschrijving van de leerling heeft tot doel in dat schooljaar afwisselend naar verschillende scholen te gaan; 3) de capaciteit wordt overschreden; 4) het niveau waarin de leerling wil inschrijven is volzet; 5) de leerling werd het lopende schooljaar, het vorige schooljaar of het daaraan voorafgaande schooljaar uit de school uitgeschreven als gevolg van definitieve uitsluiting; 6) de leerling werd elders uitgeschreven als gevolg van definitieve uitsluiting als tuchtmaatregel; 7) de leerling heeft specifieke onderwijsbehoeften. Elk van deze weigeringsgronden is gekoppeld aan voorwaarden alvorens ze ingeroepen kan worden. De vaakst voorkomende reden voor weigering is de overschrijding van de capaciteit van de school.

Het inschrijvingsdecreet maakte het inschrijvingsproces administratief complexer dan onder het GOK-decreet. Scholen moeten, voor de inschrijvingsperiode van start gaat, hun capaciteit en de grootte van contingenten (in geval van dubbele contingentering) bepalen voor het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair; en ze moeten deze communiceren aan belanghebbenden. Verder moeten scholen verplicht een inschrijvingsregister bijhouden met alle gerealiseerde, uitgestelde en geweigerde inschrijvingen.

Bij de inschrijvingen wordt eveneens het basisprincipe van chronologie toegepast. De inschrijving van voorrangsgroepen is een afwijking op deze regel. Elke voorrangsgroep heeft een specifieke voorrangperiode en binnen de voorrangperiode gebeuren de inschrijvingen chronologisch. De voorrangsgroepen in het decreet zijn:

1. Leerlingen van dezelfde leefentiteit
2. Kinderen van personeel (met contract lopende tewerkstelling van minstens 104 dagen)
3. Enkel in Brussel: kinderen van wie minstens één ouder Nederlandstalig is. Scholen moeten streven naar minstens 55% Nederlandstalige leerlingen in de school
4. Campusleerlingen (niet verplicht)
5. Indicator- en niet-indicatorleerlingen (enkel in het kader van dubbele contingentering en centrale aanmeldingsregisters)

3.2.2. Dubbele contingentering

Het systeem van dubbele contingentering is verplicht voor alle scholen in het gewoon basisonderwijs en de eerste graad van het gewoon voltijds secundair onderwijs in het werkingsgebied van een LOP. Scholen die zich buiten het werkingsgebied van een LOP bevinden, mogen ook het systeem van dubbele contingentering volgen. Voor deze scholen is dubbele contingentering enkel verplicht indien de school ook een aanmeldingsregister heeft.

Met het systeem van dubbele contingentering wil men komen tot een evenredigere verdeling van indicator- en niet-indicatorleerlingen over de scholen binnen een LOP-gebied; of over de scholen in

een gemeente buiten LOP-gebied. Hiertoe bepaalt een schoolbestuur twee contingenten voor de gelijktijdige inschrijving van indicator- en niet-indicatorleerlingen. De som van deze twee contingenten is 100%. De voorrangsgroepen van kinderen van eenzelfde leefentiteit, kinderen van personeel, Nederlandstalige leerlingen (in Brussel) en campusleerlingen (niet verplicht) worden ook opgenomen in de contingenten.

De grootte van de contingenten wordt binnen het LOP bepaald, vaak afhankelijk van de relatieve aanwezigheid van indicatorleerlingen binnen de gemeente, het LOP of ander deelgebied. Scholen buiten het LOP berekenen de grootte van de contingenten aan de hand van de verhouding tussen (niet-)indicatorleerlingen en het totaal aantal leerlingen in alle scholen in de gemeente.

Tijdens het inschrijvingsproces worden beide contingenten chronologisch aangevuld met nieuwe inschrijvingen. Leerlingen die zich willen inschrijven maar voor wie geen plaats meer is in het contingent, worden op chronologische wijze uitgesteld ingeschreven in het inschrijvingsregister. Wanneer bij het einde van de voorrangperiode één contingent niet volledig aangevuld is, dan worden de openstaande plaatsen aangevuld met de uitgestelde inschrijvingen (op chronologische volgorde). Indien beide contingenten bereikt worden, dan worden alle uitgestelde inschrijvingen geweigerd.

Een indicatorleerling is een leerling die aan één of meerdere van deze voorwaarden voldoet¹:

1. het gezin ontving in het schooljaar, voorafgaand aan het schooljaar waarop de inschrijving van de leerling betrekking heeft, of in het daaraan voorafgaande schooljaar, minstens één schooltoelage van de Vlaamse Gemeenschap;
2. de moeder is niet in het bezit van een diploma van het secundair onderwijs of een studiegetuigschrift van het tweede leerjaar van de derde graad van het secundair onderwijs of een daarmee gelijkwaardig studiebewijs
3. [Kind woont buiten gezinsverband: geschrapt in 2014]
4. [Gezin hoort tot de trekkende bevolking: geschrapt in 2014]

3.2.3. Aanmeldingsprocedure

Scholen kunnen de inschrijvingsperiode laten voorafgaan door een aanmeldingsprocedure. De aanmeldingsprocedure is verplicht voor basisscholen in Gent, Antwerpen en Brussel. Andere scholen en/of LOP's die wensen aan te melden, kunnen hiervoor een aanmeldingsdossier indienen bij de Commissie inzake Leerlingenrechten. Scholen die gebruik maken van een aanmeldingsprocedure, zijn verplicht om het systeem van dubbele contingentering te volgen.

Centrale aanmeldingsregisters zijn platformen waarop ouders hun schoolvoorkeuren kunnen ingeven, en waar de toewijzing aan scholen gebeurt aan de hand van ordeningscriteria binnen een toewijzingsmechanisme. De ordeningscriteria zijn criteria die gebruikt worden om leerlingen per school te rangschikken. Het toewijzingsmechanisme is het algoritme dat bepaalt hoe schoolvoorkeuren en ordeningscriteria tot een toewijzing leiden (Wouters & Groenez, 2015b).

¹ Het schrappen van de derde en vierde indicator in 2014 had slechts zeer beperkte gevolgen op het percentage indicatorleerlingen, gezien de meeste leerlingen die aan de derde of vierde indicator voldeden, ook aantikken op minstens één van de eerste twee indicatoren.

Centrale aanmeldingsregisters hebben voornamelijk als doel om de schoolinschrijvingen te centraliseren. De complexiteit van het systeem neemt wel toe, maar er is ook meer transparantie en rechtszekerheid voor ouders, en er kunnen meer criteria gebruikt worden bij het toewijzen van plaatsen dan chronologie en de voorrangscriteria.

De LOP's bepalen welke ordeningscriteria, en in welke volgorde, gebruikt worden. Een eerste ordeningscriterium betreft de voorrangsgroepen zoals besproken in 4.2.1. Dit ordeningscriterium kan verder aangevuld worden met één of meerdere van de volgende:

1. Afstand (enkel voor basisonderwijs)
2. Chronologie (enkel voor secundair onderwijs)
3. Voorkeur (enkel in combinatie met ander criterium)
4. Toeval (enkel in combinatie met ander criterium)

Er dient tot slot nog opgemerkt te worden dat een toewijzing niet hetzelfde is als een inschrijving. Ouders moeten zich na de toewijzing nog steeds gaan inschrijven. Ouders die een plaats toegewezen gekregen hebben in de aanmeldingsprocedure, zijn van deze plaats verzekerd tijdens de inschrijvingsperiode (Wouters & Groenez, 2015b). Ze hebben echter nog steeds de vrijheid om zich in een andere school in te schrijven, maar ze zijn in dit geval wel niet verzekerd van een plaats.

4. Methodologie

4.1. Data

We gebruiken in dit rapport data van de februaritellingen van het Departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse overheid. De data bestrijken de schooljaren 2001-2002 tot en met 2015-2016. De dataset bevat 16.936.971 observaties. In Tabel 1 geven we het aantal observaties weer naar schooljaar en hoofdstructuur. Iedere observatie in de dataset is een individuele leerling in een schooljaar. We hebben in totaal informatie van 2.261.433 individuele leerlingen.

Tabel 1. Aantal observaties naar schooljaar en hoofdstructuur

Jaar	Kleuter	Buiten- gewoon kleuter	Lager	Buiten- gewoon lager	Secundair	Deeltijds beroeps- secundair	Buiten- gewoon secundair	Totaal
2001	238.570	1.679	408.906	26.694	412.975	6.171	16.004	1.110.999
2002	237.317	1.721	405.913	26.861	417.994	6.273	16.317	1.112.396
2003	236.053	1.720	401.372	26.937	423.742	6.336	16.712	1.112.872
2004	234.264	1.790	395.710	26.765	433.813	6.380	17.321	1.116.043
2005	233.777	1.820	390.813	26.745	438.402	6.443	17.729	1.115.729
2006	234.429	1.907	388.976	26.789	438.236	6.573	18.119	1.115.029
2007	238.618	1.946	386.396	27.140	437.237	6.685	18.193	1.116.215
2008	244.523	1.975	383.694	27.541	434.837	6.934	18.478	1.117.982
2009	251.459	1.961	382.085	27.705	433.301	7.331	18.948	1.122.790
2010	258.563	1.974	383.886	28.224	428.548	7.871	19.416	1.128.482
2011	263.772	1.986	388.612	28.564	424.784	8.240	19.770	1.135.728
2012	267.161	2.022	394.255	28.479	423.317	8.636	20.104	1.143.974
2013	270.413	2.042	401.655	28.304	422.123	8.862	20.414	1.153.813
2014	269.641	2.000	412.979	27.482	421.946	8.807	20.573	1.163.428
2015	268.957	1.984	424.802	25.576	421.201	8.745	20.225	1.171.491
Totaal	3.747.517	28.527	5.950.054	409.806	6.412.457	110.287	278.323	16.936.971

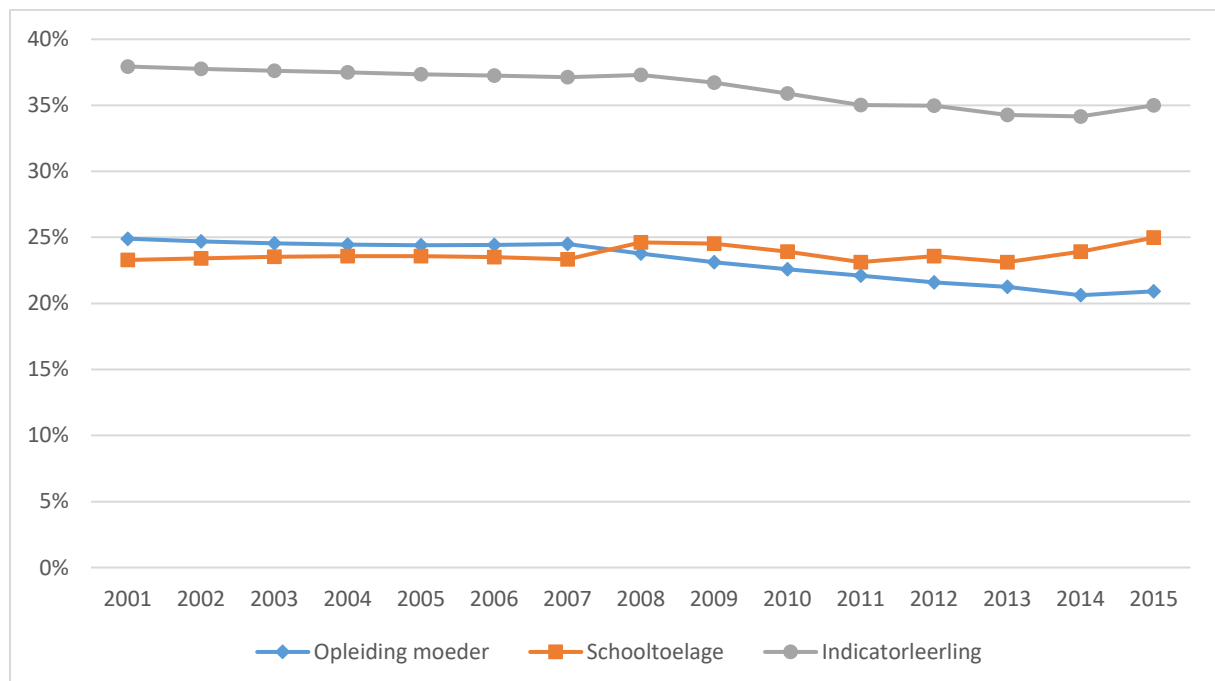
4.2. Indicatorleerlingen

Onze definitie van indicatorleerlingen stemt overeen met de definitie in het inschrijvingsdecreet. Indicatorleerlingen zijn leerlingen die aantikken op minstens één van de twee volgende socio-economische kenmerken. Het eerste kenmerk is het opleidingsniveau van de moeder (1= geen diploma van hoger secundair onderwijs of daarmee gelijkgesteld; 0=minstens een diploma van hoger secundair onderwijs of daarmee gelijkgesteld). De tweede variabele is het al dan niet ontvangen van een schooltoelage (0=geen schooltoelage; 1=schooltoelage).

De socio-economische variabelen zijn pas beschikbaar in de dataset vanaf het schooljaar 2007-2008. Omdat deze variabelen redelijk stabiel zijn, gebruiken we de beschikbare data om de ontbrekende waarden in de periode vóór 2007-2008 hiervoor aan te vullen. Voor meer informatie over de imputatie van ontbrekende waarden op deze twee socio-economische kenmerken, verwijzen we graag naar het rapport van Wouters en Groenez (2013).

In Figuur 1 geven we het percentage leerlingen weer dat aantikt op de twee socio-economische variabelen, en het totale percentage indicatorleerlingen. Uit de figuur kunnen we afleiden dat het percentage indicatorleerlingen een licht dalende trend vertoont. Deze licht dalende trend wordt voornamelijk verklaard door de afname van het percentage leerlingen met een moeder dat geen diploma secundair onderwijs of gelijkwaardig heeft behaald. Dit percentage daalde tussen de schooljaren 2001-2002 en 2015-2016 met ongeveer vier procent. Hiertegenover zien we dat het aandeel leerlingen dat een schooltoelage ontving, tamelijk stabiel is gebleven, tussen 23% en 25%.

Figuur 1. Percentage leerlingen dat aantikt op socio-economische variabelen en percentage indicatorleerlingen naar schooljaar

In de vorige evaluatie van de schoolse segregatie in Vlaanderen (Wouters & Groenez, 2013) werd de thuistaal ook opgenomen als kenmerk van indicatorleerlingen. In dit rapport nemen we de thuistaal niet op, omdat het inschrijvingsdecreet geen rekening houdt met de thuistaal voor het

definiëren van indicatorleerlingen. In Bijlage 1 geven we de evolutie weer van het percentage leerlingen met een andere thuistaal dan het Nederlands.

4.3. Buurtindicator en Hutchens index

In dit rapport onderzoeken we de evolutie van twee variabelen tijdens de periode van 2001-2002 tot en met 2015-2016. De eerste variabele is een buurtindicator die de kenmerken van de leerlingen op een school vergelijkt met de kenmerken van leerlingen die in de buurt van de school wonen. De tweede variabele is de Hutchens index. Deze index werd reeds in de vorige rapporten over schoolse segregatie in Vlaanderen gebruikt (e.g. Wouters & Groenez, 2012, 2013). We behandelen hieronder kort beide variabelen.

4.3.1. Buurtindicator

De buurtindicator geeft een beeld van de samenhang tussen de buurtsamenstelling en de schoolsamenstelling. In dit rapport berekenen we de buurtindicator enkel voor kleuterscholen en lagere scholen. Secundaire scholen nemen we niet op in deze analyses. In vergelijking met kleuter- en basisscholen speelt bij de keuze van een secundaire school nabijheid namelijk een minder belangrijke rol, gezien het studieaanbod van secundaire scholen ook een belangrijke invloed heeft op de studiekeuze. Ook is het niet mogelijk de buurtindicator voor de instappers te berekenen, omwille van de kleine aantallen in deze groep.

Bij de berekening van de buurtindicator vergelijken we het percentage indicatorleerlingen op de school met het percentage indicatorleerlingen in dezelfde leeftijdsgroep in de buurt van de school.² Negatieve waarden betekenen dat er in de buurt relatief gezien meer indicatorleerlingen wonen dan dat er school lopen. Positieve waarden wijzen erop dat er op school relatief gezien meer indicatorleerlingen zijn dan dat er in de buurt wonen.

We hanteren twee operationalisering van de buurtindicator. Deze twee operationalisering verschillen in hun definitie van de buurt van de school.

Operationalisering 1: Gemeenten en binnenstedelijke gebieden

Voor gemeenten met minder dan 5.000 leerlingen in het basisonderwijs, beschouwen we het gemeenteniveau als de buurt van de school. De gemeenten worden afgebakend aan de hand van de NIS-code. Voor gemeenten met meer dan 5.000 leerlingen in het basisonderwijs (Brussel, Antwerpen, Gent, Brugge, Leuven, Mechelen, Aalst, Sint-Niklaas, Kortrijk, Hasselt, Genk, Roeselare en Oostende) bakenen we binnenstedelijke gebieden af. Voor deze afbakening baseren we ons op de capaciteitsmonitor van het Vlaams onderwijs die in 2015 verschenen is (Groenez & Surkyn, 2015). De binnenstedelijke afbakeningen van alle steden uit de monitor met uitzondering van Mechelen werden in dit rapport behouden. De deelgebieden in Mechelen werden aangepast op basis van opmerkingen van Onderwijsoverleg Mechelen (H. Crol, persoonlijke communicatie, 1 december 2015). In Bijlage 2 geven we meer informatie over de binnenstedelijke gebieden.

² Deze berekening lijkt sterk op de manier waarop LOP's voor scholen de grootte van contingenten bepalen.

Operationalisering 2: Statistische sectoren

De tweede operationalisering van de buurtindicator is meer gedetailleerd. Hierbij bakenen we buurten af aan de hand van statistische sectoren. De statistische sectoren omschrijven een lager niveau dan het gemeentelijk niveau, en ze worden beheerd door de Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium. De begrenzing van de 19.782 statistische sectoren valt meestal samen met in het landschap herkenbare elementen of administratieve/bestuurlijke indelingen. We maken gebruik van de meest recente definitie van statistische sectoren, namelijk die van 2001 (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium, 2017).

De buurt is ofwel de statistische sector van de school in het geval dat er evenveel of meer leerlingen in de statistische sector wonen dan dat er school lopen; ofwel de statistische sector van de school en de dichtstbijzijnde sector, indien het aantal leerlingen in de statistische sector rond de school lager is dan het aantal leerlingen op de school.

4.3.2. Hutchens index van segregatie

De Hutchens index meet de mate waarin groepen op een gelijke manier over scholen binnen een bepaald referentiegebied verdeeld zijn. Deze segregatie-index sluit dus nauw aan bij de definitie van segregatie die we in dit rapport hanteren, namelijk “de ongelijke verdeling van groepen over scholen”.

De Hutchens index beschouwt segregatie als een relatief concept. In de eerste plaats kan segregatie niet voor één groep apart berekend worden. Er vindt enkel segregatie plaats als de verdeling van één groep over scholen verschilt van de verdeling van een andere groep over scholen (Valenzuela, Belleï, & de los Ríos, 2013). Hiernaast is segregatie ook geografisch gezien een relatief concept. Bij het onderzoeken van segregatie is het belangrijk om duidelijk een referentiegebied af te bakenen. Dit referentiegebied is het gebied waarbinnen scholen met elkaar vergeleken worden. De keuze van het referentiegebied kan een invloed hebben op de grootte van segregatie. Bijvoorbeeld: een school met een hoog percentage indicatorleerlingen kan een goede reflectie zijn van de gemeente, maar op provinciaal niveau bijdragen tot een hogere segregatie indien het percentage indicatorleerlingen op provinciaal niveau lager ligt dan op gemeenteniveau (Wouters & Groenez, 2015b).

We geven hieronder de formule voor de Hutchens index weer met S als het aantal scholen in het referentiegebied, p_i en r_i als respectievelijk het aantal indicatorleerlingen en niet-indicatorleerlingen in school i , en P en R als respectievelijk het totaal aantal indicator- en niet-indicatorleerlingen in het referentiegebied. De Hutchens index kan een waarde tussen 0 (geen segregatie) en 1 (volledige segregatie) aannemen.

$$H = 1 - \sum_{i=1}^S \left[\sqrt{\frac{p_i^s}{P} * \frac{r_i^s}{R}} \right]$$

De Hutchens index beschikt over een aantal positieve eigenschappen voor de analyse van segregatie. Deze positieve eigenschappen worden uitgebreid besproken in Wouters en Groenez (2013). We lichten er hier één eigenschap uit, namelijk de additieve decomposeerbaarheid van de index. Dit betekent dat de Hutchens index kan opgesplitst worden naar de segregatie binnen en

tussen verschillende subgroepen. Hierdoor kunnen we voor verschillende regionale niveaus en hoofdstructuren schatten wat hun bijdrage tot de algemene segregatie-index is.

4.4. Regionale kenmerken

We brengen de evolutie van de Hutchens index en de buurtindicator tot slot in verband met drie kenmerken van gemeenten, namelijk de mate van verstedelijking, het bestaan van capaciteitsproblemen, en of de gemeente zich al dan niet binnen het werkingsgebied van een lokaal overlegplatform bevindt. Deze kenmerken worden uitgedrukt op het niveau van gemeenten.

4.4.1. Mate van verstedelijking: VRIND-classificatie

De mate van verstedelijking operationaliseren we aan de hand van de VRIND-classificatie. De VRIND-classificatie is een ruimtelijke indeling op basis van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen met opsplitsing van het buitengebied op basis van het Strategisch Plan Ruimtelijke Economie (Studiedienst van de Vlaamse Regering, 2017). In Bijlage 3 geven we een overzicht van alle gemeenten met hun waarde op de VRIND-classificatie.

De classificatie maakt een onderscheid tussen negen types van verstedelijking. We voegen nog een tiende type hier aan toe, namelijk het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De tien categorieën van de variabele in onze analyses zijn³:

1. Grootsteden (i.e. Gent en Antwerpen)
2. Grootstedelijke rand
3. Centrumsteden
4. Regionaal stedelijke rand
5. Kleinstedelijk provinciaal
6. Overgangsgebied
7. Platteland
8. Stedelijk gebied rond brussel
9. Structuurondersteunende steden
10. Brussels Hoofdstedelijk Gewest

4.4.2. Capaciteitsdruk in het onderwijs van de gemeente

We onderzoeken ook of de evolutie van de buurtindicator en de Hutchens index verschilt naargelang er capaciteitsproblemen in de gemeente zijn. We beschouwen “capaciteitsgemeenten” hier als gemeenten die capaciteitsmiddelen ontvangen hebben van de Vlaamse overheid tussen 2010-2011 en 2017-2018. Meer informatie over de gemeenten en het schooljaar waarin ze capaciteitsmiddelen ontvangen hebben, kan teruggevonden worden in Bijlage 4. Deze capaciteitsmiddelen worden aan gemeenten toegekend om aan capaciteitsuitbreiding van de schoolinfrastructuur te doen.

³ Een overzicht van alle gemeenten en hun waarde op de VRIND-classificatie, is terug te vinden op: <http://regionalestatistieken.vlaanderen.be/gebiedsindelingen-vrind>.

De capaciteitsgemeenten zijn de volgende: Antwerpen, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Gent, Mechelen, Sint-Niklaas, Vilvoorde, Roeselare, Grimbergen, Schoten, Leuven, Asse, Sint-Pieters-Leeuw, Edegem, Halle, Tienen, Landen, Denderleeuw, Meise, Bonheiden, Wemmel, Machelen.

4.4.3. Lokale overlegplatformen

Tot slot analyseren we de evolutie van schoolsegregatie naargelang een gemeente zich al dan niet binnen het werkingsgebied van een lokaal overlegplatform (LOP) bevindt. Lokale overlegplatformen zijn regionaal georganiseerd, en brengen verantwoordelijken van onder andere scholen, lokaal bestuur en middenveldorganisaties samen om gelijke onderwijskansen van jongeren in de regio te realiseren (voor meer informatie, zie 3.1). Scholen die in het werkingsgebied van een LOP vallen, zijn verplicht om aan dubbele contingentering te doen tijdens de inschrijvingen voor het basisonderwijs en het eerste jaar van de eerste graad van het secundair onderwijs.

5. Resultaten

5.1. Evolutie van buurtindicator tussen de schooljaren 2001-2002 en 2015-2016

We bespreken hier de resultaten voor de evolutie van de buurtindicator. De buurtindicator geeft het verschil weer tussen het percentage indicatorleerlingen op een school en het percentage indicatorleerlingen die in de buurt van de school wonen. Een waarde kleiner dan 0% duidt op een hoger percentage indicatorleerlingen in de buurt van de school dan op de school zelf; een waarde hoger dan 0% geeft weer dat er op een school meer indicatorleerlingen zijn dan dat er in de buurt van de school wonen. De outliers (waarden kleiner dan -35% of groter dan 35%) laten we in de figuren buiten beschouwing om de overzichtelijkheid van de figuren te verhogen.⁴ Een hoge (positieve of negatieve) waarde op de buurtindicator geeft aan dat een school sterk verschilt van de omliggende buurt. Dit is echter niet altijd problematisch: in een gemeente met bijvoorbeeld hoge woonsegregatie, kan het wenselijk (en een doel van het inschrijvingsbeleid) zijn dat een school minder op de buurt lijkt en sterker op de gemeente.

Zoals eerder besproken, wordt deze buurtindicator op twee manieren gemeten: 1) een vergelijking van scholen met buurten gedefinieerd als gemeente of binnenstedelijk gebied voor gemeenten met meer dan 5.000 leerlingen in het basisonderwijs; en 2) een vergelijking van scholen met buurten gedefinieerd als statistische sector. De tweede operationalisering van buurten is meer gedetailleerd dan de eerste, aangezien statistische sectoren een lager regionaal niveau omvatten dan gemeenten en binnenstedelijke gebieden.

In onze analyse van de buurtindicator beperken we ons tot het basisonderwijs (i.e. kleuteronderwijs en lager onderwijs), aangezien bij de schoolkeuze in het secundair onderwijs het onderwijsaanbod van de school, naast afstand, een belangrijke rol speelt. In dit hoofdstuk presenteren we steeds de resultaten voor kleuterscholen en lagere scholen samen in één figuur. Merk wel op dat de buurtindicator steeds berekend werd voor het specifieke doelpubliek van de vestigingsplaats, met andere woorden: de samenstelling van kleuterscholen werd vergeleken met de samenstelling van de leerlingen van een kleuterschool in de buurt; en vice versa voor lagere scholen. Omwille van te kleine aantallen bij de instappers in de gemeenten, presenteren we hier ook geen aparte analyses voor deze groep.

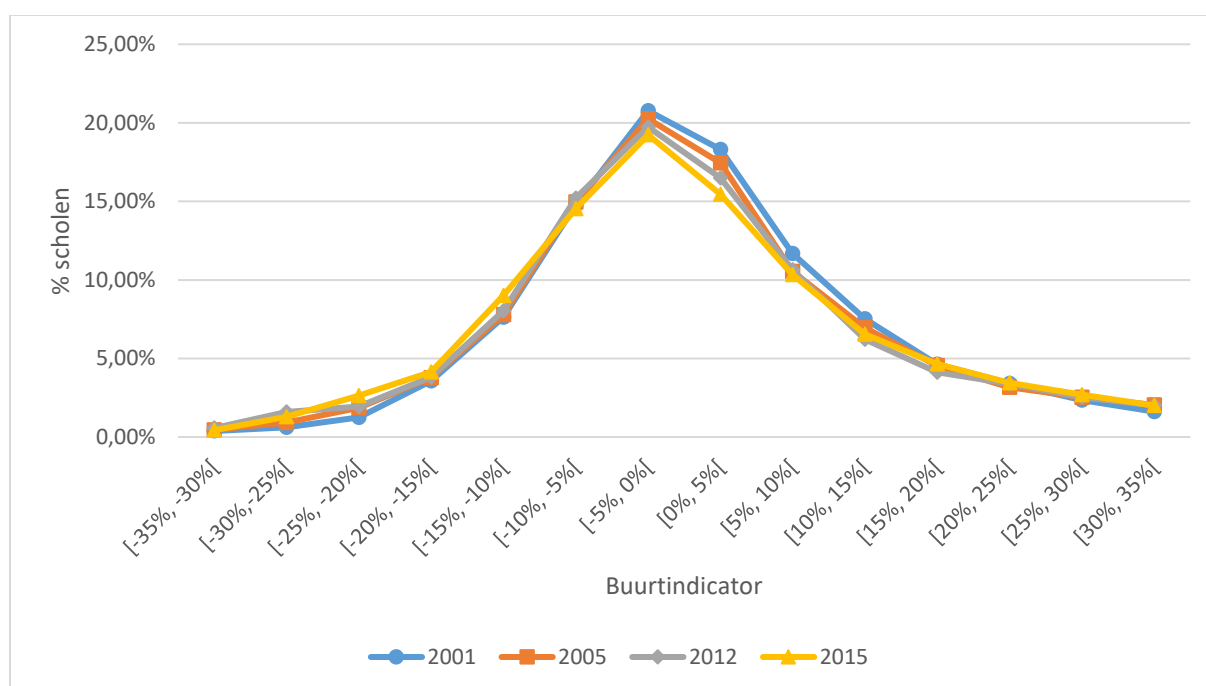
We focussen ons bij de bespreking van de evolutie op 4 schooljaren: 1) 2001-2002: het eerste jaar van onze meting; 2) 2005-2006: het jaar waarin de voorrangsgroepen ingevoerd werden onder het GOK-decreet; 3) 2012-2013: het jaar waarin het inschrijvingsdecreet van kracht werd; en 4) 2015-2016: het laatste jaar van onze observatie.

⁴ Deze outliers vertegenwoordigen minder dan 4% van alle observaties. Het aantal outliers is het hoogst in grootsteden, centrumsteden en structuurondersteunende steden, en het laagst in de rand van grootsteden en de rand van Brussel.

5.1.1. Algemene evolutie van buurtindicator

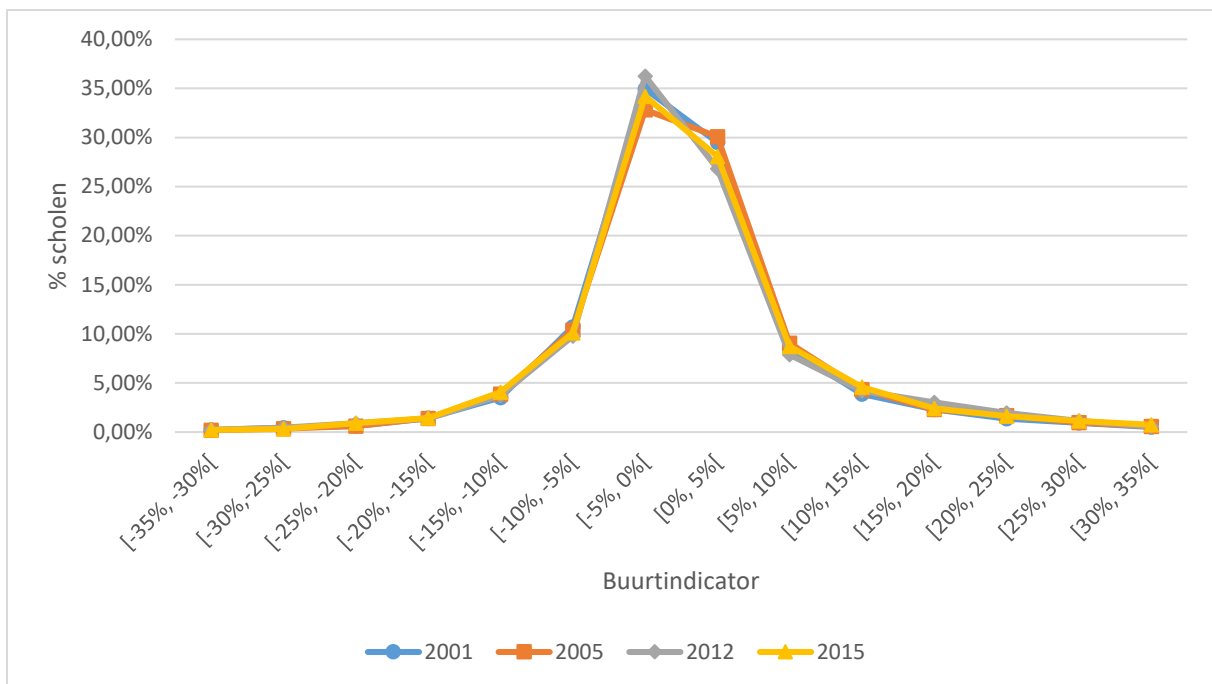
We bespreken eerst de algemene evolutie van de buurtindicator in Figuur 2 en Figuur 3. Vooreerst is er een sterke concentratie rond het nulpunt wat erop wijst dat voor een hoog percentage scholen er een overeenstemming is tussen de samenstelling van de school en de buurt. Het percentage scholen met minder dan 5% verschil in samenstelling tussen school en buurt ligt wel bijna dubbel zo hoog bij de operationalisering op basis van statistische sectoren (tussen 62% en 64%) dan bij de operationalisering op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden (tussen 34% en 37%). Ook kunnen we uit de figuur afleiden dat de verdeling tamelijk gelijk gebleven is in de vier geobserveerde schooljaren, maar dat er wel een lichte tendens is dat scholen minder op buurten zijn gaan gelijken doorheen de tijd.⁵

Figuur 2. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden

⁵ Voor de buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden willen we erop wijzen dat het aantal outliers meer dan verdubbeld is tussen 2001-2002 en 2015-2016. Het percentage scholen met minder dan 35% indicatorleerlingen in vergelijking met de buurt bedraagt 0,59% in 2015-2016 (tegenover 0,22% in 2001-2002). Het percentage scholen met 35% indicatorleerlingen meer op school dan in de buurt, is van 1,22% naar 2,96% gegroeid tussen 2001-2002 en 2015-2016. Deze sterke toename zien we in beperkte mate voor de buurtindicator op basis van statistische sectoren.

Figuur 3. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren

5.1.2. Regionale kenmerken

Uit de vorige figuren konden we afleiden dat de buurtindicator globaal genomen slechts licht gewijzigd is tussen 2001-2002 en 2015-2016. Hieronder gaan we na of er verschillen zijn naargelang de mate van verstedelijking, capaciteitsproblemen en of de gemeente zich al dan niet in het werkingsgebied van een LOP bevindt.

De buurtindicator hangt samen met de mate van verstedelijking van de buurt van de school. In Figuren 4 en 5 geven we voor het schooljaar 2015-2016 de verdeling voor de buurtindicator weer voor 9 categorieën van verstedelijking.

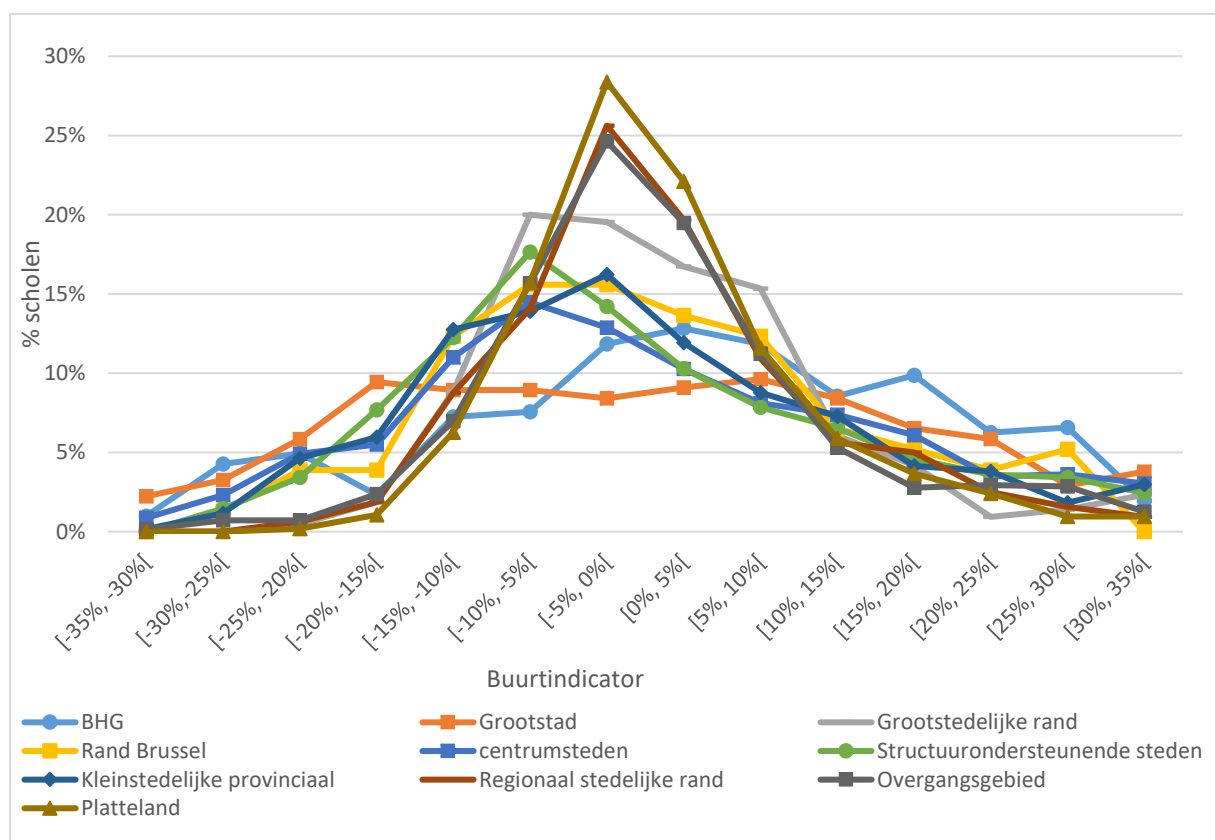
Vooreerst willen we wijzen op de verschillende resultaten voor beide buurtindicatoren. De verdeling van de buurtindicator op basis van statistische sectoren heeft een hoger percentage scholen die sterk gelijken op de buurt, en een smallere spreiding dan de buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden. Dit is vooral opvallend in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: wanneer we de samenstelling van de school met de omliggende gemeente⁶ vergelijken, zien we dat scholen weinig op de buurt lijken; bij de indicator op basis van de statistische sector zien we daarentegen een duidelijke piek in de verdeling bij de categorie [0,5%]. Ook bij de randgebieden zien we dit. Een mogelijke verklaring voor de verschillende verdeling is dat de indicator op basis van de statistische sector een exactere meting van de omliggende buurt (vooral in gemeenten met minder dan 5.000 leerlingen in het basisonderwijs) gebruikt.

Hoewel de resultaten voor de twee indicatoren enigszins van elkaar verschillen, kunnen we toch enkele patronen ontwaren. In de eerste plaats valt de verdeling van grootsteden op in beide figuren. De piek van de verdeling is lager dan de andere categorieën wat erop wijst dat er in

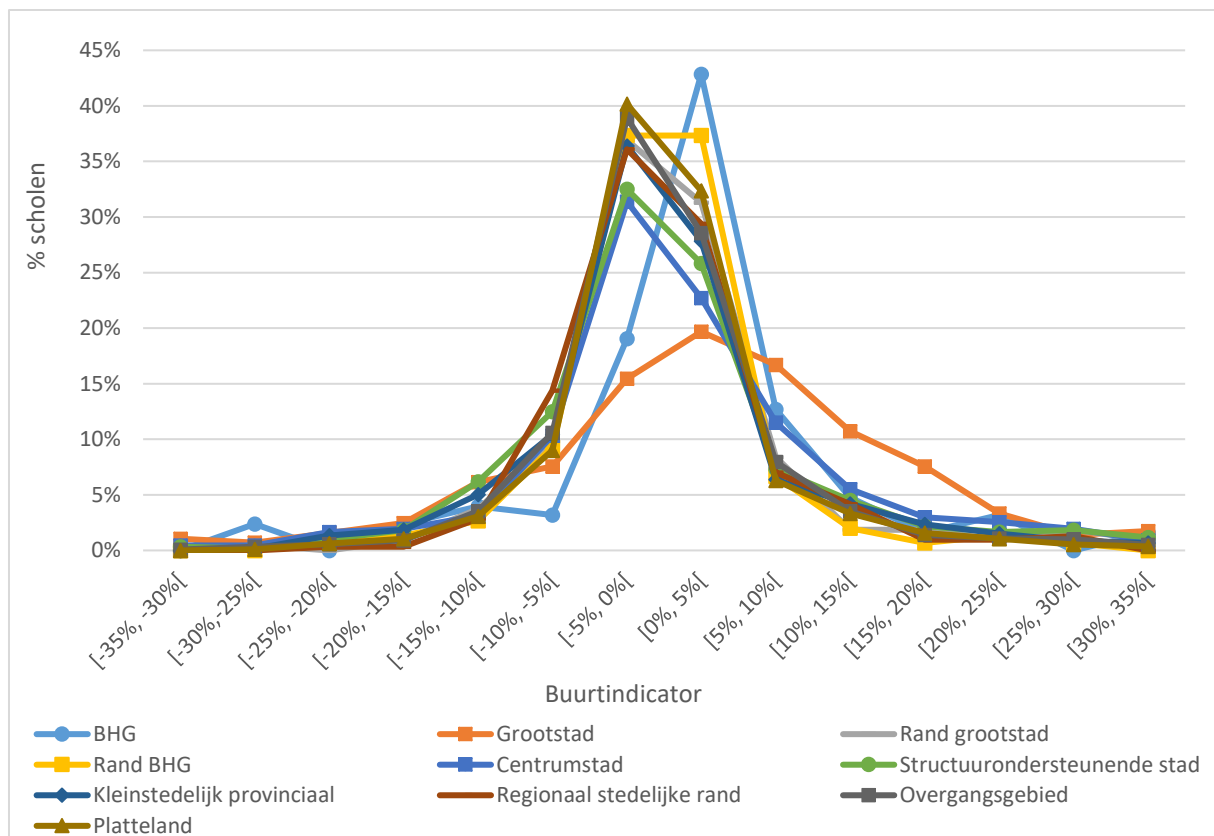
⁶ Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden buurten gedefinieerd op basis van de gemeente, en werd er binnen de gemeenten geen verder onderscheid naar binnenstedelijke gebieden gemaakt.

grootsteden minder scholen zijn die sterk op de buurt gelijken (5% meer of minder indicatorleerlingen). Voor de buurtindicator op basis van statistische sector kunnen we verder afleiden dat er in grootsteden vaker scholen zijn die meer indicatorleerlingen dan de buurt tellen. Dit zien we in mindere mate voor de indicator op basis van binnenstedelijke gebieden. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zien we ook bij beide indicatoren, en dan vooral bij de indicator op basis van statistische sector, dat er in deze regio vaker scholen zijn die meer indicatorleerlingen dan de buurt hebben. De verdeling van de buurtindicator in centrumsteden en structuurondersteunende steden is zeer gelijkend, doordat, in vergelijking met de andere, minder verstedelijkte gebieden, de verschillen tussen buurt en school voor beide indicatoren groter zijn en dat er minder scholen zijn met meer indicatorleerlingen dan de buurt.

Figuur 4. Verdeling van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden naar verstedelijking voor het schooljaar 2015-2016

Figuur 5. Verdeling van buurtindicator op basis van statistische sectoren naar verstedelijking voor het schooljaar 2015-2016

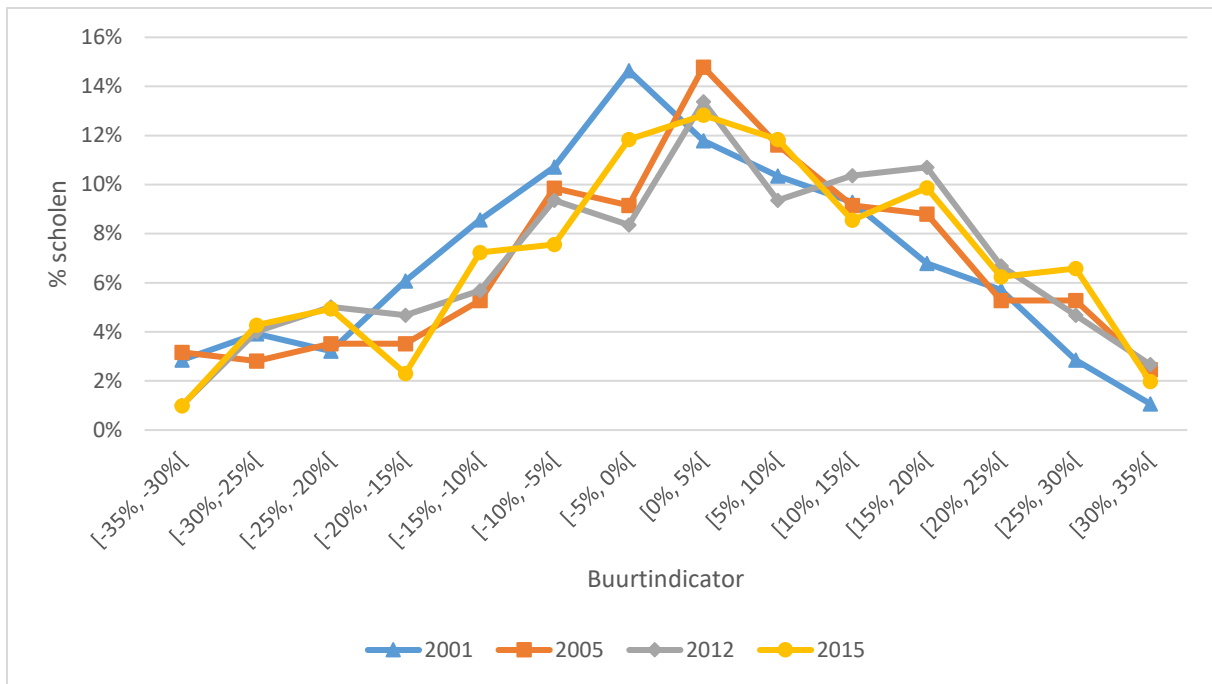

Aangezien de verdeling van de buurtindicator verschilt naargelang de mate van verstedelijking, onderzoeken we de evolutie van de buurtindicator voor enkele categorieën apart.

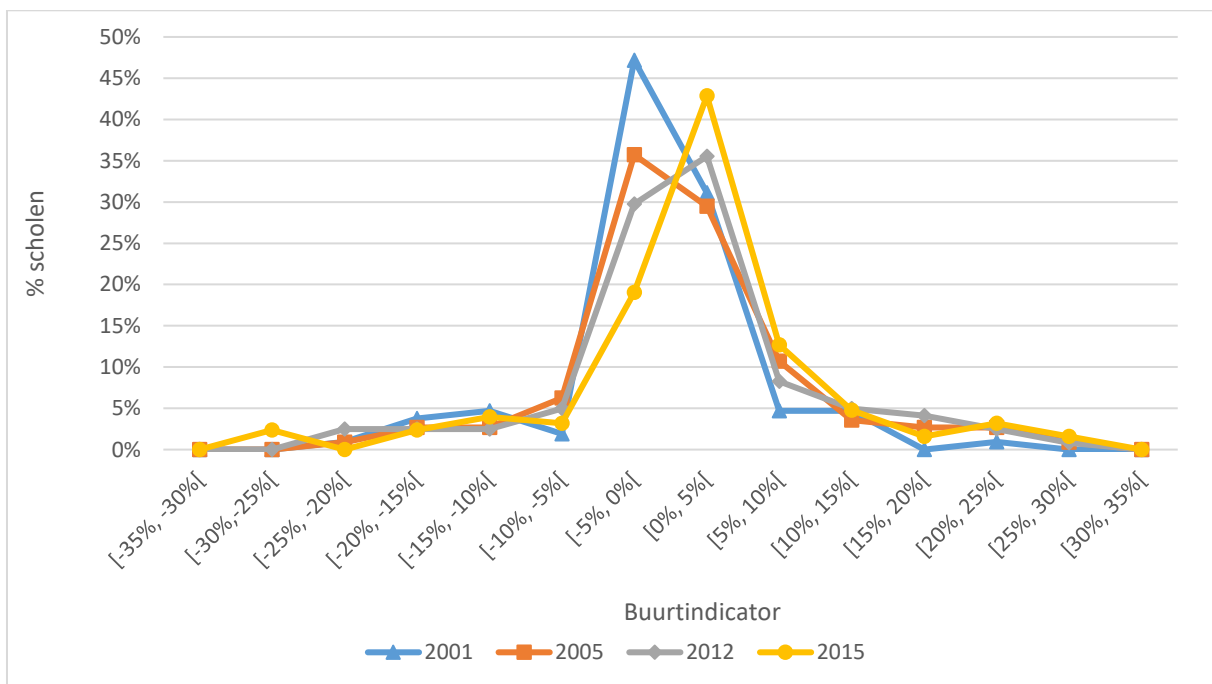
We bespreken hieronder achtereenvolgens de evolutie van de buurtindicator voor 1) het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; 2) grootsteden; 3) grootstedelijke randgebieden (=rand van Brussel en rand van grootsteden); 3) centrum- en structuur ondersteunende steden; en 4) andere gebieden (klein stedelijk provinciaal, regionaal stedelijke rand, overgangsgebied en platteland).

In Figuur 6 en Figuur 7 tonen we de evolutie van de buurtindicator voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. We zien dat de piek van de verdeling gestegen is tijdens de observatieperiode. Scholen zijn dus meer op de buurt gaan gelijken. De verdeling van de buurtindicator is voor beide indicatoren doorheen de tijd ook naar rechts opgeschoven, wat een indicatie is dat het percentage scholen met minder indicatorleerlingen dan de buurt afgenomen is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sinds 2001.

Figuur 6. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in Brussels Hoofdstedelijk Gewest

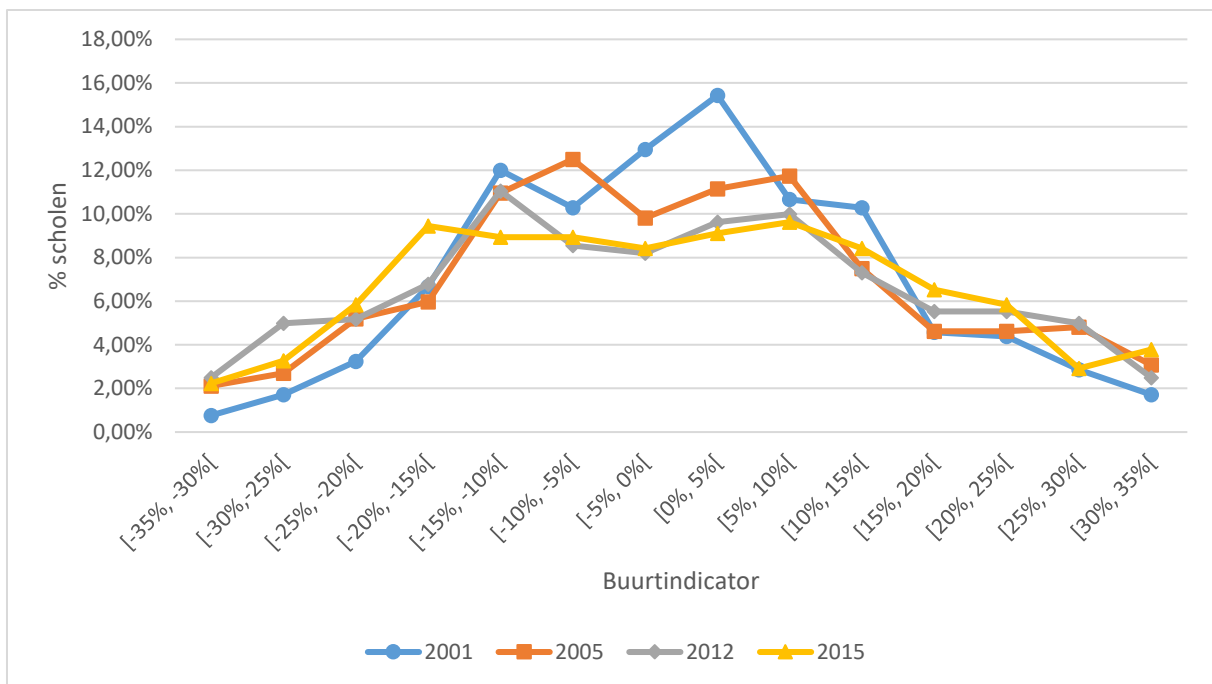

Figuur 7. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in Brussels Hoofdstedelijk Gewest

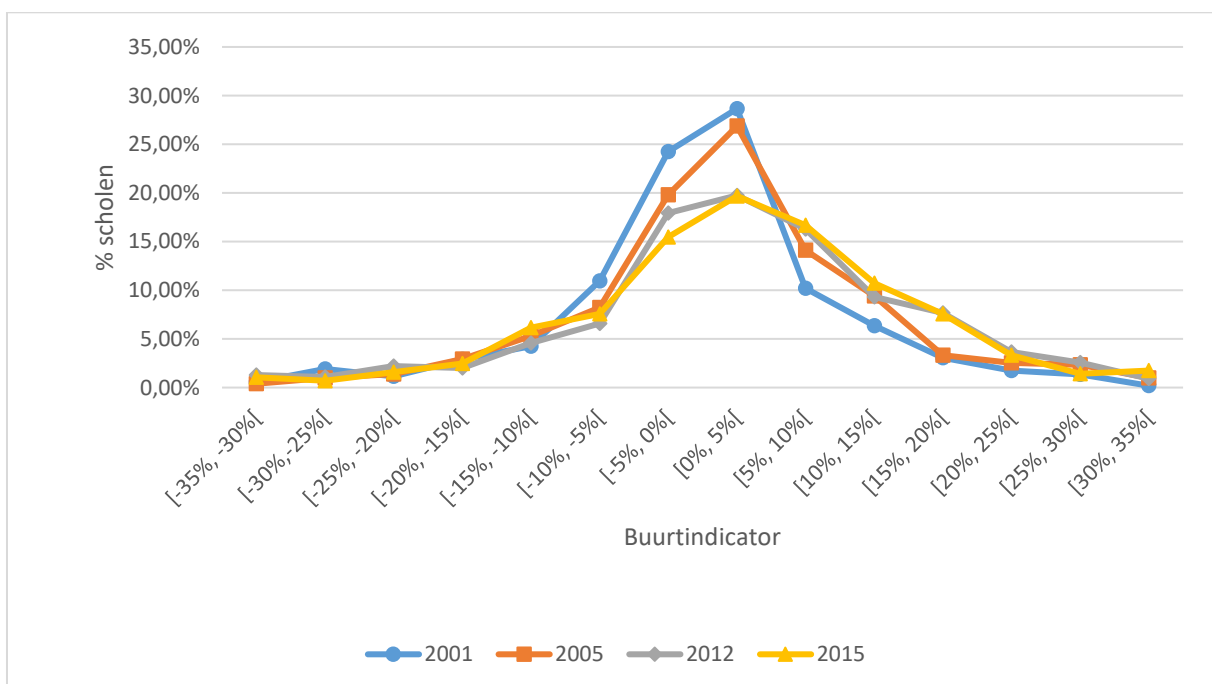

In Figuur 8 en Figuur 9 tonen we de resultaten voor grootsteden. Hier kunnen we twee evoluties ontwaren. Ten eerste neemt het percentage van scholen die minimaal van de buurt verschillen, af doorheen de tijd. Ten tweede is er voor de buurtindicator op basis van statistische sectoren, net als in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, een verschuiving naar rechts van de verdeling, wat erop wijst dat er een toename is van scholen met meer indicatorleerlingen dan de buurt. Dit zien we echter niet voor de buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden.

Figuur 8. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in grootsteden

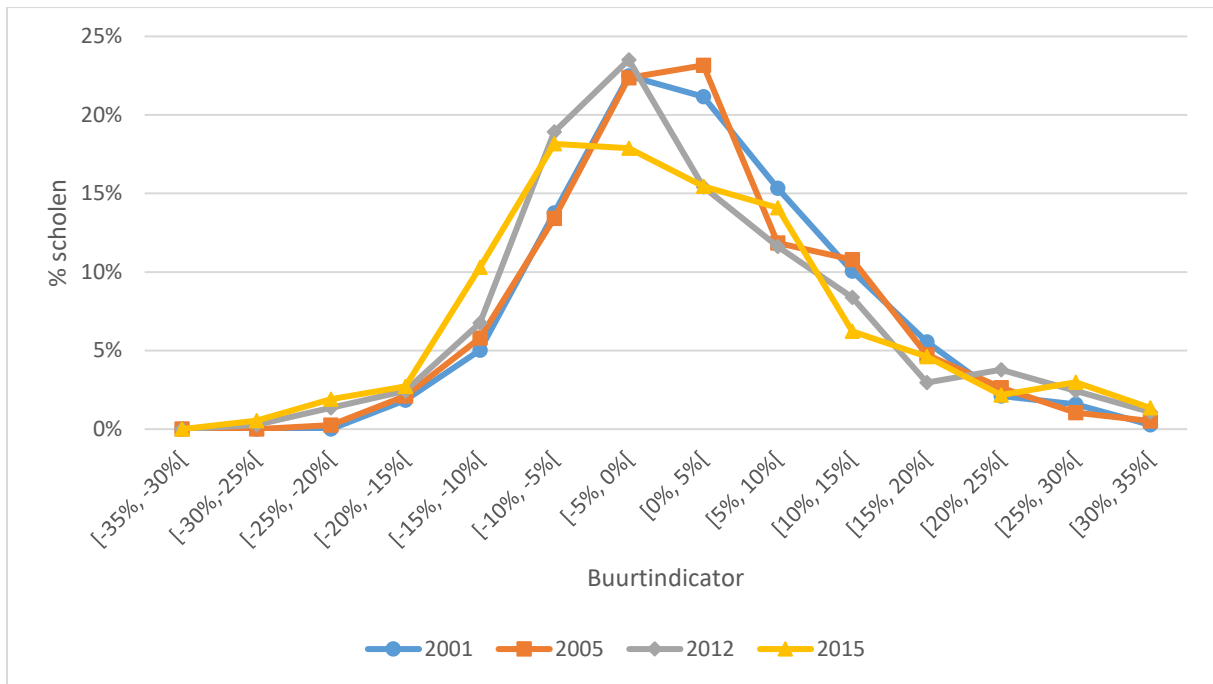
Figuur 9. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in grootsteden

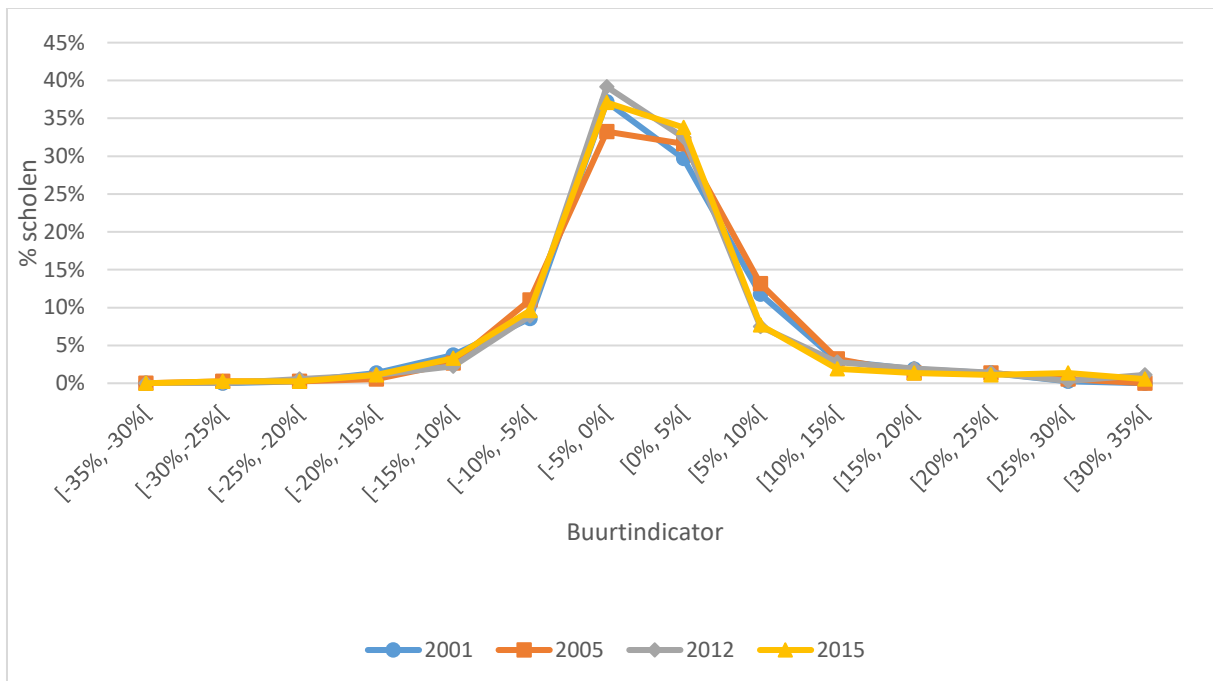
In Figuur 10 en Figuur 11 geven we de evolutie weer in de rand van de grootsteden en de rand van Brussel. In Figuur 12 en Figuur 13 tonen we de evolutie in de centrum- en structuurondersteunende steden. We zien in de vier figuren dat er in deze gebieden een afname is van scholen met meer indicatorleerlingen dan de buurt. Hiernaast zijn er verschillen in de evolutie naargelang de operationalisering van de buurtindicator. Bij de buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden (Figuur 10) is het verschil tussen de samenstelling van de school en de

buurt groter geworden doorheen de tijd. Bij de buurtindicator op basis van de statistische sector (Figuur 11) zien we deze evoluties niet.

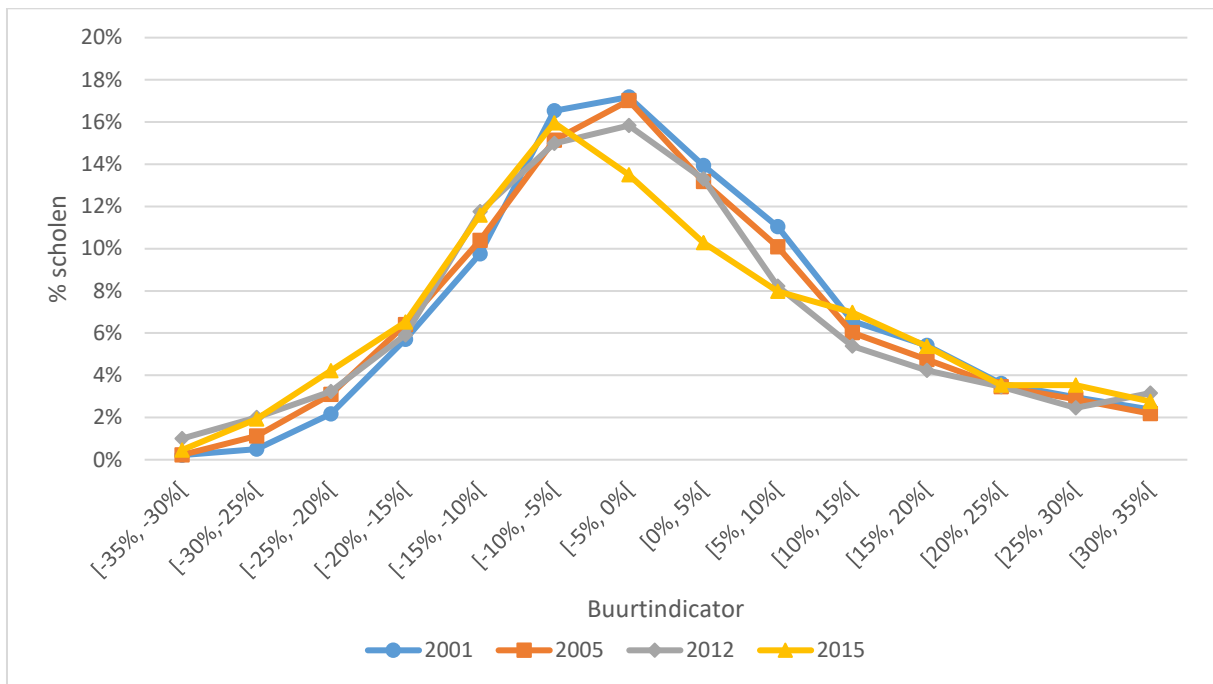
Figuur 10. Evolutie buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in rand van grootsteden en Brussel

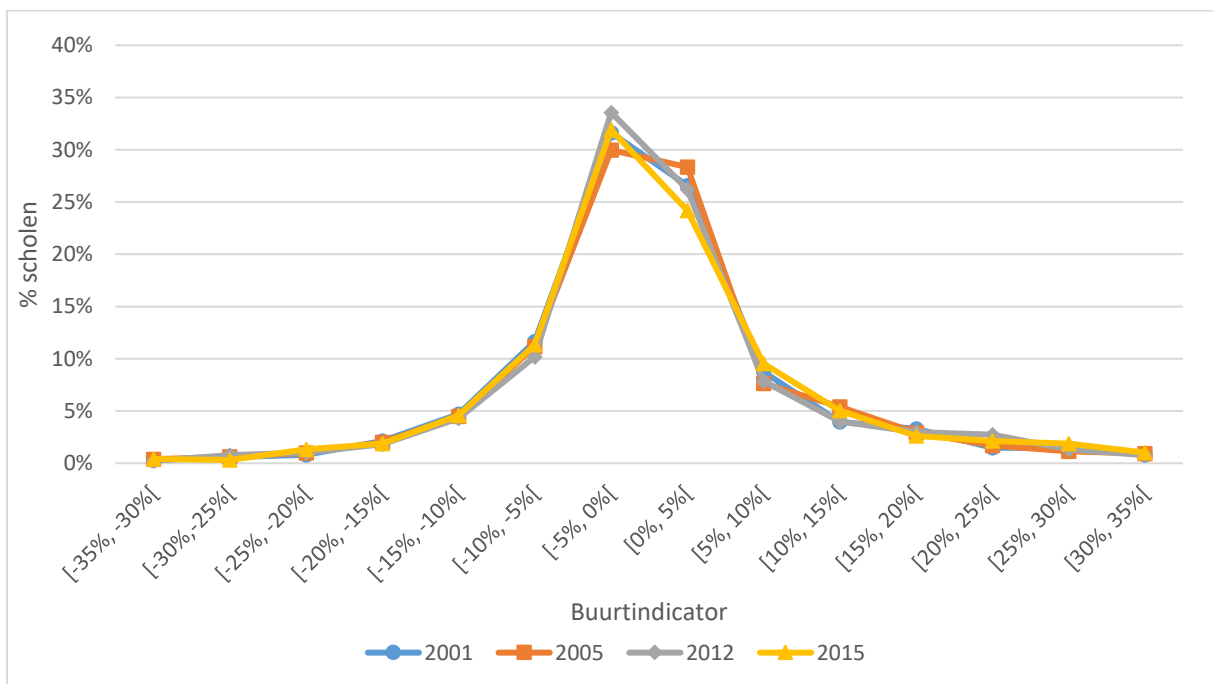
Figuur 11. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in rand van grootsteden en Brussel

Figuur 12. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in centrum- en structuurondersteunende steden

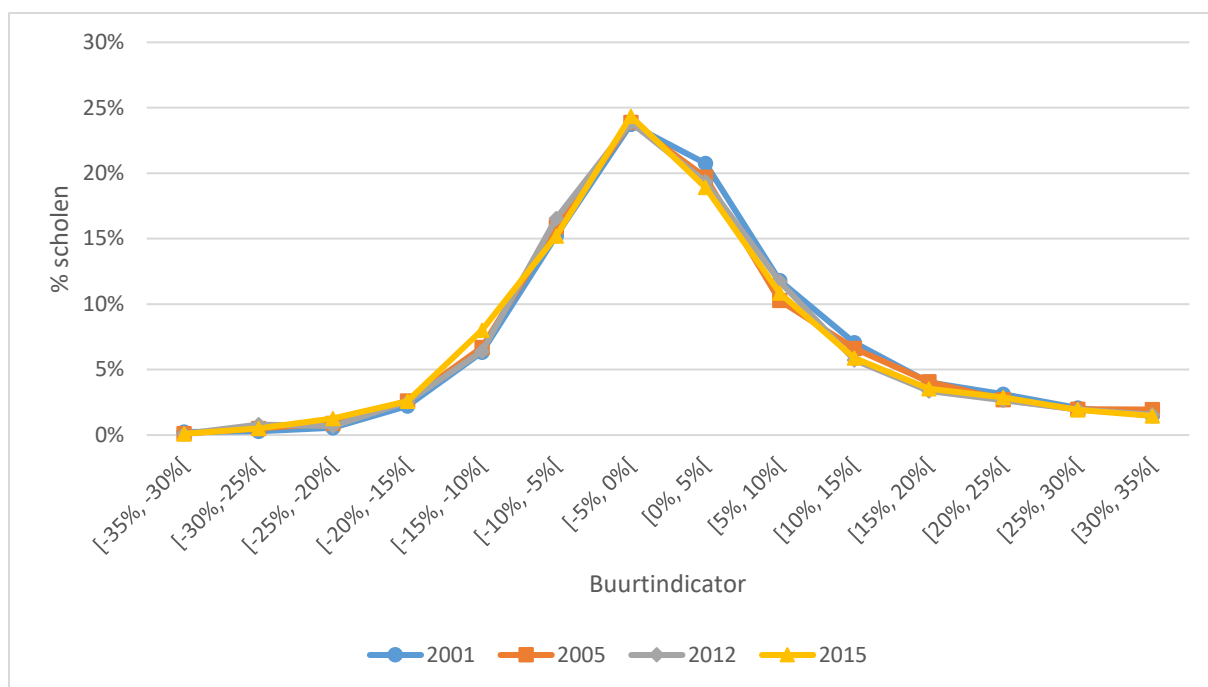

Figuur 13. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in centrum- en structuurondersteunende steden

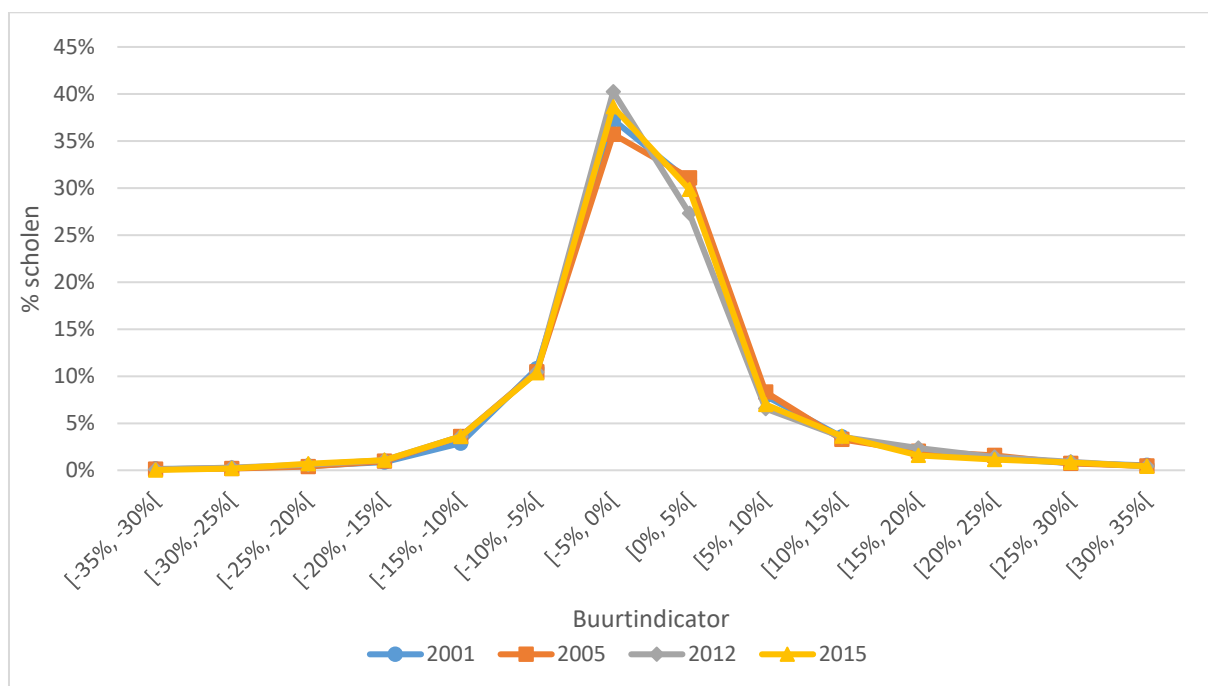

In de andere gebieden (Figuur 14 en Figuur 15) zijn de verschillen in de verdeling van de buurtindicatoren tussen de verschillende schooljaren minimaal.

Figuur 14. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in andere gebieden

Figuur 15. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in andere gebieden

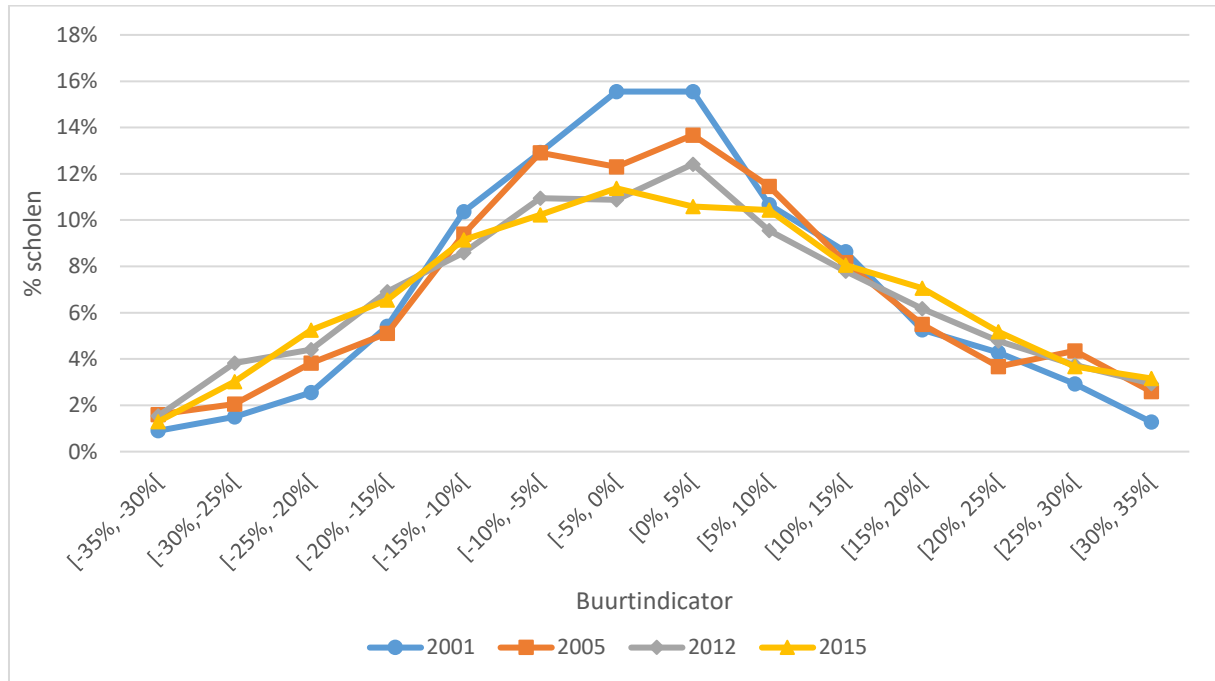

Verder bespreken we of de evolutie van de buurtindicator varieert naargelang de capaciteitsdruk in gemeenten. We beschouwen gemeenten met capaciteitsdruk, ofwel “capaciteitsgemeenten”, als gemeenten die capaciteitsmiddelen ontvangen hebben van de Vlaamse overheid tussen 2010-2011 en 2017-2018. Een lijst van de capaciteitsgemeenten wordt weergegeven in Bijlage 4.

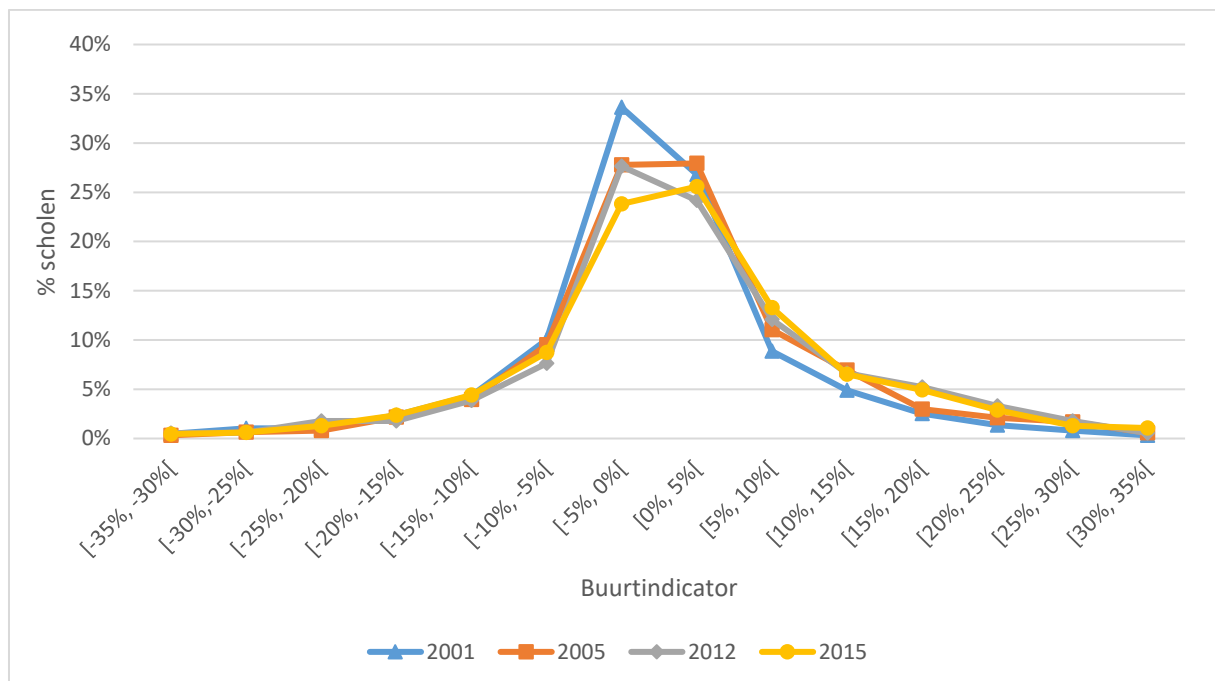
In Figuur 16 en Figuur 17 tonen we de verdeling voor de buurtindicator in capaciteitsgemeenten, in Figuur 18 en Figuur 19 geven we de evolutie weer voor niet-capaciteitsgemeenten. In de

capaciteitsgemeenten kunnen we zien dat de samenstelling van scholen en buurten minder op elkaar is gaan lijken doorheen de jaren. In de niet-capaciteitsgemeenten is de verdeling van de buurtindicator nauwelijks gewijzigd.

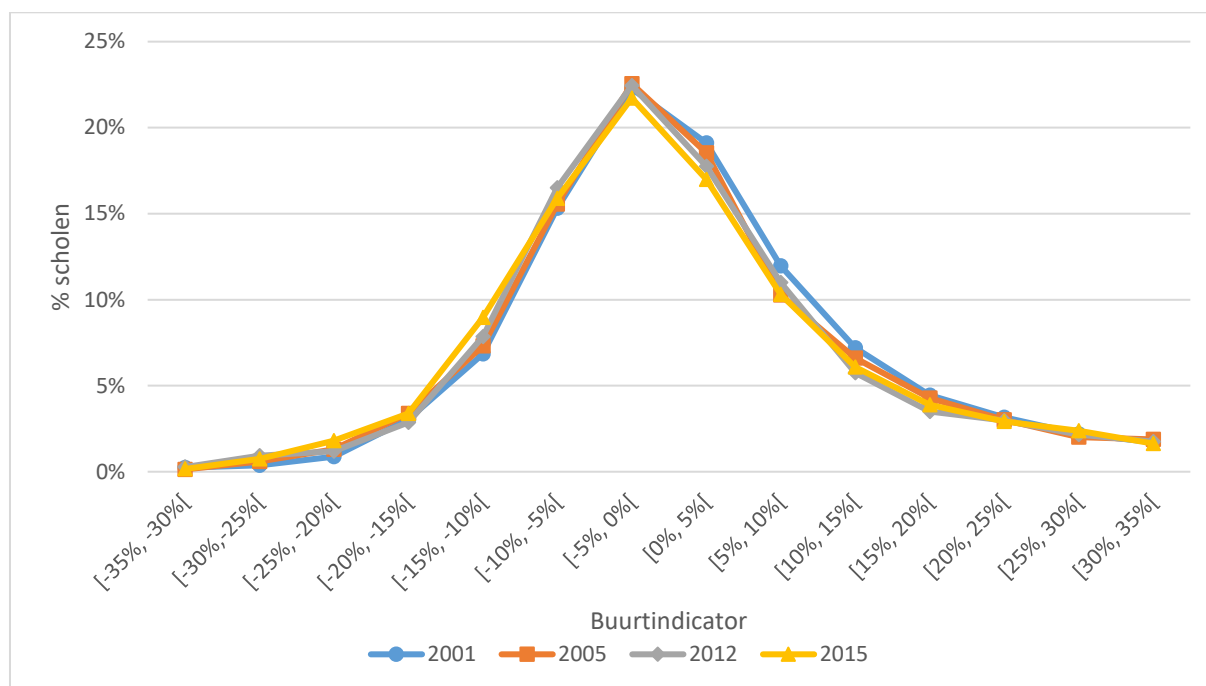
Figuur 16. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in gemeenten met capaciteitsproblemen

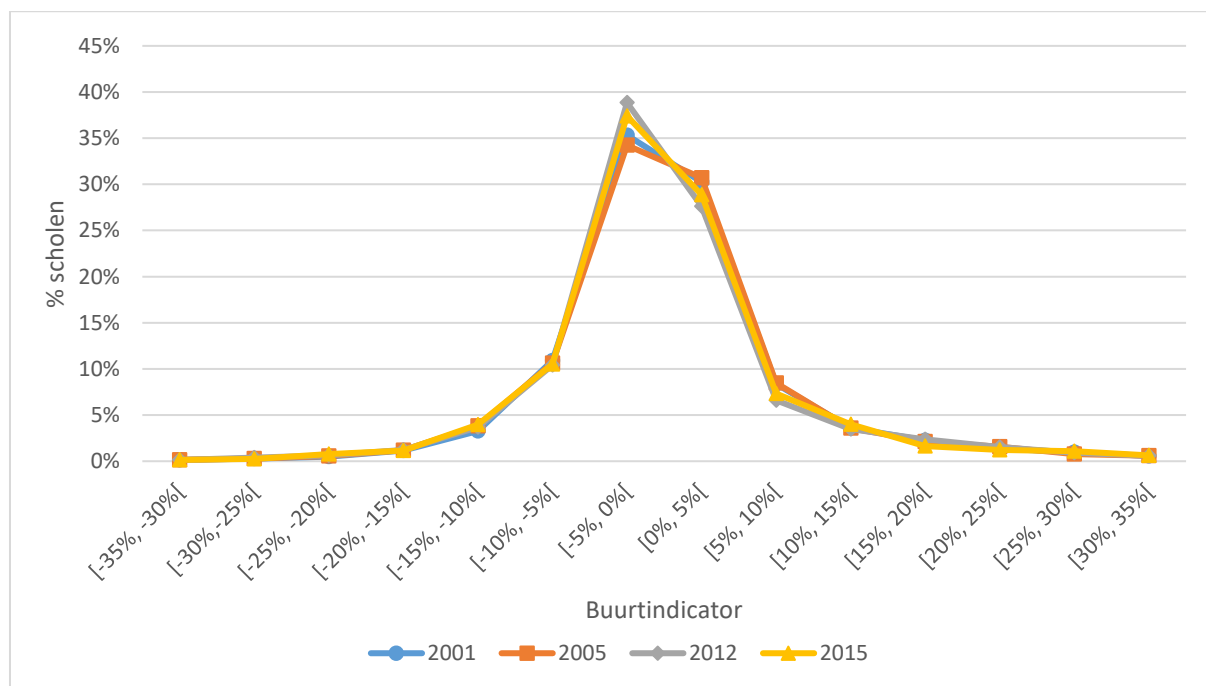
Figuur 17. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in gemeenten met capaciteitsproblemen

Figuur 18. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in gemeenten zonder capaciteitsproblemen

Figuur 19. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in gemeenten zonder capaciteitsproblemen

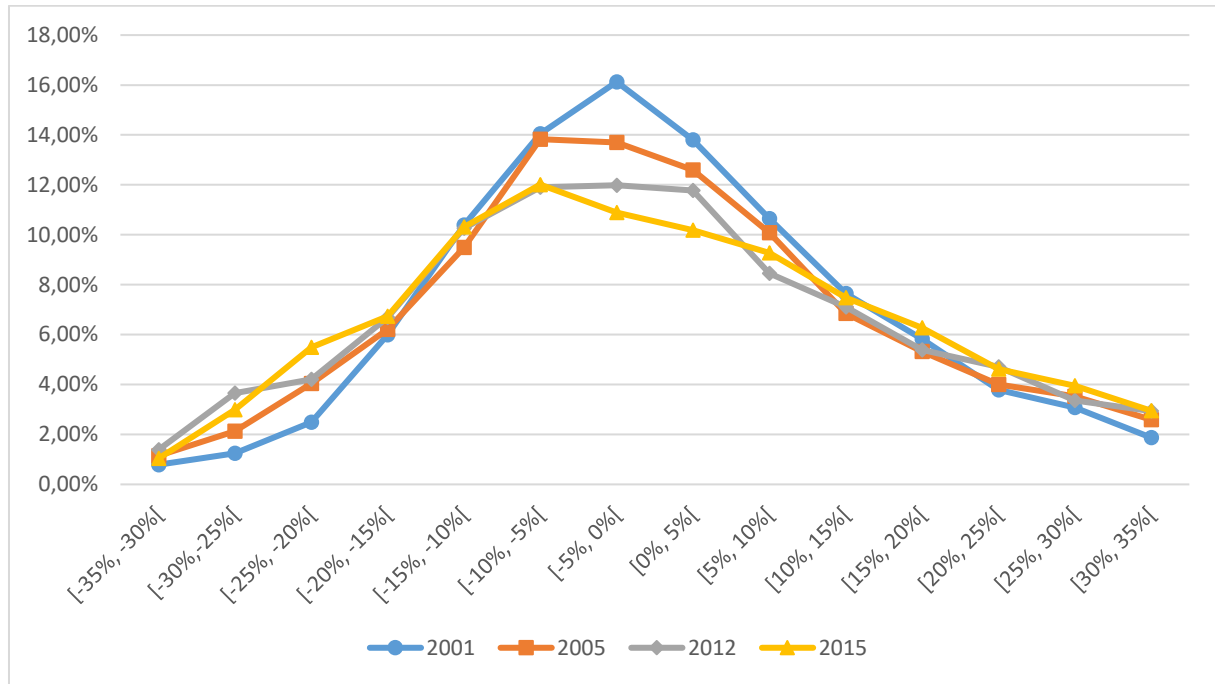

Tot slot onderzoeken we of de evolutie van de buurtindicator verschilt naargelang de school zich in het werkingsgebied van een LOP bevindt.⁷ Figuur 20 en 21 tonen de evolutie van de buurtindicator in scholen die tot een LOP behoren, en Figuur 22 en 23 tonen de evolutie van de

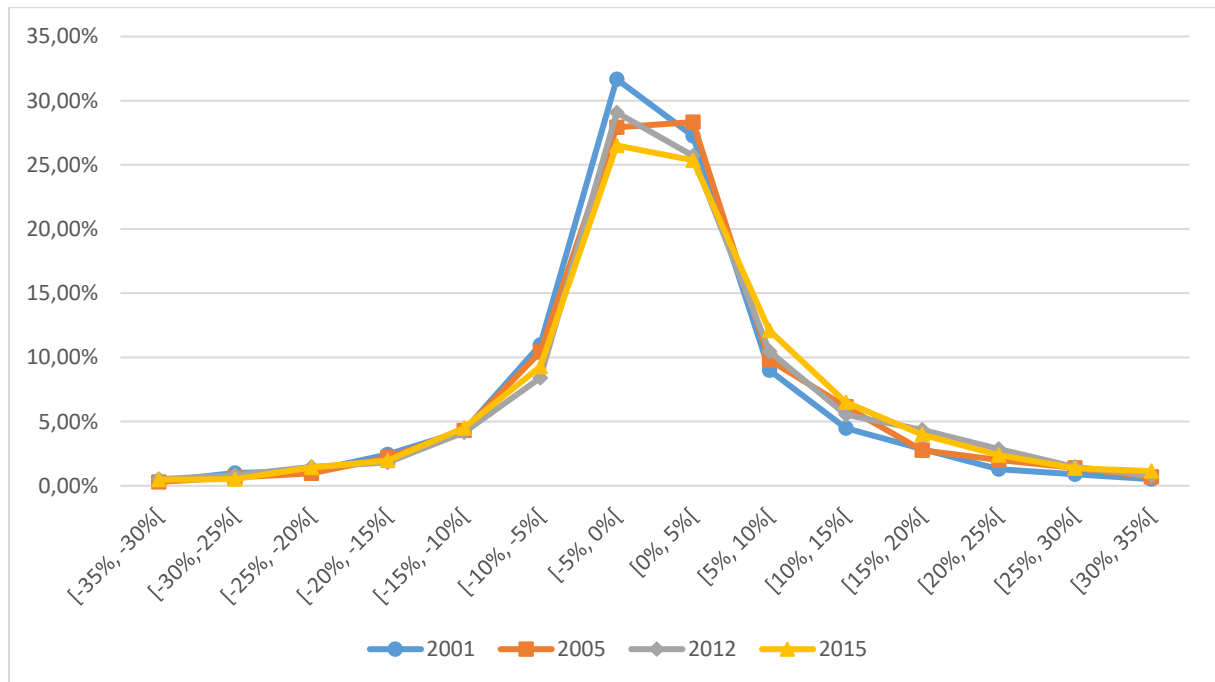
⁷ In een volgend rapport (Havermans, Wouters & Groenez, te verschijnen) analyseren we in de diepte de evolutie van schoolsamenstelling en segregatie binnen LOP-gebieden. In dit rapport maken we tevens een evaluatie van dubbele contingentering wat buiten de scope van het huidige rapport valt.

buurtindicator in scholen die niet tot een LOP behoren. Scholen die zich in het werkingsgebied van een LOP bevinden, zijn tijdens de observatieperiode minder op de omliggende buurt gaan gelijken. Buiten het werkingsgebied van het LOP is de verdeling van de buurtindicator nauwelijks veranderd doorheen de tijd.

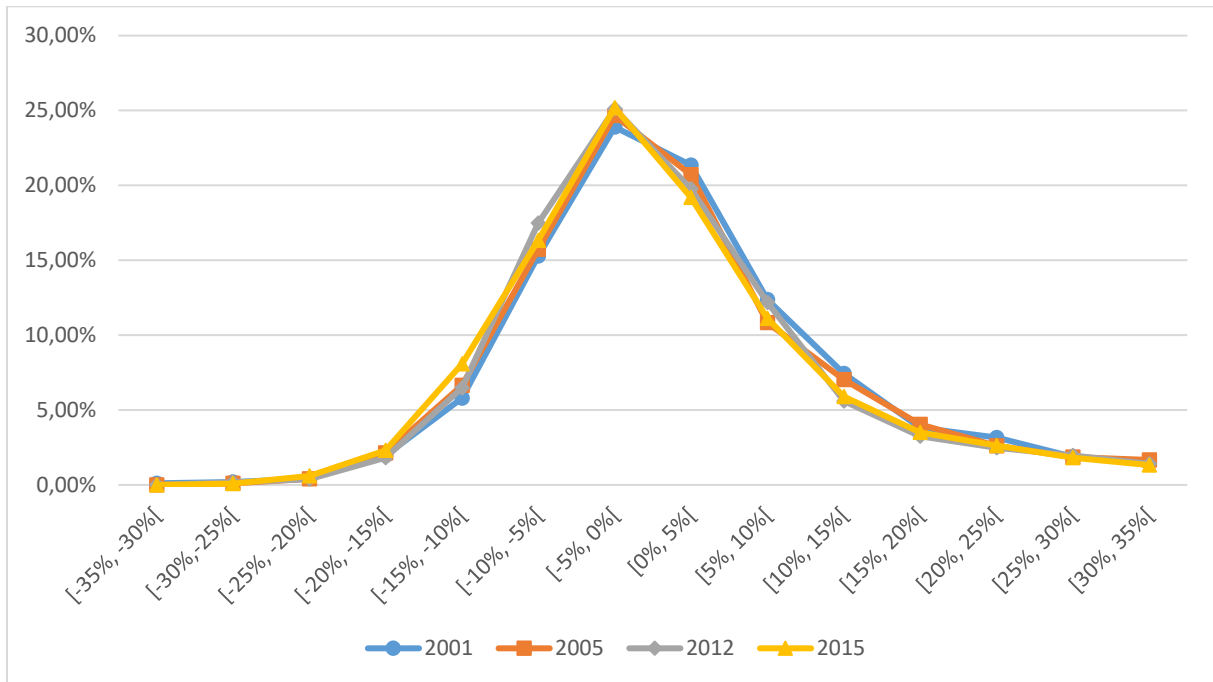
Figuur 20. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in buurten binnen werkingsgebied van een LOP

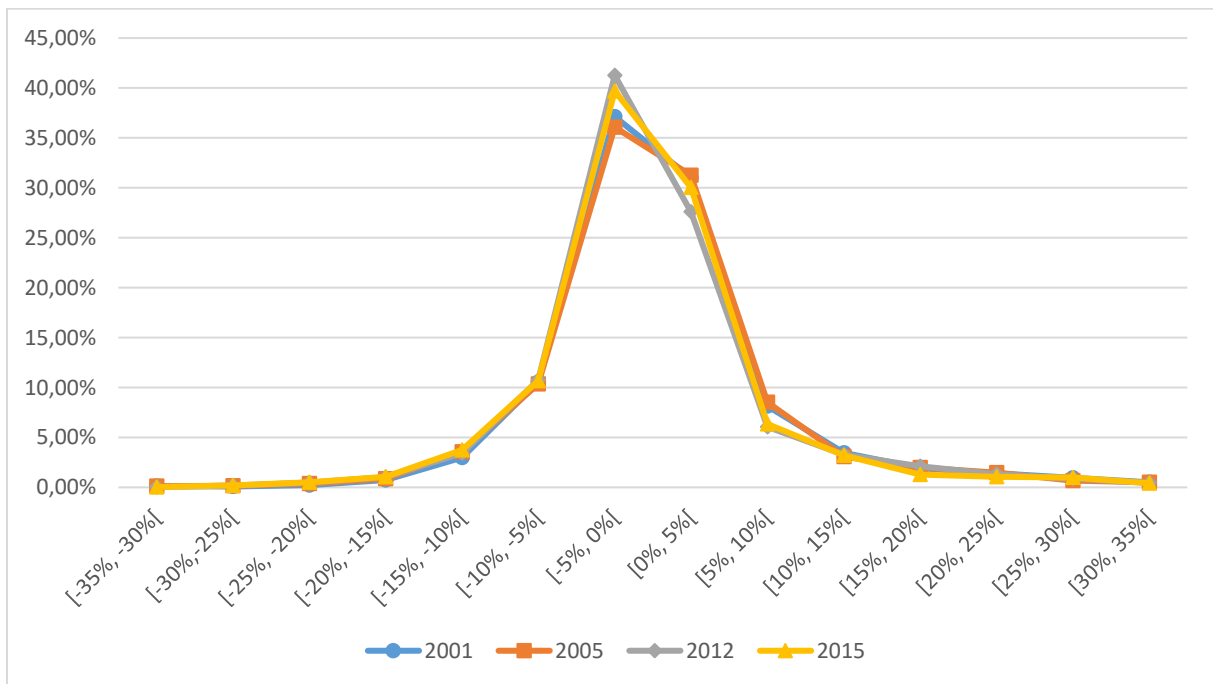
Figuur 21. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in buurten binnen werkingsgebied van een LOP

Figuur 22. Evolutie van buurtindicator op basis van gemeenten en binnenstedelijke gebieden in buurten buiten werkinggebied van een LOP

Figuur 23. Evolutie van buurtindicator op basis van statistische sectoren in buurten buiten werkinggebied van een LOP

5.2. Evolutie van Hutchens index tussen de schooljaren 2001-2002 en 2015-2016

De evolutie van de Hutchens index wordt onderzocht voor het globale onderwijs (i.e. alle hoofdstructuren samen), en vervolgens voor het gewoon kleuteronderwijs, het gewoon lager onderwijs en het gewoon secundair onderwijs. We focussen verder op instappers in het gewoon kleuter-, lager en secundair onderwijs, en op woonsegregatie. Naast een bespreking van de algemene evolutie voor (de instappers in) iedere hoofdstructuur, onderzoeken we de samenhang tussen de schoolsegregatie en drie regionale kenmerken (mate van verstedelijking, capaciteitsproblemen en werkingsgebied van LOP).

5.2.1. Globaal

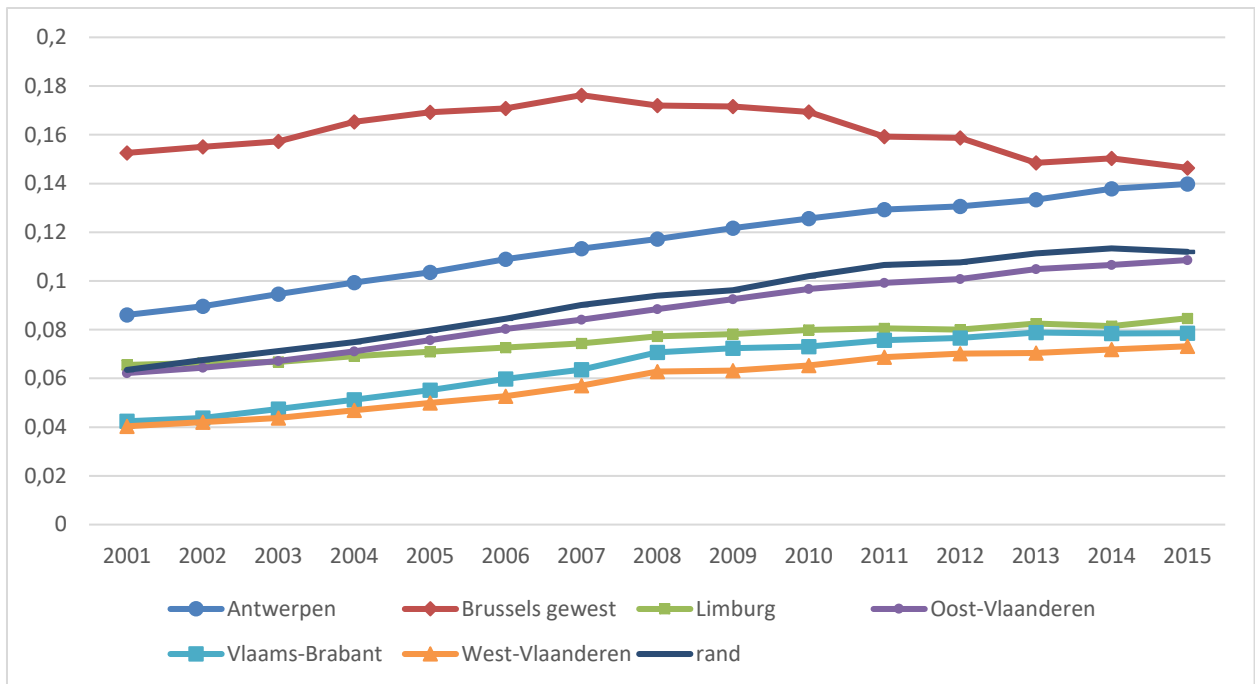
We bespreken eerst de evolutie van schoolse segregatie op een globaal niveau. In Figuur 24 geven we de verandering van de Hutchens index tussen de schooljaren 2001-2002 en 2015-2016 weer per provincie. Uit de figuur kunnen we drie zaken afleiden.

Vooreerst zien we dat de evolutie van schoolse segregatie in Brussel verschilt van de andere provincies. In Brussel nam de segregatie toe tot het schooljaar 2007-2008 om vervolgens af te nemen. Tussen de schooljaren 2013-2014 en 2015-2016 bleef het niveau van schoolse segregatie in Brussel tamelijk stabiel. Ondanks de afname in de recente jaren, is de segregatie op Brusselse scholen het hoogst van alle provincies. Ten tweede valt de toename in de provincie Antwerpen op. Het verschil in schoolse segregatie tussen Antwerpen en Brussel is sinds 2007-2008 afgenomen en de segregatie op scholen in Brussel en Antwerpen ligt in het schooljaar 2015-2016 bijna op hetzelfde niveau. Ten derde zien we in de andere Vlaamse provincies dat de segregatie een stijgende trend kende, maar dat de stijging vooral sterk was in de periode voor 2008-2009.

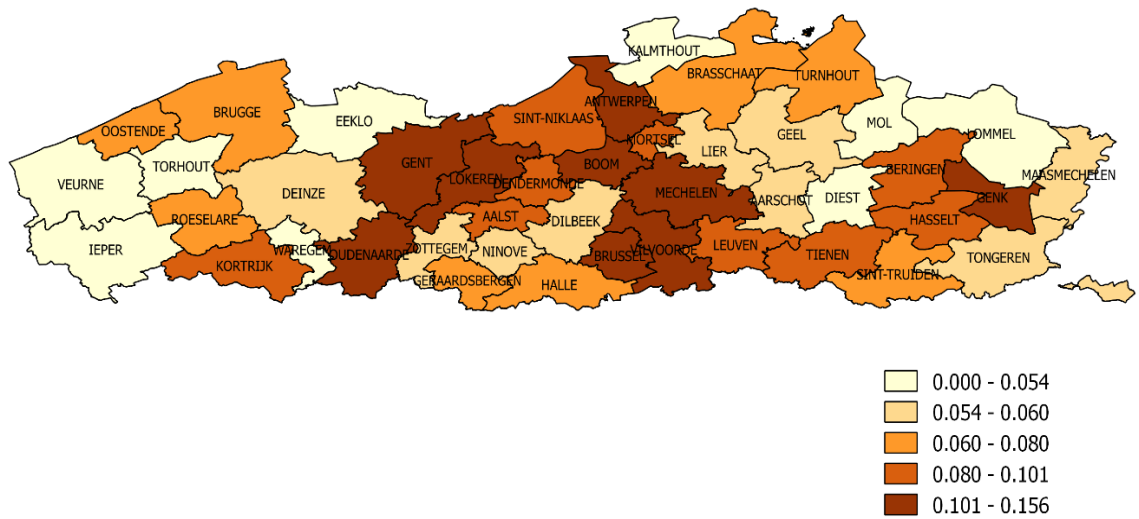
In Figuur 25 en Figuur 26 geven we voor de onderwijszones de segregatie weer in het schooljaar 2015-2016 en het verschil in de segregatie van 2015-2016 en de index van 2001-2002. De categorieën op de kaartjes zijn de vijf kwantielen van de index. De eerste categorie op Figuur 25 (0.000-0.054) geeft dus bijvoorbeeld voor het schooljaar 2015-2016 de waarden weer waar de laagste 20% van de onderwijszones toe behoren, en de hoogste categorie (0.101-0.156) zijn de waarden waar de hoogste 20% van de onderwijszones toe behoren. Deze kwantielverdeling wordt voor alle kaarten in dit onderdeel gevolgd.

Uit Figuur 25 kunnen we afleiden dat de segregatie in het schooljaar 2015-2016 vooral hoog is in de onderwijszones op de as tussen Antwerpen en Brussel, en in de onderwijszones Genk, Gent, Lokeren en Oudenaarde. Het verschil met de segregatie van 2001-2002 wordt weergegeven in Figuur 26. De toename in de provincie Antwerpen lijkt vooral toegewezen te kunnen worden aan een stijging van de index in de onderwijszones naast de stad Antwerpen (Mortsel en Boom) en in Mechelen. Verder is er een sterke toename in de onderwijszones in de provincie Oost-Vlaanderen, in de onderwijszone Vilvoorde en Tienen.

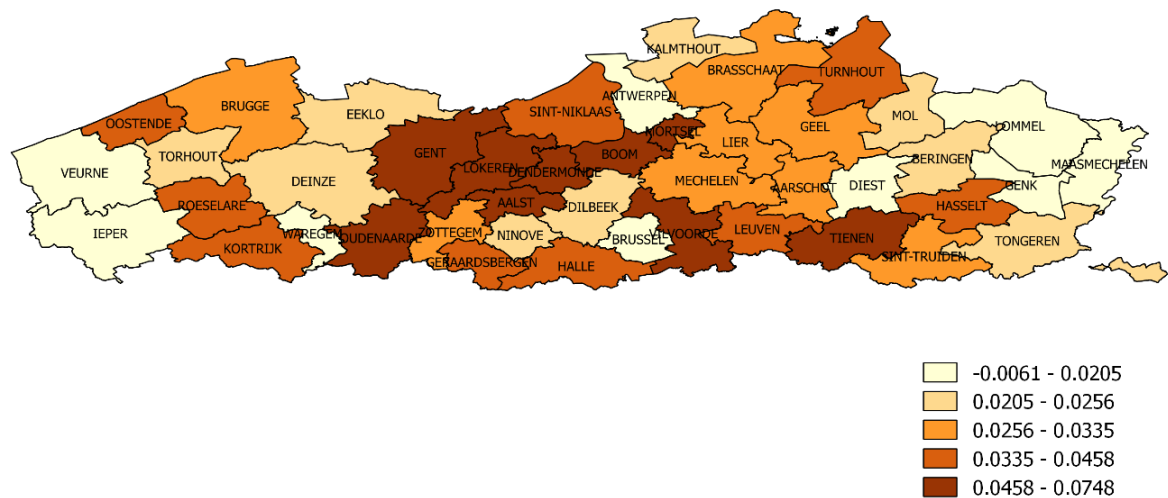
Figuur 24. Segregatie op globaal niveau naar provincie en schooljaar

Figuur 25. Segregatie naar onderwijszone in schooljaar 2015-2016

Figuur 26. Segregatie naar onderwijszone: Verschil tussen schooljaar 2015-2016 en schooljaar 2001-2002

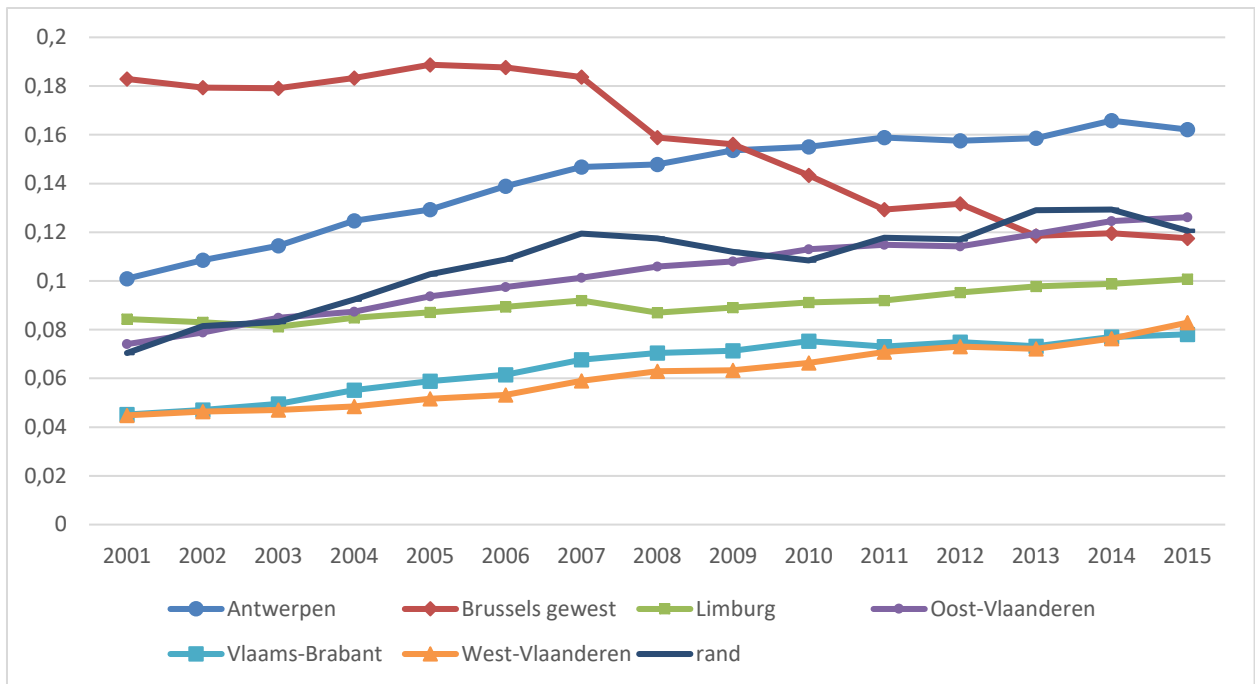

5.2.2. Kleuteronderwijs

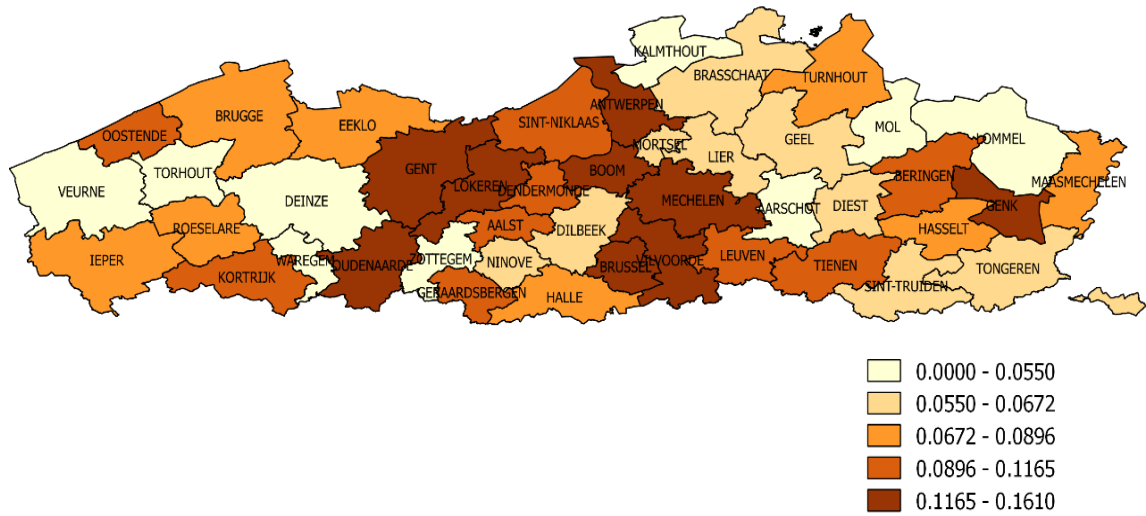
In Figuur 27 geven we de evolutie van schoolse segregatie in het kleuteronderwijs weer. In alle provincies, met uitzondering van Brussel, kunnen we zien dat de segregatie in het kleuteronderwijs toegenomen is. De toename van segregatie is vooral sterk tussen 2001-2002 en 2010-2011. Ook hier valt de bijzonder sterke toename van segregatie in het kleuteronderwijs in de provincie Antwerpen op. Sinds het schooljaar 2009-2010 is de segregatie in de provincie Antwerpen hoger dan in Brussel. In Brussel is de segregatie daarentegen afgenomen. De afname van schoolse segregatie in Brussel is meer uitgesproken in het kleuteronderwijs dan voor alle hoofdstructuren samen (Figuur 1).

In Figuur 28 en Figuur 29 geven we de segregatie per onderwijszone weer. Deze figuren schetsen een gelijkaardig beeld als de evolutie over alle hoofdstructuren heen (Figuur 25 en Figuur 26). Bij het lager onderwijs kennen de onderwijszones van Boom, Mechelen, Vilvoorde, Sint-Niklaas, Lokeren, Dendermonde, Aalst, Oudenaarde en Oostende de sterkste toename. In de onderwijszones van Brussel en Antwerpen is de segregatie hoog in 2015-2016, maar de toename ten opzichte van 2001-2002 eerder beperkt.

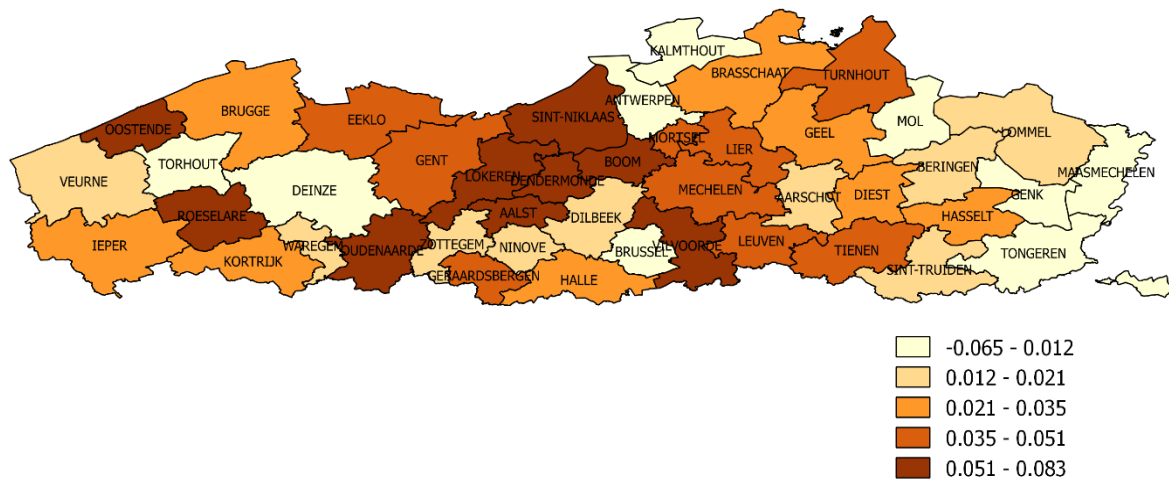
Figuur 27. Segregatie in kleuteronderwijs naar schooljaar en provincie

Figuur 28. Segregatie in kleuteronderwijs naar onderwijszone in schooljaar 2015-2016

Figuur 29. Segregatie in kleuteronderwijs naar onderwijszone: Verschil tussen schooljaar 2015-2016 en schooljaar 2001-2002

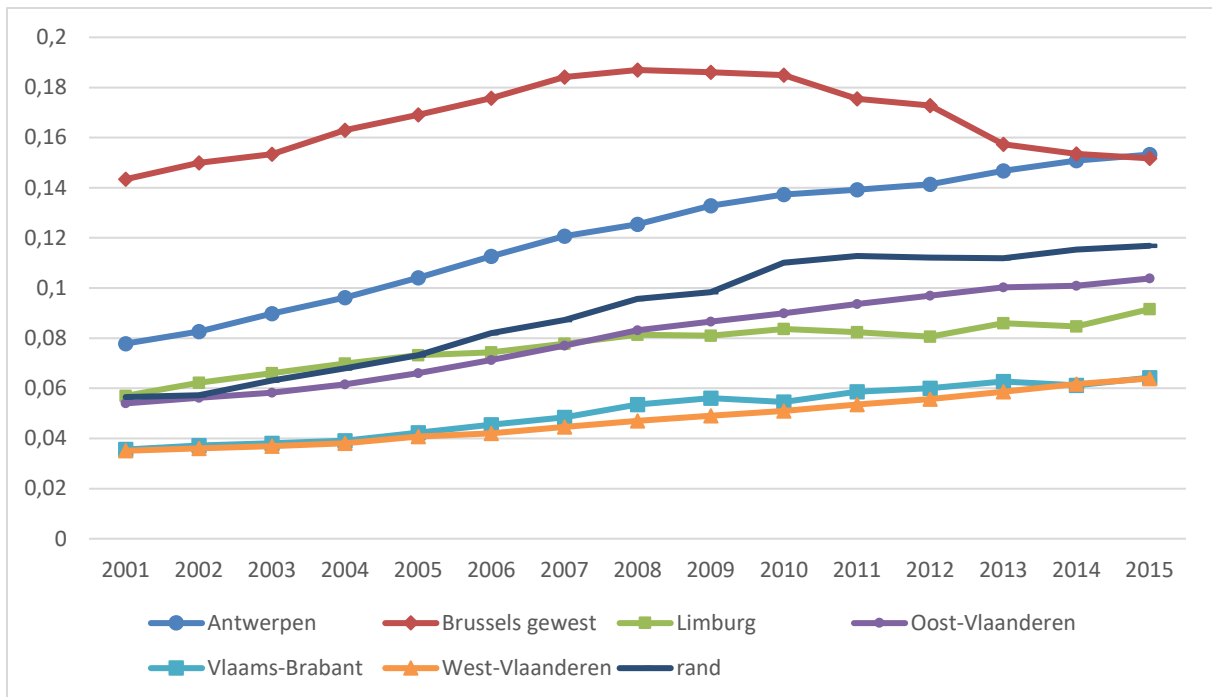

5.2.3. Lager onderwijs

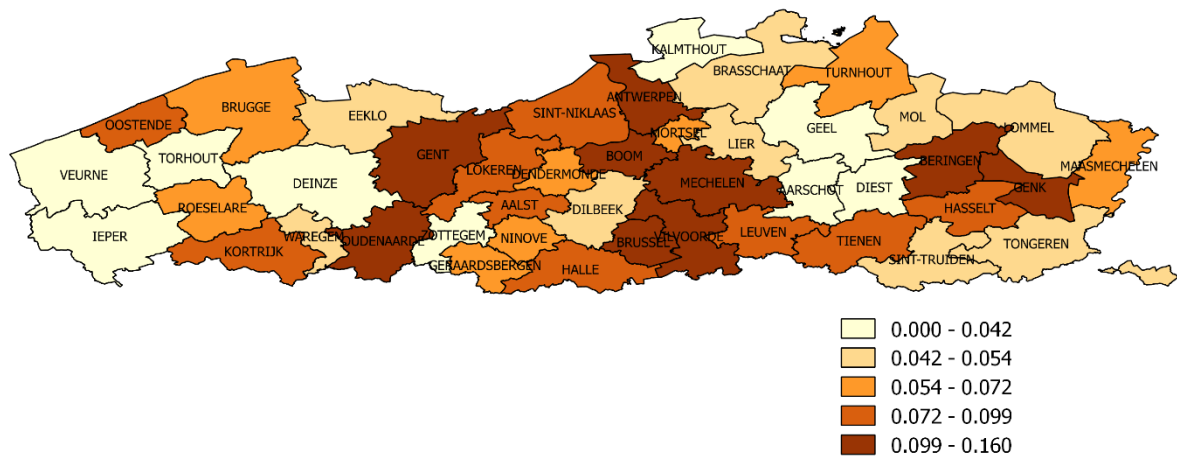
De evolutie van de segregatie in het lager onderwijs komt sterk overeen met de evolutie in het kleuteronderwijs. De schoolse segregatie in het lager onderwijs kent wederom een stijgende trend in alle provincies met uitzondering van Brussel (Figuur 30). In Brussel is er, net als in het kleuteronderwijs, een afname van de segregatie. Verschillend met het kleuteronderwijs is dat de segregatie in de provincie Antwerpen niet hoger ligt dan in Brussel in het schooljaar 2015-2016.

De segregatie is in 2015-2016 het hoogst in de onderwijszones op de as Antwerpen-Brussel, in Gent, Oudenaarde, Beringen en Genk (Figuur 31). De onderwijszones met de hoogste toenames in Figuur 32 komen grotendeels overeen met Figuur 29 van het kleuteronderwijs. We willen er verder op wijzen dat er, in tegenstelling tot de evolutie van de schoolse segregatie in het kleuteronderwijs, in het lager onderwijs in de onderwijszone Antwerpen wel een relatief hoge toename (in het kwantiel van 60%-80%) afgetekend kan worden.

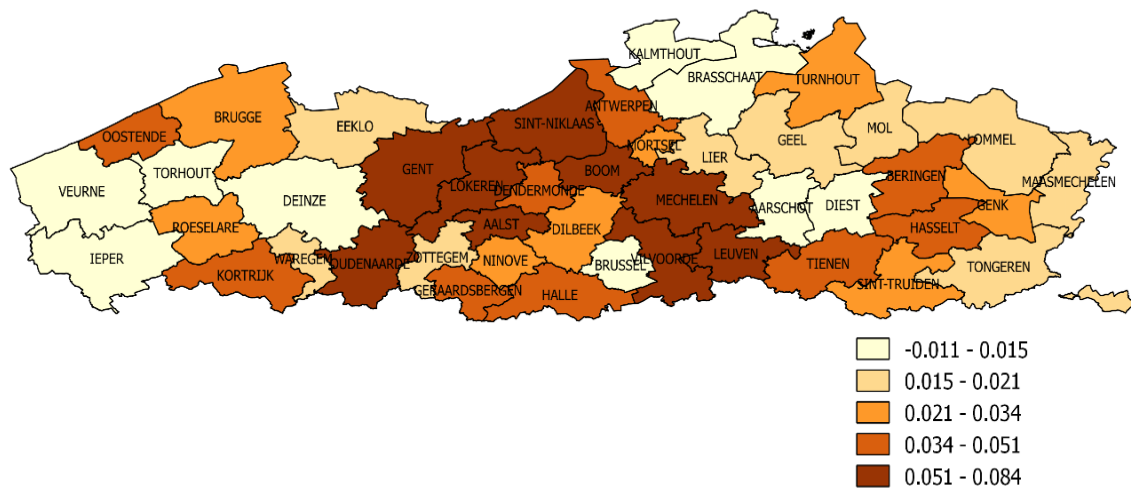
Figuur 30. Segregatie in lager onderwijs naar schooljaar en provincie

Figuur 31. Segregatie in lager onderwijs naar onderwijszone in schooljaar 2015-2016

Figuur 32. Segregatie in lager onderwijs naar onderwijszone: Verschil tussen schooljaar 2015-2016 en schooljaar 2001-2002

5.2.4. Secundair onderwijs

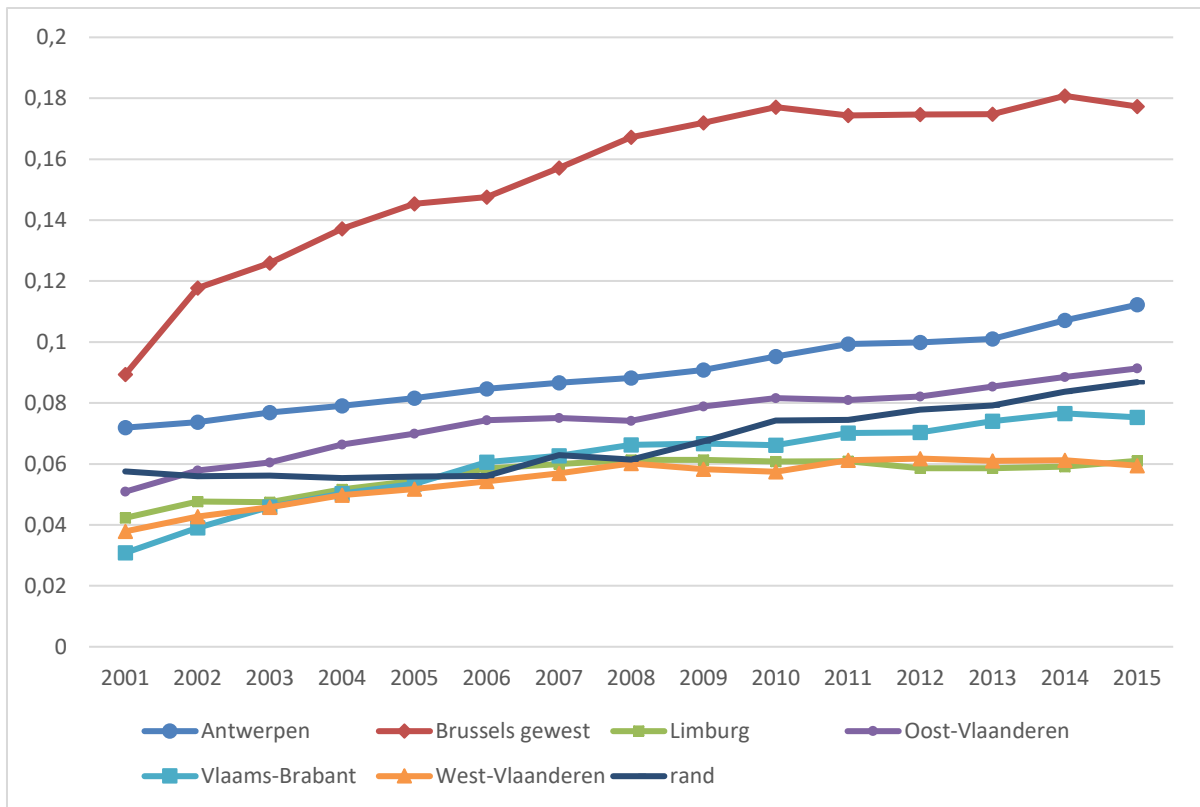
In Figuur 33 geven we de evolutie van segregatie in het secundair onderwijs weer. Deze figuur wijkt op twee manieren af van de figuren van het kleuteronderwijs (Figuur 27) en lager onderwijs (Figuur 31).

Vooreerst zien we geen afname van de segregatie in het Brussels secundair onderwijs, dit in tegenstelling tot de dalende trend in het Brusselse kleuter- en lager onderwijs. De toename is zeer opvallend, vooral tussen de schooljaren 2001-2002 en 2010-2011. Tussen 2010-2011 en 2015-2016 is de segregatie in Brussel tamelijk stabiel gebleven.

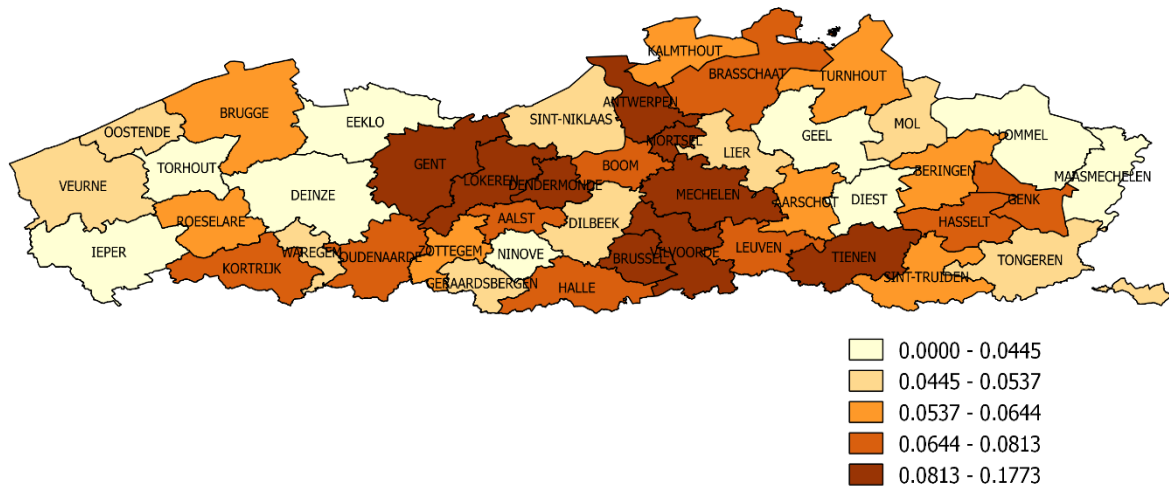
Ten tweede valt op dat de segregatie in de provincie Antwerpen lager blijft dan de segregatie in Brussel. In het kleuteronderwijs was de segregatie in Antwerpen hoger dan in Brussel sinds het schooljaar 2009-2010, en in het lager onderwijs was de segregatie in Antwerpen en Brussel ongeveer even hoog in 2015-2016. In het secundair onderwijs nemen we geen convergentie van de segregatie in beide provincies waar.

In Figuur 34 en Figuur 35 tonen we de segregatie van de onderwijszones in het schooljaar 2015-2016, en het verschil in segregatie tussen 2015-2016 en 2001-2002 per onderwijszone. De segregatie is in 2015-2016 het hoogst in Antwerpen, Mortsel, Mechelen, Vilvoorde, Brussel, Halle, Vilvoorde, Gent, Lokeren, Dendermonde en Tienen. De onderwijszones met de sterkste toename zijn Kortrijk, Gent, Zottegem, Boom, Brussel, Halle, Vilvoorde, Tienen en Genk. Vooral de toename in de onderwijszone Brussel is treffend, omdat deze onderwijszone een relatief zeer lage toename van segregatie kende in het kleuter- en lager onderwijs.

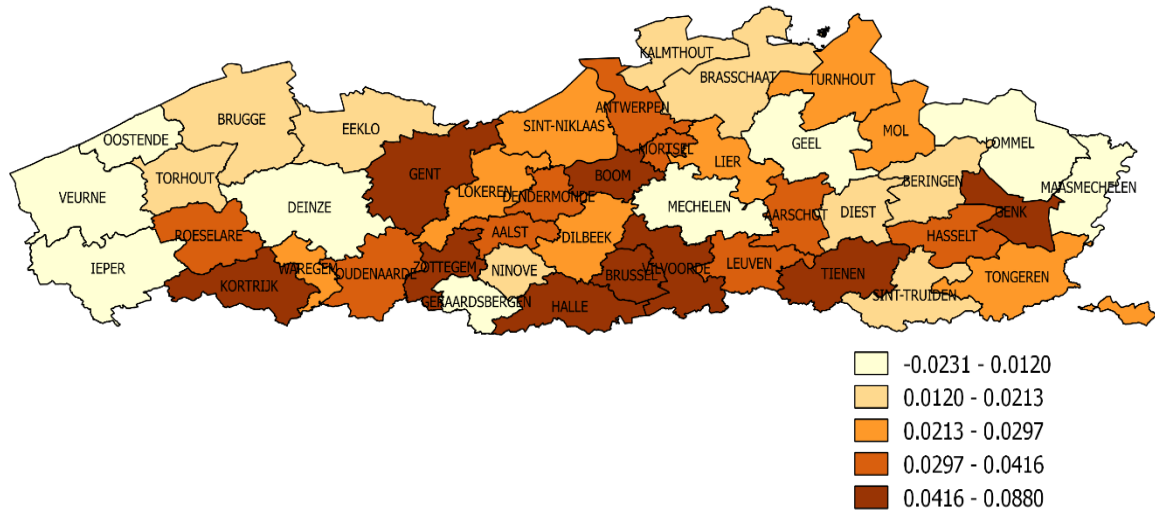
Figuur 33. Segregatie in secundair onderwijs naar schooljaar en provincie

Figuur 34. Segregatie naar onderwijszone in schooljaar 2015-2016

Figuur 35. Segregatie naar onderwijszone: Verschil tussen schooljaar 2015-2016 en schooljaar 2001-2002

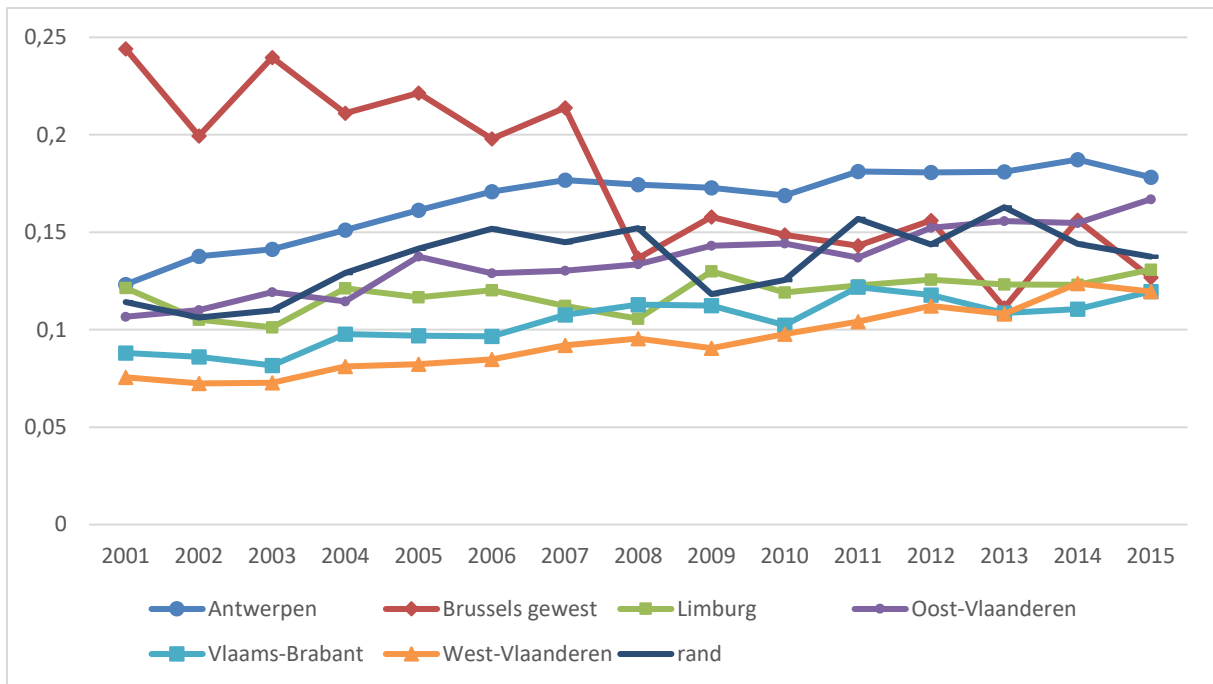

5.2.5. Instappers

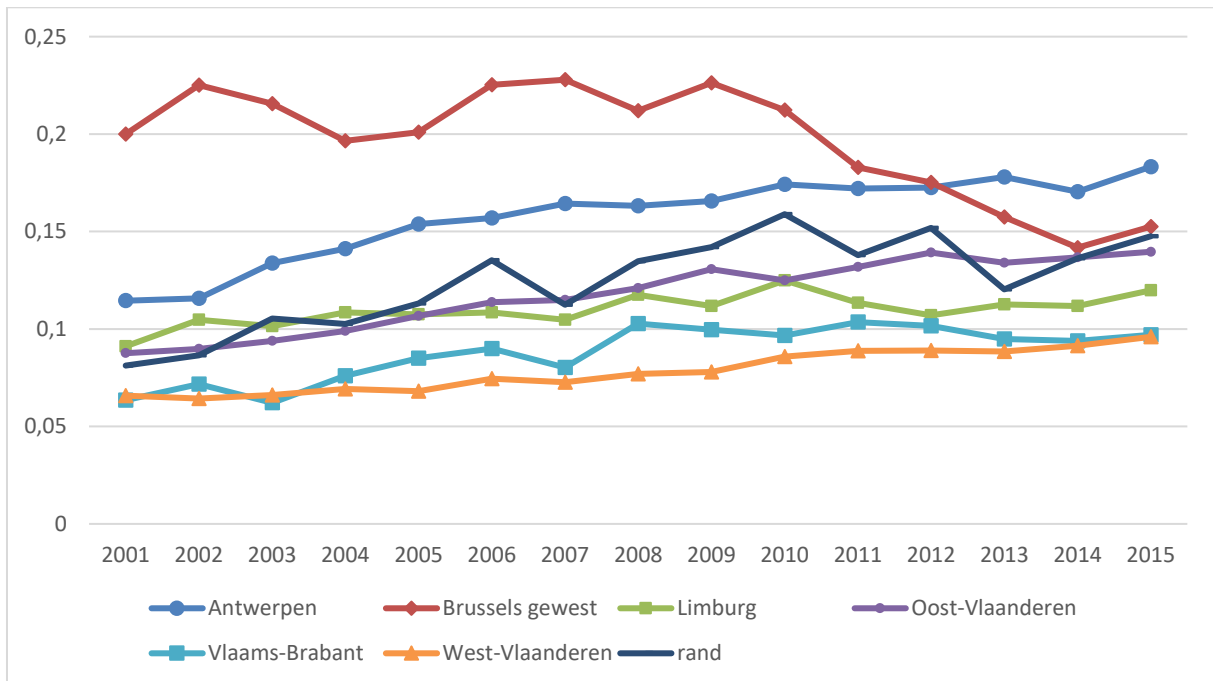
In de volgende figuren focussen we ons op de instappers (i.e. eerstejaars) in het kleuter-, lager en secundair onderwijs. Deze figuren schetsen een ander beeld dan de eerder besproken figuren.

Figuur 36 geeft aan dat de afname van segregatie in het kleuteronderwijs in Brussel sterker is voor instappers dan voor het volledige kleuteronderwijs. Verder toont de figuur aan dat de schoolse segregatie tamelijk stabiel gebleven is of afgenomen is sinds 2012-2013 in de provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant, Limburg, en in de rand van Brussel. Voor de instappers in het lager (Figuur 37) vinden we eveneens dat de afname van segregatie in Brussel sterker is bij de instappers dan voor het volledig lager onderwijs. Figuur 38 geeft de segregatie bij de instappers in het secundair onderwijs weer. Voor de instappers in het secundair onderwijs vinden we ongeveer dezelfde trends terug als voor de volledige hoofdstructuur.

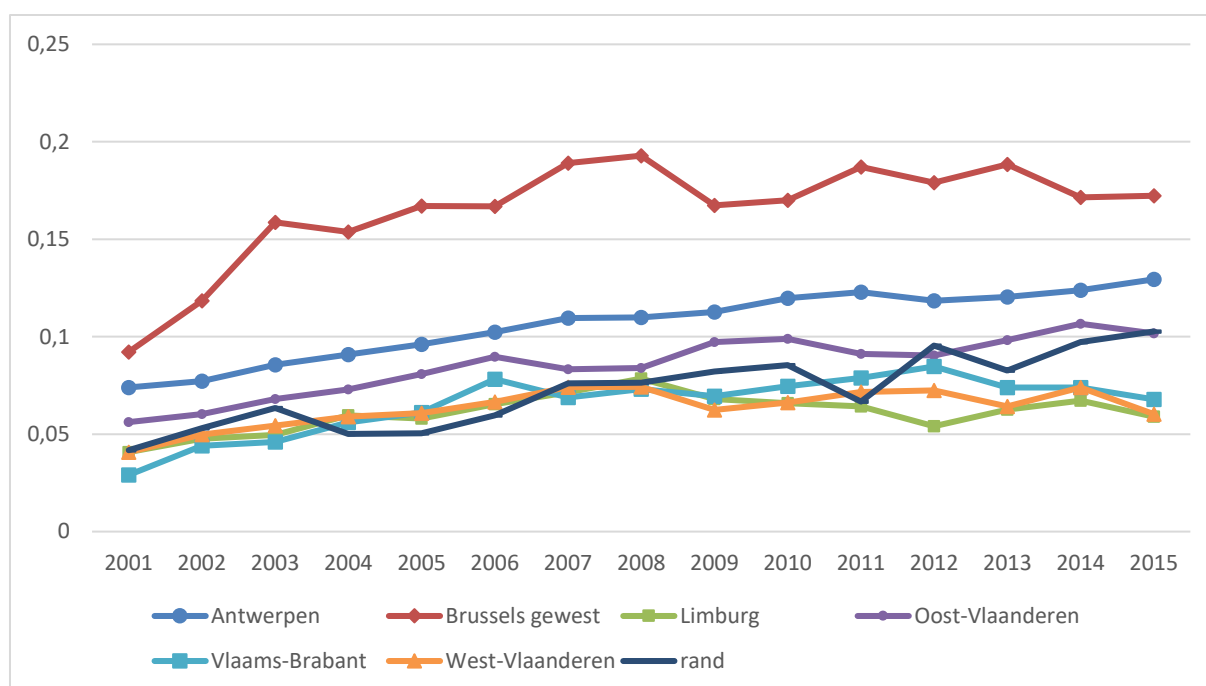
Figuur 36. Segregatie bij instappers in het kleuteronderwijs naar schooljaar en provincie

Figuur 37. Segregatie bij instappers in het lager onderwijs naar schooljaar en provincie

Figuur 38. Segregatie bij instappers in het secundair onderwijs naar schooljaar en provincie

5.2.6. Woonsegregatie

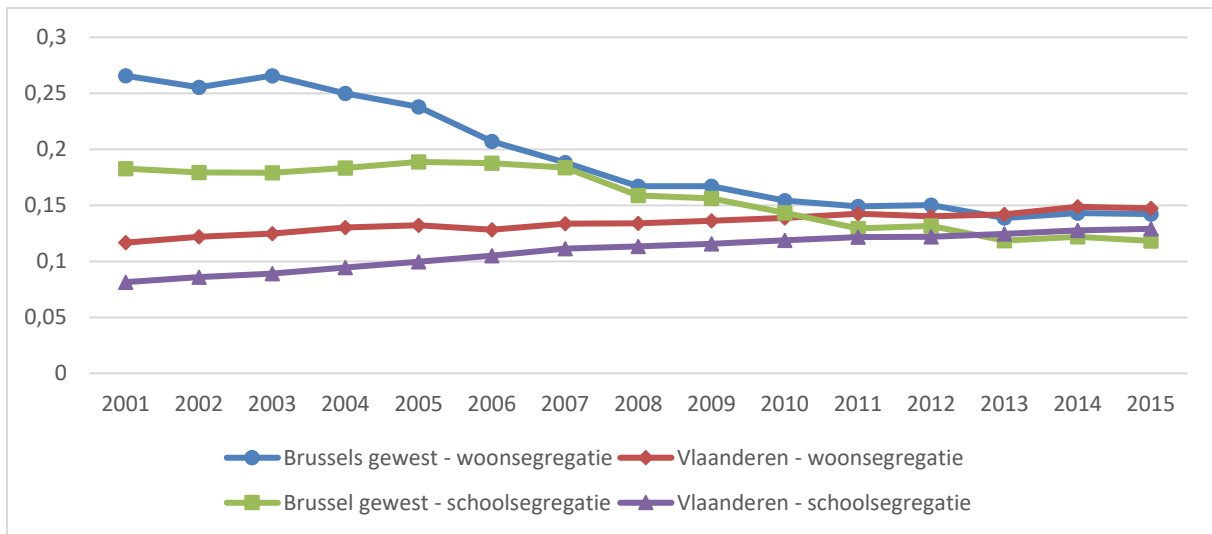
In deze sectie onderzoeken we de link tussen woonsegregatie⁸ en schoolse segregatie. In een eerder onderzoek (Wouters & Groenez, 2015a) werd aangetoond dat de woonsegregatie in Vlaanderen een toenemende trend kende tussen 2001 en 2012, en dat de schoolse segregatie nog sterker toegenomen was dan de woonsegregatie. In Figuur 39 (kleuteronderwijs), Figuur 40 (lager onderwijs) en Figuur 41 (secundair onderwijs) vergelijken we de evolutie van de woon- en de schoolsegregatie.

We bespreken eerst de resultaten voor het kleuter- en lager onderwijs. Hier zien we dat zowel de woon- als de schoolsegregatie toegenomen zijn in Vlaanderen tussen 2001-2002 en 2015-2016, maar dat de woonsegregatie hoger is dan de schoolsegregatie. In Brussel is er een afname van beide vormen van segregatie. In het Brussels kleuteronderwijs is de schoolsegregatie lager dan de woonsegregatie in alle schooljaren. Vooral tussen 2001-2002 en 2005-2006 was het verschil tussen beide vormen van segregatie groot. In het Brussels lager onderwijs zien we een convergentie van de twee vormen van segregatie, en is het verschil sinds het schooljaar 2010-2011 zeer klein.

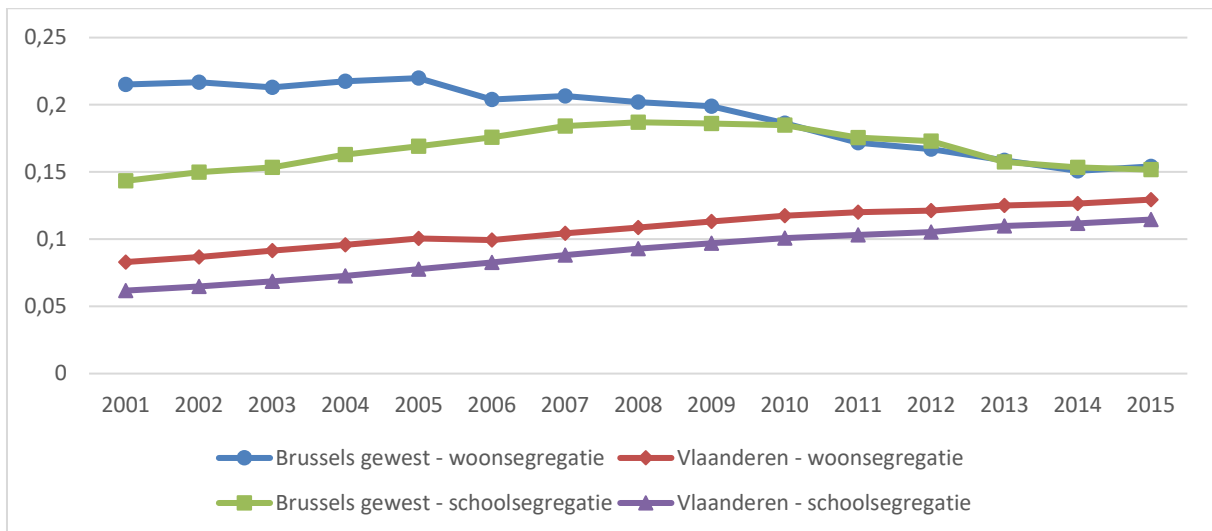
De resultaten van het secundair onderwijs verschillen van die voor het basisonderwijs. Voor Vlaanderen zien we hier dat de woon- en schoolsegregatie ongeveer even hoog zijn sinds 2005-2006. In Brussel lag de woonsegregatie aanvankelijk hoger dan de schoolsegregatie. De schoolsegregatie in Brussel nam toe over de observatieperiode, terwijl de woonsegregatie afnam. Vanaf 2010-2011 liggen beide vormen van segregatie op ongeveer hetzelfde niveau.

⁸ De woonsegregatie wordt op dezelfde manier berekend als de schoolsegregatie, met als enig verschil dat de eenheid van analyse niet de school maar de statistische sector van de woonplaats van de leerling is.

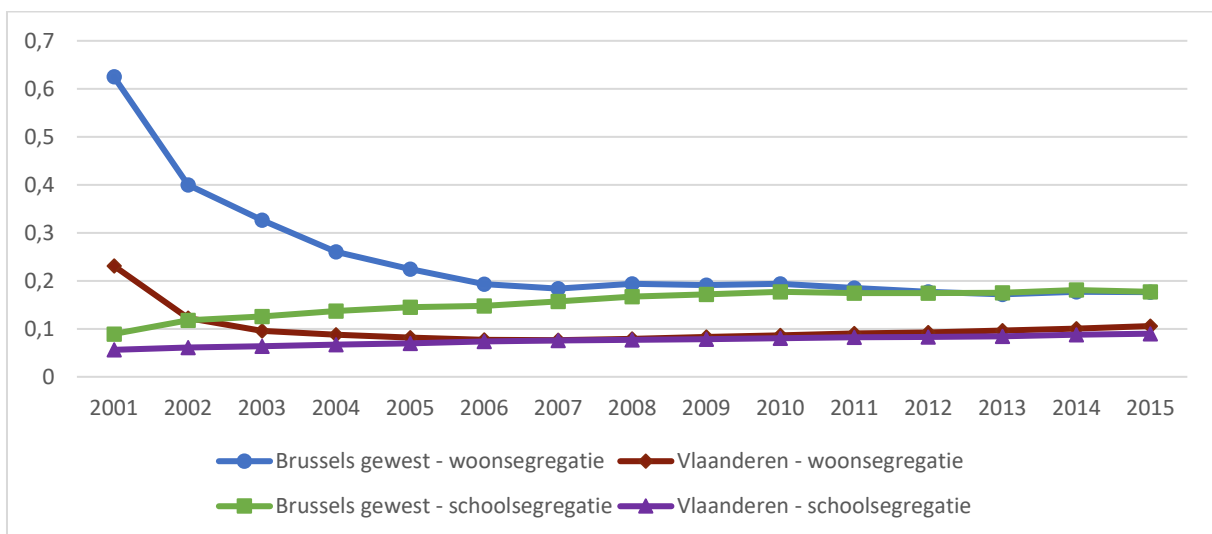
Figuur 39. Woon- en schoolsegregatie in Vlaanderen en Brussel naar schooljaar in kleuteronderwijs

Figuur 40. Woon- en schoolsegregatie in Vlaanderen en Brussel naar schooljaar in lager onderwijs

Figuur 41. Woon- en schoolsegregatie in Vlaanderen en Brussel naar schooljaar in secundair onderwijs

5.2.7. Regionale kenmerken

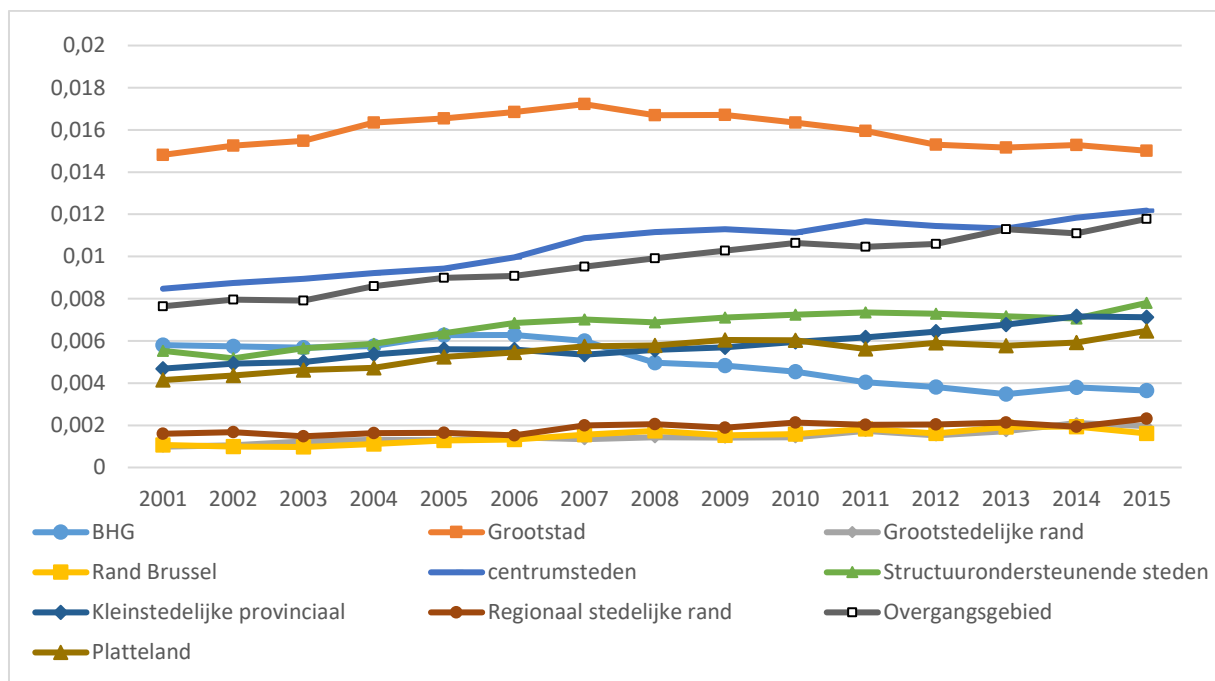
Tot slot zijn we geïnteresseerd of er verschillen zijn in de evolutie van segregatie naargelang de mate van verstedelijking, capaciteitsproblemen in de gemeente en of de gemeente zich in het werkingsgebied van een LOP bevindt.

We onderzoeken eerst of de evolutie in segregatie varieert naargelang de mate van verstedelijking van de gemeente (voor een overzicht van de VRIND-classificatie, zie Bijlage 3). Dit doen we door een gewogen som van de Hutchens index van de gemeenten in iedere categorie te berekenen. De evolutie van deze gewogen sommen worden in Figuur 42 (kleuteronderwijs), Figuur 43 (lager onderwijs) en Figuur 44 (secundair onderwijs) gepresenteerd.

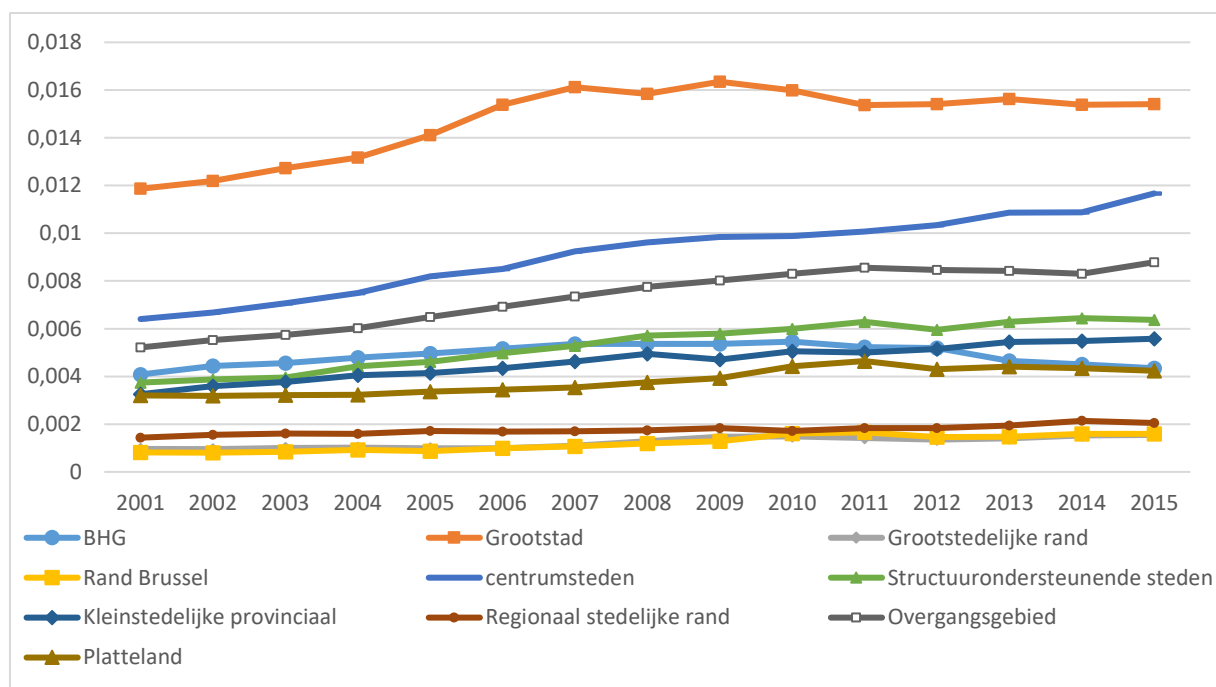
In het kleuter- en lager onderwijs is de segregatie het laagst in de rand van (groot)steden en de rand van Brussel. De segregatie is het hoogst in grootsteden, centrumsteden en overgangsgebieden. In grootsteden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de segregatie afgenomen sinds 2008-2009. In centrumsteden, overgangsgebieden, centrumsteden, kleinstedelijk provinciaal gebied en platteland is de segregatie toegenomen in het kleuter- en lager onderwijs tijdens de geobserveerde periode.

In het secundair onderwijs is de segregatie het hoogst in grootsteden, centrumsteden en structuurondersteunende steden. In deze gebieden zien we ook de sterkste toename van segregatie. In de andere vormen van verstedelijkingsgraad is de segregatie tamelijk stabiel gebleven tijdens de observatieperiode.

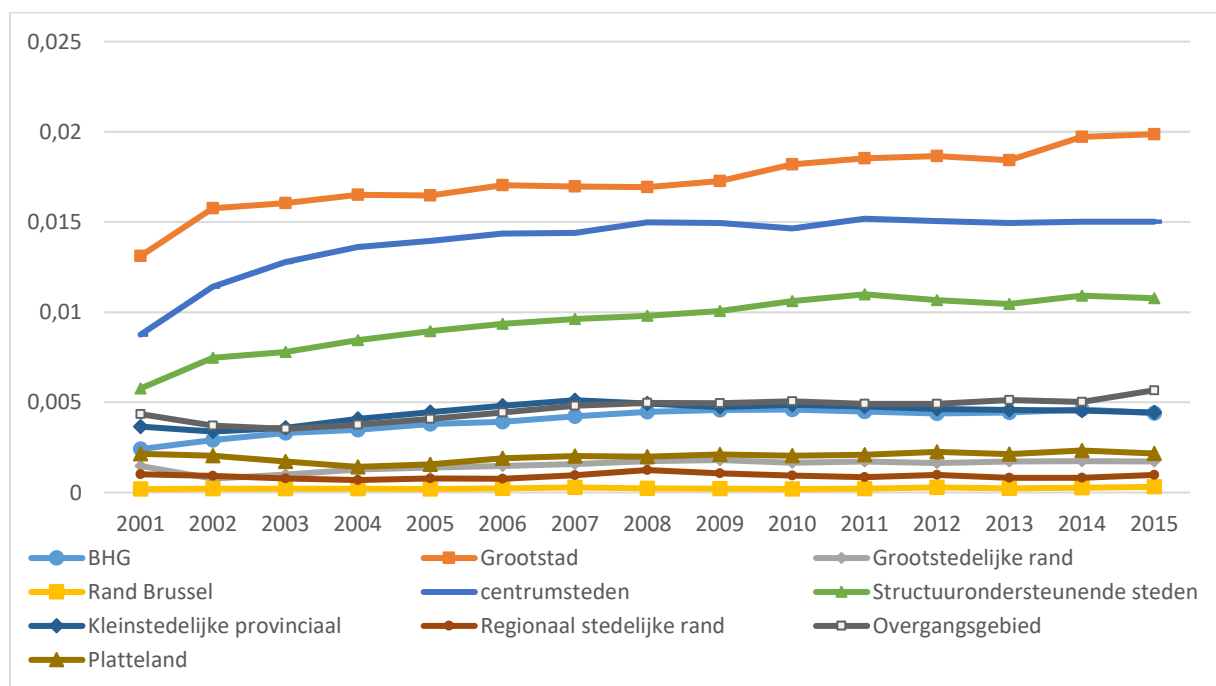
Figuur 42. Segregatie in kleuteronderwijs naar verstedelijking en schooljaar

Figuur 43. Segregatie in lager onderwijs naar verstedelijking en schooljaar

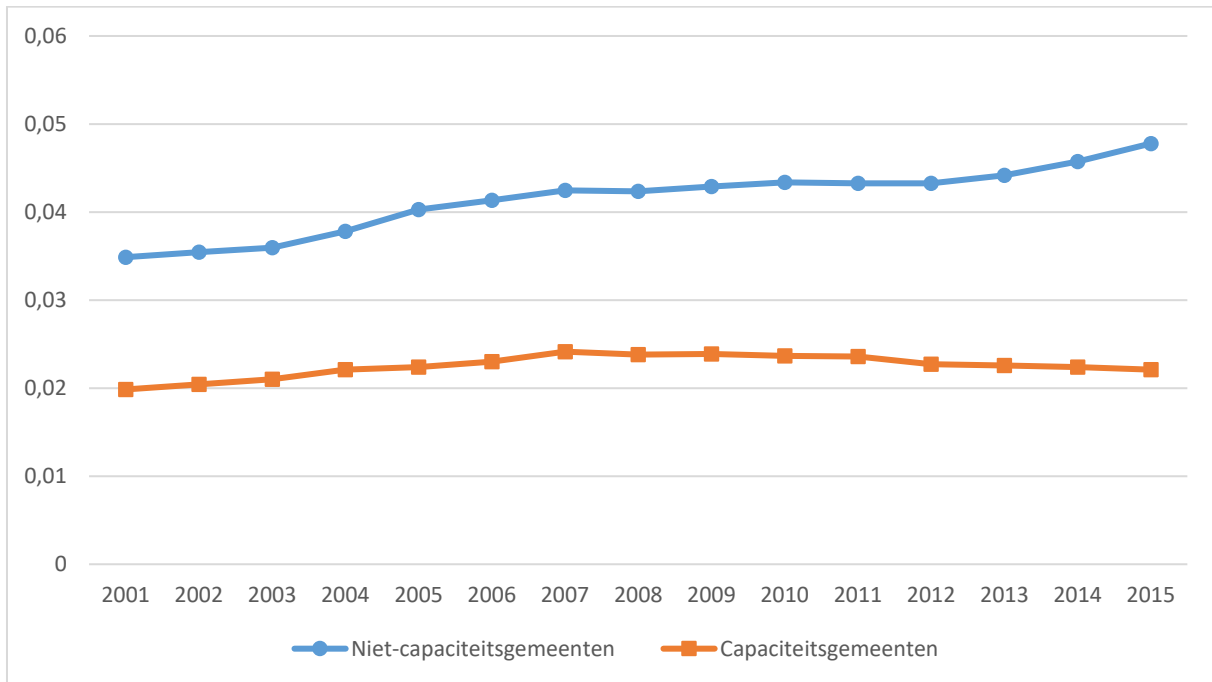
Figuur 44. Segregatie in secundair onderwijs naar verstedelijking en schooljaar

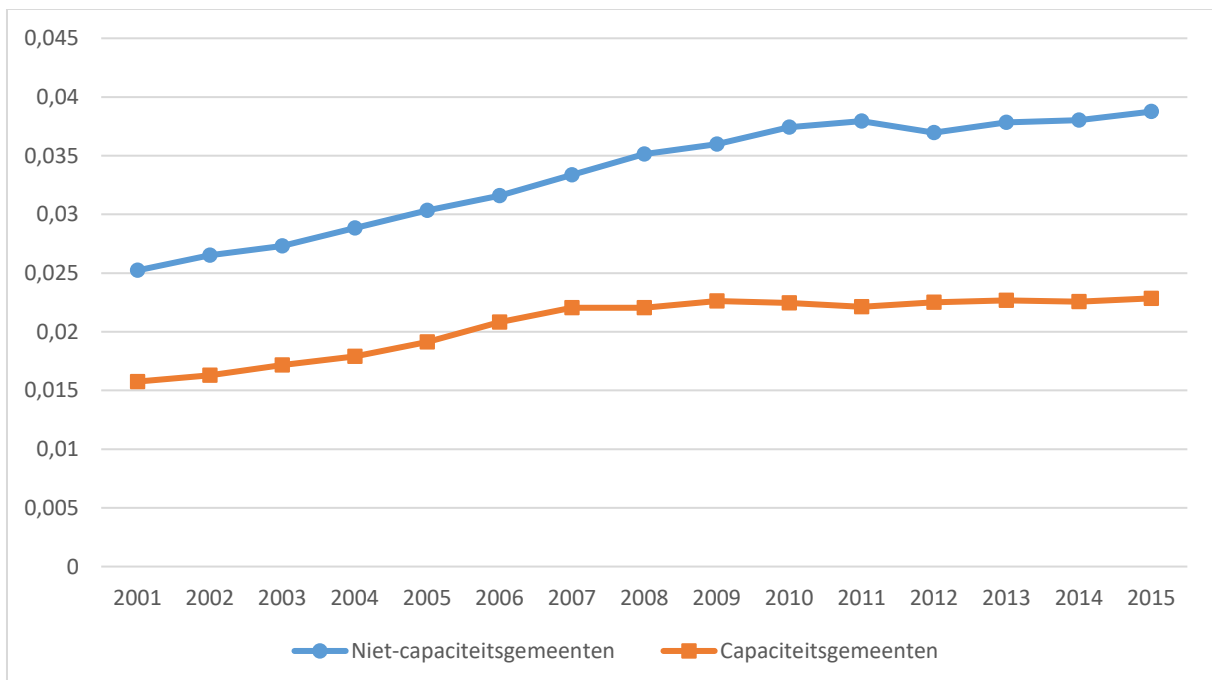
We zien ook verschillen in de evolutie van de Hutchens index naargelang de capaciteitsdruk in gemeenten (Figuren 45 tot en met 47). We beschouwen gemeenten met capaciteitsdruk, ofwel “capaciteitsgemeenten”, als gemeenten die capaciteitsmiddelen ontvangen hebben van de Vlaamse overheid tussen 2010-2011 en 2017-2018. Bijlage 4 bevat een lijst van deze gemeenten. In de onderstaande figuren zien we dat de toename van segregatie in niet-capaciteitsgemeenten op de drie onderwijsniveaus sterker is dan in de capaciteitsgemeenten. In het kleuteronderwijs zien we dat er vanaf 2012-2013 een lichte daling van segregatie in de capaciteitsgemeenten is, terwijl er

in de niet-capaciteitsgemeenten in die periode net een sterkere stijging van segregatie is. In het lager onderwijs is segregatie tamelijk stabiel gebleven in de capaciteitsgemeenten sinds 2007-2008, terwijl er in de niet-capaciteitsgemeenten tijdens die periode ook een toename is. In het secundair onderwijs is er een toename van de segregatie in capaciteitsgemeenten en niet-capaciteitsgemeenten, maar is deze toename het sterkst in de niet-capaciteitsgemeenten.

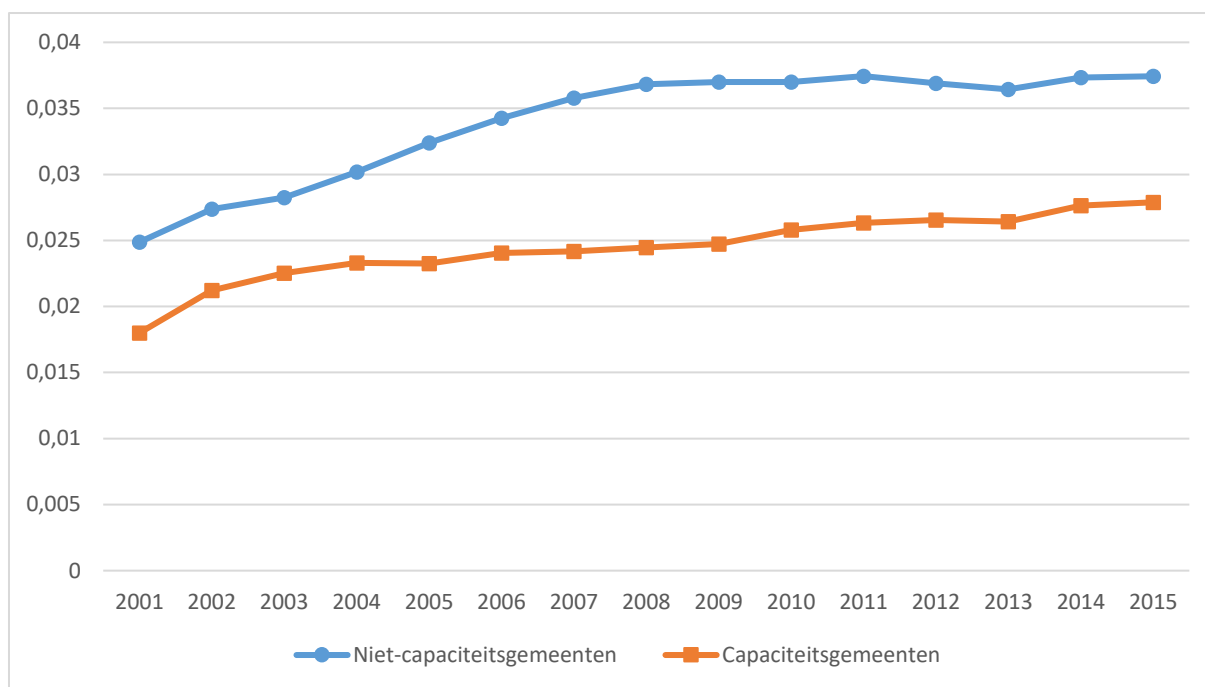
Figuur 45. Segregatie in kleuteronderwijs naar capaciteitsproblemen en schooljaar

Figuur 46. Segregatie in lager onderwijs naar capaciteitsproblemen en schooljaar

Figuur 47. Segregatie in secundair onderwijs naar capaciteitsproblemen en schooljaar

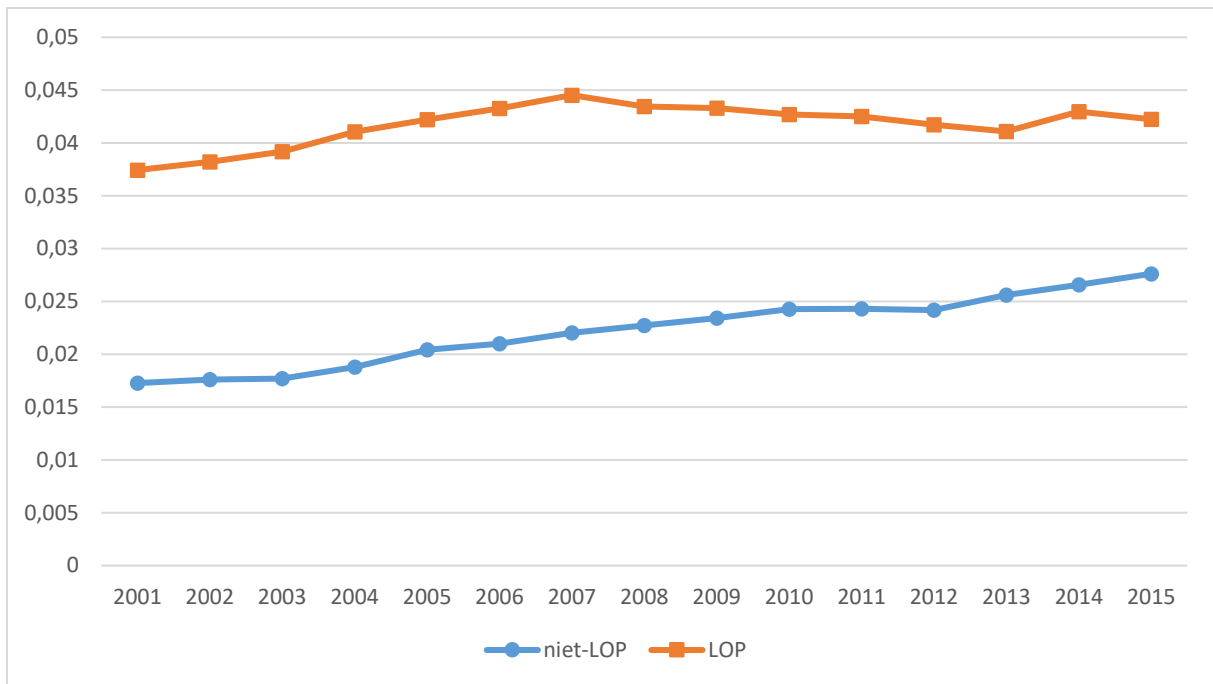

Tot slot onderzoeken we de evolutie van de schoolsegregatie in gemeenten die zich al dan niet in het werkingsgebied van een LOP bevinden.⁹ We geven de resultaten weer in Figuren 48, 49 en 50.

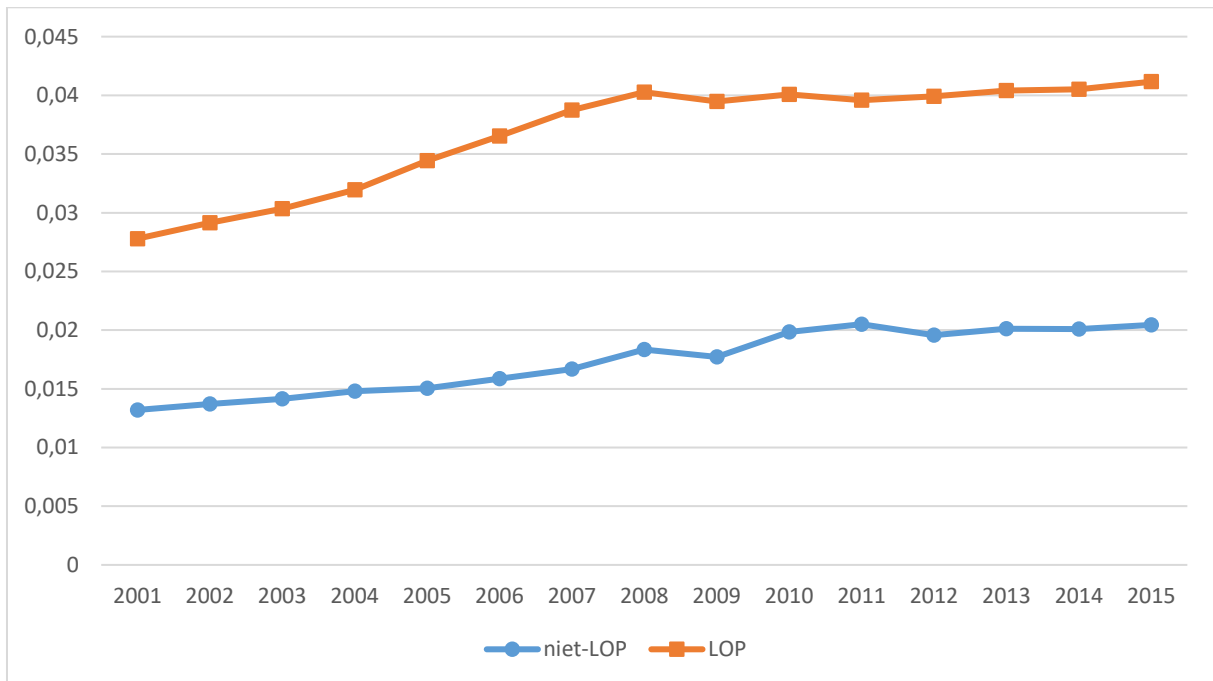
In het kleuteronderwijs zien we dat de segregatie aan het afnemen is sinds 2007-2008 (met als uitzondering een lichte toename in 2014-2015) in de gemeenten binnen een LOP. In de gemeenten buiten een LOP is de segregatie daarentegen toegenomen tijdens de observatieperiode. In het lager onderwijs volgt de schoolsegregatie binnen en buiten LOP-gebieden een gelijkaardige trend, namelijk een toename (tot 2008-2009 binnen LOP, tot 2010-2011 buiten LOP) en vervolgens een stabilisatie van segregatie. In het secundair onderwijs zien we tot slot dat de schoolsegregatie in niet-LOP-gemeenten tamelijk stabiel gebleven is over de tijd, terwijl er een sterke toename is in gemeenten binnen LOP-gebieden.

⁹ We onderzoeken in een volgend rapport (Havermans, Wouters & Groenez, te verschijnen) de evolutie van segregatie binnen LOP-gebieden met een focus op de mogelijke impact van dubbele contingentering. De resultaten in dit rapport kunnen om verschillende redenen niet gebruikt worden om het inschrijvingsbeleid diepgaand te evalueren. We sommen deze redenen op in de conclusie van dit rapport.

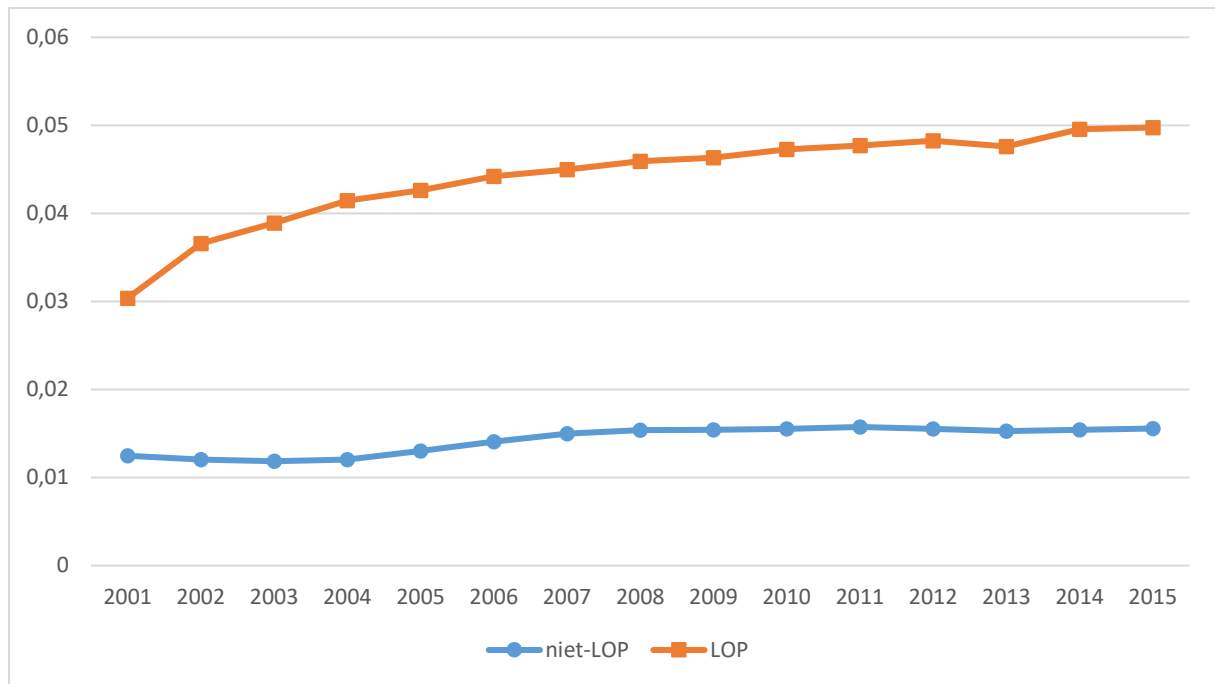
Figuur 48. Segregatie in kleuteronderwijs naar LOP-werkingsgebied en schooljaar

Figuur 49. Segregatie in lager onderwijs naar LOP-werkingsgebied en schooljaar

Figuur 50. Segregatie in secundair onderwijs naar LOP-werkingsgebied en schooljaar

6. Conclusie

Dit rapport geeft een overzicht van de evolutie van schoolse segregatie in Vlaanderen tussen de schooljaren 2001-2002 tot en met 2015-2016. We vatten hieronder de voornaamste resultaten samen alvorens tot enkele concrete suggesties voor toekomstig beleidsevaluatief onderzoek te komen.

We hebben in dit rapport een *buurtindicator* ontwikkeld die meet of de samenstelling van een school verschilt van de samenstelling van de buurt van de school. Deze indicator werd enkel aangemaakt voor het basisonderwijs en werd op twee manieren geoperationaliseerd: de eerste operationalisering vergeleek de school met het binnenstedelijk gebied (bij meer dan 5.000 leerlingen in gemeente) of met de gemeente; de tweede operationalisering vergeleek de school met de dichtstbijzijnde statistische sector(en). Statistische sectoren zijn geografisch gezien een lager niveau dan de binnenstedelijke gebieden en gemeenten. We raden voor toekomstig onderzoek de tweede operationalisering aan omwille van twee redenen. Vooreerst blijkt uit onze resultaten dat de verschillen tussen school en buurt kleiner zijn voor deze tweede operationalisering. Ten tweede houdt deze operationalisering meer rekening met woonsegregatie binnen gemeenten dan de eerste.

De resultaten van deze buurtindicator suggereren dat het verschil tussen buurt- en schoolsamenstelling toegenomen is voor het basisonderwijs tussen 2001-2002 en 2015-2016, maar dat deze toename tamelijk klein is. De evolutie van de buurtindicator verschilt naargelang de graad van verstedelijking, capaciteitsdruk en het werkingsgebied van het LOP. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn scholen meer op de omliggende buurt gaan gelijken doorheen de tijd. In grootsteden, centrumsteden en structuurondersteunende steden zijn de verschillen daarentegen toegenomen. De capaciteitsdruk binnen gemeenten heeft eveneens een impact op de evolutie van de buurtindicator: in gemeenten met capaciteitsdruk zijn de verschillen tussen school- en buurtsamenstelling gegroeid, terwijl deze in de andere gemeenten weinig gewijzigd zijn. Ook in gemeenten die in het werkingsgebied van een LOP liggen nemen de verschillen in samenstelling tussen school en buurt toe. In de gemeenten die niet in het werkingsgebied van een LOP liggen blijft de buurtindicator eerder stabiel.

Naast de buurtindicator hebben we in dit rapport ook de evolutie van de *Hutchens index* onderzocht. Deze index gaat na in welke mate indicator- en niet-indicatorleerlingen op een gelijke manier over scholen verspreid zijn. De resultaten voor de Hutchens index geven aan dat segregatie in het kleuter- en lager onderwijs in alle provincies, met uitzondering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, toegenomen is tijdens de observatieperiode. In Vlaanderen is vooral de toename in de provincie Antwerpen opvallend. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest was er een afname van schoolsegregatie in het kleuter- en lager onderwijs. De specifieke situatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waarbij er een sterke interactie is met het Franstalig onderwijs maakt het echter moeilijk om sterke conclusies over de afname van de segregatie te trekken. In het

secundair onderwijs zien we in alle provincies, inclusief het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, een toename van segregatie.

De evolutie van de Hutchens index verschilt, net als de buurtindicator, naargelang de verstedelijking, capaciteitsdruk en of de gemeente in het werkingsgebied van een LOP valt. De verstedelijking hangt samen met de evolutie van de Hutchens index: in grootsteden en Brussel neemt de segregatie af in het basisonderwijs, terwijl het in de andere vormen van verstedelijking toeneemt. Voor het secundair onderwijs zien we daarentegen een toename van segregatie in grootsteden en overgangsgebieden, een afname in Brussel en een stabilisatie in de andere vormen van verstedelijking. Ook de capaciteitsdruk en ligging in het werkingsgebied van een LOP hebben een impact op de evolutie van segregatie. De resultaten tonen aan dat de segregatie het sterkst toeneemt bij capaciteitsdruk op gemeenteniveau. In gemeenten die zich niet in het werkingsgebied van een LOP bevinden, nam de segregatie sterker toe dan in gemeenten in het werkingsgebied van een LOP.

Het is moeilijk om de resultaten van de buurtindicator en de Hutchens index met elkaar te vergelijken, omdat beide variabelen schoolsegregatie op een verschillende manier benaderen. De Hutchens index sluit het nauwst aan bij de definitie van schoolsegregatie die we in dit rapport hanteren, namelijk “de ongelijke verdeling van groepen over scholen”. De buurtindicator gaat daarentegen na in hoeverre de samenstelling van de school op die van de buurt gelijkt. De woonsegregatie zit impliciet vervat in de buurtindicator, omdat de samenstelling van de buurt opgenomen is bij de berekening van deze indicator. Dit is niet het geval voor de Hutchens index. Verder is er ook een verschil in het niveau waarop de indexen uitgedrukt worden. De Hutchens index wordt gemeten op het regionale niveau van een referentiegebied (bv. gemeenten, provincies, landen), terwijl de buurtindicator op het niveau van een individuele school berekend wordt.

Deze verschillende benadering van segregatie komt ook tot uiting in de resultaten. Zo vinden we bijvoorbeeld ogenschijnlijk tegensprekende resultaten voor de capaciteitsdruk in gemeenten. Voor de Hutchens index zien we dat de segregatie in het kleuter- en lager onderwijs toenam in gemeenten zonder capaciteitsdruk. De buurtindicator wijst er daarentegen op dat in capaciteitsgemeenten scholen steeds minder op de omliggende buurt zijn gaan lijken doorheen de tijd. Hoewel deze resultaten op het eerste zicht op verschillende evoluties lijken te wijzen, is dit niet noodzakelijk het geval. Scholen kunnen minder op de omliggende buurt gaan gelijken, maar wel meer gaan gelijken op de andere scholen in de gemeente die in andere buurten liggen.

De evoluties in dit rapport kunnen niet eenduidig aangewend worden om uitspraken te doen over de effectiviteit van het Vlaamse inschrijvingsdecreet. Hier zijn verschillende redenen voor. Vooreerst heeft het inschrijvingsbeleid enkel een impact op de instappers waardoor het enkele jaren kan duren vooraleer we (duidelijke) effecten op de schoolsamenstelling en segregatie van het volledige kleuter-, lager en secundair onderwijs kunnen waarnemen.¹⁰ Ten tweede is het systeem van dubbele contingentering (met als doelstelling het tegengaan van de segregatie) enkel verplicht binnen LOP-gebieden. Toekomstig onderzoek moet zich vooral op deze gebieden focussen om het

¹⁰ Ook de voorrang van broers en zussen tijdens het inschrijvingsproces kan de impact van het inschrijvingsdecreet op segregatie vertragen.

beleid te evalueren. Ten derde is een sterkere overeenkomst tussen de buurt- en schoolsamenstelling (hier gemeten door de buurtindicator) niet steeds de doelstelling van dubbele contingentering. LOP's kiezen er immers vaak voor om de grootte van de contingenten te bepalen op basis van een groter gebied dan de omliggende statistische sector. We raden voor toekomstig beleidsevaluatief onderzoek aan om de Hutchens index te gebruiken om de evolutie van schoolsegregatie te onderzoeken.

Rekening houdend met deze beperkingen, kunnen we op basis van de resultaten voor de Hutchens index enkele voorzichtige uitspraken doen over de mogelijke impact van dubbele contingentering op schoolsegregatie. Vooreerst zien we dat er in het kleuteronderwijs er vooral een toename van schoolsegregatie is in de periode voor de invoering van dubbele contingentering. Verder tonen de resultaten voor de instappers een stabilisatie of afname van segregatie sinds de invoering van het inschrijvingsdecreet. Hiernaast blijkt dat de segregatie vooral buiten LOP-werkingsgebieden toegenomen is. Binnen het werkingsgebied van een LOP nam de segregatie af (kleuteronderwijs) of stabiliseerde de segregatie zich (lager en secundair onderwijs). Tot slot zagen we dat de segregatie in het kleuteronderwijs van capaciteitsgemeenten licht afnam na de invoering van het inschrijvingsdecreet. In een eerder rapport concludeerden Wouters en Groenez (2015b) dat dubbele contingentering vooral een invloed heeft op segregatie wanneer er meer leerlingen dan onderwijsplaatsen zijn en er voldoende aanmeldingen van beide groepen zijn. Indien één van deze voorwaarden niet vervuld is, dan worden de open plaatsen aangevuld met uitgestelde inschrijvingen. Hierdoor is de impact van dubbele contingentering eerder beperkt in scholen zonder capaciteitsdruk.

Deze eerste indicaties van een positieve impact van dubbele contingentering op segregatie dienen van naderbij onderzocht te worden. Om sluitende conclusies over de werking van dubbele contingentering te kunnen trekken, moet toekomstig beleidsevaluatief onderzoek zich focussen op (instappers in) het kleuteronderwijs in het werkingsgebied van een LOP. Hiernaast kan een specifiekere meting van capaciteit op schoolniveau (in plaats van op gemeenteniveau) ons inzicht in de impact van capaciteitsdruk op segregatie verbeteren. Tot slot moet toekomstig onderzoek ook woonsegregatie (gemeten op buurt- of gemeenteniveau) in acht nemen bij de analyses. Deze zaken komen aan bod in een volgend rapport van Havermans, Wouters en Groenez (te verschijnen) waarin de effecten van dubbele contingentering op de segregatie bij instappers in het kleuteronderwijs wordt onderzocht voor de gemeenten in het werkingsgebied van een LOP.

7. Correctie dataset ten opzichte van eerdere rapporten

We willen tot slot nog een belangrijke bemerking geven met betrekking tot de vergelijkbaarheid van de resultaten in dit rapport met die in eerder rapport van Wouters en Groenez (2015b).

Dit rapport gebruikt voor de analyses een geactualiseerde dataset die ook in eerdere rapporten over segregatie gebruikt werd (Wouters & Groenez, 2013, 2015a, 2015b). De dataset werd aangevuld met de februaritellingen van de schooljaren 2014-2015 en 2015-2016. Er werd ook een correctie doorgevoerd op de schooltoelagevariabele van het schooljaar 2012-2013. Deze variabele wordt voor ieder schooljaar vertraagd aangeleverd, omdat deze informatie niet meteen beschikbaar is. In de eerder rapporten werd er voor het schooljaar 2012-2013 deze informatie over de beurstoelage niet aangevraagd, maar werd er gewerkt met een data-imputatie op basis van informatie van de andere schooljaren. Uit bijkomende analyses bleek echter dat deze imputatie mogelijks onze meting van segregatie voor het schooljaar 2012-2013 beïnvloed heeft. Gelet dat het schooljaar 2012-2013 een cruciaal jaar is voor de evaluatie van de effecten van het inschrijvingsbeleid, hebben we voor dit rapport besloten om niet met de imputatie van de schooltoelagevariabele te werken, maar deze informatie bijkomend aan te vragen.

Hierdoor verschillen de resultaten voor de segregatie-index in het schooljaar 2012-2013 van de eerdere rapporten. In deze eerdere rapporten zagen we een “knik” in de segregatiecurve tussen 2011-2012, gekenmerkt door een stijging in 2012-2013 en een daling in 2013-2014. In de huidige analyse is de sterke toename in segregatie in het schooljaar 2012-2013 ten opzichte van het schooljaar 2011-2012 verminderd, alsook de plotse afname in de segregatie in het schooljaar 2013-2014 ten opzichte van het schooljaar 2012-2013. Met andere woorden, we vinden geen plotse globale afname van de segregatie in het schooljaar na het invoeren van het decreet. Integendeel, we vinden dat de stijgende trend van segregatie zich in de Vlaamse provincies voortzet na de invoering van het decreet. We willen evenwel benadrukken dat de eerdere bevindingen over de impact van het decreet op de segregatie overeind blijven. Deze waren niet gebaseerd op de loutere observatie van de segregatie-index doorheen de tijd, maar wel op veranderingen in die index tussen gebieden naargelang de capaciteitsdruk. In het volgende rapport gaan we verder in op de vraag naar de impact van het beleid van dubbele contingentering.

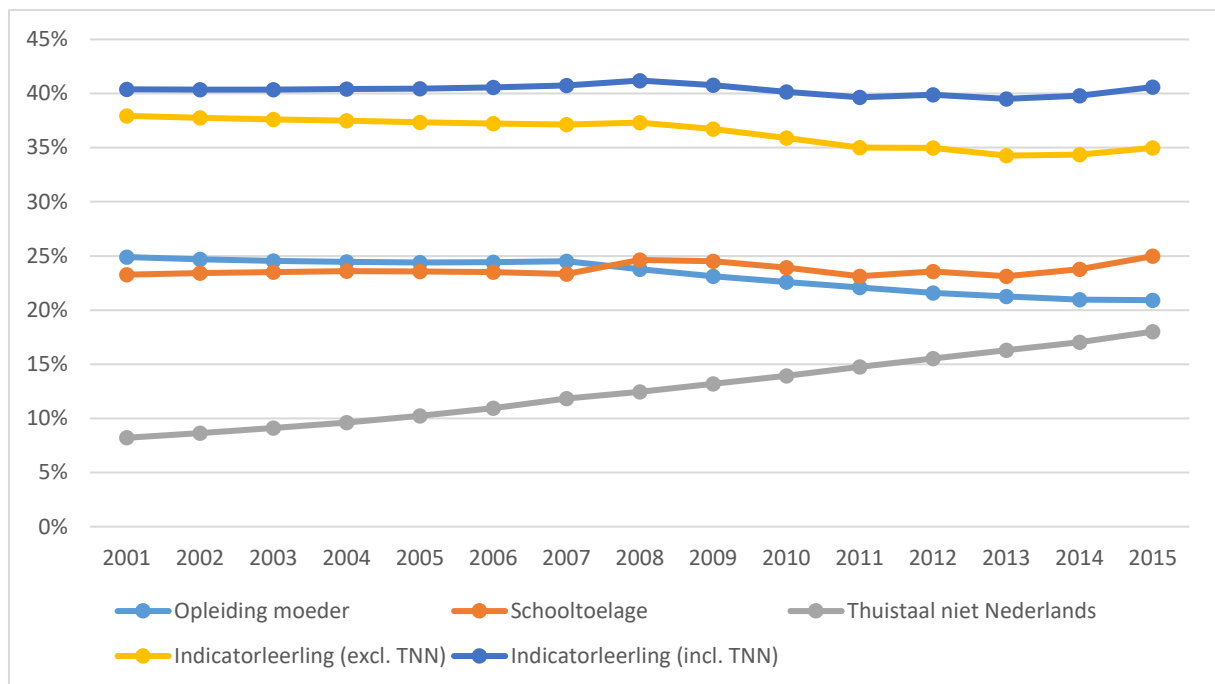
8. Bibliografie

- Agentschap voor Onderwijsdiensten. (2009). *AgODI Jaarverslag 2009*. Brussel.
- Agentschap voor Onderwijsdiensten. (2010). *AgODI Jaarverslag 2010*. Brussel.
- Agentschap voor Onderwijsdiensten. (2011). *AgODI Jaarverslag 2011*. Brussel.
- Agentschap voor Onderwijsdiensten. (2013). *10 jaar LOP 's in 10 verhalen: Jaarverslag 2012-2013*. Brussel.
- Agirdag, O., Van Houtte, M., & Van Avermaet, P. (2012). Effecten van segregatie: Cognitieve en non-cognitieve uitkomsten van mechanismen. In O. Agirdag, W. Nouwen, P. Mahieu, P. Van Avermaet, A. Vandenbroucke, & M. Van Houtte (Eds.), *Segregatie in het basisonderwijs: Geen zwart-wit verhaal* (pp. 68–96). Antwerpen: Garant.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. New York: Perseus.
- Belfi, B. (2015). *All together now? A study on group composition effects in education*. Leuven: KU Leuven.
- Belfi, B., Haelermans, C., & De Fraine, B. (2016). The long-term differential achievement effects of school socioeconomic composition in primary education: A propensity score matching approach. *British Journal of Educational Psychology*, 86(4), 501–525.
- Bifulco, R., & Ladd, H. (2006). School choice, racial segregation, and test-score gaps: Evidence from North Carolina's Charter School Program. *Journal of Policy Analysis and Management*, 26(1), 31–56.
- Bifulco, R., Ladd, H., & Ross, S. (2009). Public school choice and integration evidence from Durham, North Carolina. *Social Science Research*, 38(1), 71–85.
- Booker, K., Zimmer, R., & Buddin, R. (2005). *The effect of charter schools on charter students and public schools* (RAND Education No. WR-306-EDU). RAND Education.
- Burgess, S., Greaves, E., Vignoles, A., & Wilson, D. (2014). What parents want: School preferences and school choice. *Economic Journal*, 125(April), 1262–1289.
- Denessen, E., Driessena, G., & Slegers, P. (2005). Segregation by choice? A study of group-specific reasons for school choice. *Journal of Education Policy*, 20(3), 347–368.
- Glenn, W. J. (2011). A quantitative analysis of the increase in public school segregation in Delaware: 1989-2006. *Urban Education*, 46(4), 719–740.
- Gorard, S., & Taylor, C. (2002). What is segregation? A comparison of measures in terms of “strong” and “weak” compositional invariance. *Sociology*, 36(4), 875–895.
- Groenez, S., & Surkyn, J. (2015). *Een capaciteitsmonitor voor het leerplichtonderwijs: Technisch rapport*. Leuven: HIVA KU Leuven.
- Jacobs, N. (2013). Understanding school choice: Location as a determinant of charter school racial,

- economic, and linguistic segregation. *Education and Urban Society*, 45(4), 459–482.
- Massey, D. S., & Denton, N. A. (1988). The dimensions of residential segregation. *Social Forces*, 67(2), 281–315.
- Reardon, S. F., & Owens, A. (2014). 60 years after Brown: Trends and consequences of school segregation. *Annual Review of Sociology*, 40(1), 199–218.
- Saporito, S. (2003). Private choices, public consequences: Magnet school choice and segregation by race and poverty. *Social Problems*, 50(2), 181–203.
- Saporito, S. (2009). School choice in black and white: Private school enrollment among racial groups, 1990–2000. *Peabody Journal of Education*, 84(2), 172–190.
- Studiedienst van de Vlaamse Regering. (2017). VRIND classificatie. Retrieved July 26, 2017, from <http://regionalestatistieken.vlaanderen.be/gebiedsindelingen-vrind>
- Thijs, J., & Verkuyten, M. (2014). School ethnic diversity and students' interethnic relations. *British Journal of Educational Psychology*, 84(1), 1–21.
- Valenzuela, J. P., Bellei, C., & de los Ríos, D. (2013). Socioeconomic school segregation in a market-oriented educational system. The case of Chile. *Journal of Education Policy*, 29(2), 217–241.
- van Ewijk, R., & Slegers, P. (2010a). Peer ethnicity and achievement: A meta-analysis into the compositional effect. *School Effectiveness and School Improvement*, 21(3), 237–265.
- van Ewijk, R., & Slegers, P. (2010b). The effect of peer socioeconomic status on student achievement: A meta-analysis. *Educational Research Review*, 5(2), 134–150.
- Wouters, T. & Groenez, S. (2013). *De evolutie van schoolse segregatie in Vlaanderen. Een analyse voor de schooljaren 2001-2002 tot 2011-2012*. Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr. SSL/2013.08/2.2.1
- Wouters, T. & Groenez, S. (2015a). *Woonsegregatie in Vlaanderen en Brussel. Een analyse voor de schooljaren 2001-2002 tot 2012-2013*. Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr. SSL/2014.21/2.2.1
- Wouters, T. & Groenez, S. (2015b). *Overheidsbeleid en schoolse segregatie*. Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr. SSL/2015.8/2.3.1
- Wouters, T., & Groenez, S. (te verschijnen). *Dubbele contingentering: Een overzicht van de eerste evaluaties*. Gent: Steunpunt Onderwijsonderzoek.

9. Bijlage

Bijlage 1. Evolutie van percentage leerlingen met andere thuistaal dan het Nederlands

Bijlage 2. Overzicht van binnenstedelijke gebieden

Brussel	Antwerpen	Gent	Brugge
Anderlecht	2000 Antwerpen ¹	Oostakker & Kanaal	Brugge Centrum, Oost-Zuid
Oudergem	2018 Brederode- Markgrave-Harmonie	Dampoort - Sint- Amandsberg & Oostakker-Zuid	Brugge Noord Oost, Koolk
Sint-Agatha-Berchem	2018 Centraal station- Stadspark-Zurenborg- Haringrode	Wondelgem	Lissewege, Dudzele
Brussel		Bloemekenswijk	Sint-Kruis
Etterbeek	2020 Antwerpen ²	Brugse Poort - Rooigem	Assebroek
Evere	2030 Antwerpen ³	Rabot - Papegaai	Sint-Michiels
Vorst	2040 Berendrecht- Zandvliet-Lillo	Mariakerke	Sint-Andries
Ganshoren	2050 Antwerpen ⁵	Macharius - Heirnis - Binnenstad	
Elsene	2060 Antwerpen ⁶	Gentbrugge - Ledeberg –Nieuw Gent - UZ	
Jette	2100 Deurne boven Rivierenhof	Binnenstad 2	
Koekelberg	2100 Deurne onder Rivierenhof	Zwijnaarde – Sint- Denijs-Westrem	
Sint-Jans-Molenbeek	2140 Borgerhout	Stationsbuurt - Watersportbaan	
Sint-Gillis	2170 Merksem	Drongen	
Sint-Joost-ten-Node	2180 Ekeren	Muide – Sluizeken	
Schaarbeek	2600 Berchem		
Ukkel	2610 Wilrijk		
Watermaal-Bosvoorde	2660 Hoboken		
Sint-Lambrechts- Woluwe			
Sint-Pieters-Woluwe			
Sint-Niklaas	Kortrijk	Hasselt	Genk
Sint-Niklaas Centrum	Kortrijk Centrum, Oost, West	Hasselt Centrum, Katarina, Heilig hart	Genk Centrum, Kolderbos
St-Niklaas Noord, Noordwest			Genk Noord-Oost

Sint-Niklaas Zuid Belsele Sinaai	Hoog Kortrijk, Langemunte, Marke Bissegem, Heule Aalbeke, Rodenburg	Runkst, Rapertingen, St- Lambrechts-herk, Wimmertingen Banneux, Godsheide, Kiewit Kuringen, Stokrooie, Kermt, Spalbeek, Stevoort	Winterslag Genk-Zuid Waterschei
Leuven	Mechelen	Aalst	
Leuven Bond Station- Nieuw Kwartier- Mussenwijk Leuven Centrum Naamse Ridderbuurt- Vaart Wilsele-Wijgmaal Kessel-Lo Blauwput- Noord Kessel-Lo Bellevue Bovenlo-Haasrode Heverlee Matadi Egenhoven	Mechelen intra muros Mechelen Noord Mechelen Zuid Nekkerspoel Battel Walem Heffen, Leest, Hombeek Arsenaal, Muizen	Aalst Centrum, Osbroek Aalst oost Aalst Noord-West Hofstade, Gijzegem Herdersem, Moorsel- Baardegem-Melbert Erembodegem, Nieuwerk	

Bijlage 3. Overzicht van VRIND-classificatie

NIS	Gemeente	VRIND
11001	Aartselaar	grootstedelijke rand
11002	Antwerpen	grootsteden
11004	Boechout	grootstedelijke rand
11005	Boom	kleinstedelijk provinciaal
11007	Borsbeek	grootstedelijke rand
11008	Brasschaat	overgangsgebied
11009	Brecht	platteland
11013	Edegem	grootstedelijke rand
11016	Essen	platteland
11018	Hemiksem	grootstedelijke rand
11021	Hove	grootstedelijke rand
11022	Kalmthout	overgangsgebied
11023	Kapellen	overgangsgebied
11024	Kontich	grootstedelijke rand
11025	Lint	grootstedelijke rand
11029	Mortsel	grootstedelijke rand
11030	Niel	grootstedelijke rand
11035	Ranst	overgangsgebied
11037	Rumst	overgangsgebied
11038	Schelle	grootstedelijke rand
11039	Schilde	overgangsgebied
11040	Schoten	overgangsgebied
11044	Stabroek	overgangsgebied
11050	Wijnegem	grootstedelijke rand
11052	Wommelgem	grootstedelijke rand
11053	Wuustwezel	platteland
11054	Zandhoven	overgangsgebied
11055	Zoersel	overgangsgebied
11056	Zwijndrecht	grootstedelijke rand
11057	Malle	overgangsgebied
12002	Berlaar	overgangsgebied
12005	Bonheiden	overgangsgebied
12007	Bornem	overgangsgebied
12009	Duffel	overgangsgebied
12014	Heist-op-den-berg	kleinstedelijk provinciaal
12021	Lier	structuurondersteunende steden
12025	Mechelen	centrumsteden
12026	Nijlen	overgangsgebied
12029	Putte	overgangsgebied
12030	Puurs	overgangsgebied
12034	Sint-Amands	overgangsgebied
12035	Sint-Katelijne-Waver	regionaal stedelijke rand
12040	Willebroek	overgangsgebied
13001	Arendonk	overgangsgebied
13002	Baarle-Hertog	platteland

13003	Balen	overgangsgebied
13004	Beerse	regionaal stedelijke rand
13006	Dessel	overgangsgebied
13008	Geel	structuurondersteunende steden
13010	Grobbendonk	overgangsgebied
13011	Herentals	structuurondersteunende steden
13012	Herenthout	overgangsgebied
13013	Herselt	overgangsgebied
13014	Hoogstraten	kleinstedelijk provinciaal
13016	Hulshout	overgangsgebied
13017	Kasterlee	overgangsgebied
13019	Lille	overgangsgebied
13021	Meerhout	platteland
13023	Merksplas	platteland
13025	Mol	structuurondersteunende steden
13029	Olen	overgangsgebied
13031	Oud-Turnhout	regionaal stedelijke rand
13035	Ravels	platteland
13036	Retie	overgangsgebied
13037	Rijkevorsel	platteland
13040	Turnhout	centrumsteden
13044	Vorselaar	overgangsgebied
13046	Vosselaar	regionaal stedelijke rand
13049	Westerlo	overgangsgebied
13053	Laakdal	overgangsgebied
21001	Anderlecht	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21002	Oudergem	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21003	Sint-Agatha-Berchem	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21004	Brussel	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21005	Etterbeek	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21006	Evere	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21007	Vorst	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21008	Ganshoren	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21009	Elsene	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21010	Jette	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21011	Koekelberg	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21012	Sint-Jans-Molenbeek	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21013	Sint-Gillis	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21014	Sint-Joost-ten-Node	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21015	Schaarbeek	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21016	Ukkel	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21017	Watermaal-Bosvoorde	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21018	Sint-Lambrechts-Woluwe	Brussels Hoofdstedelijk gewest
21019	Sint-Pieters-Woluwe	Brussels Hoofdstedelijk gewest
23002	Asse	kleinstedelijk provinciaal
23003	Beersel	stedelijk gebied rond Brussel
23009	Bever	platteland

23016	Dilbeek	stedelijk gebied rond Brussel
23023	Galmaarden	platteland
23024	Gooik	platteland
23025	Grimbergen	stedelijk gebied rond Brussel
23027	Halle	structuurondersteunende steden
23032	Herne	platteland
23033	Hoeilaart	overgangsgebied
23038	Kampenhout	overgangsgebied
23039	Kapelle-Op-Den-Bos	overgangsgebied
23044	Liedekerke	overgangsgebied
23045	Londerzeel	overgangsgebied
23047	Machelen	stedelijk gebied rond Brussel
23050	Meise	overgangsgebied
23052	Merchtem	platteland
23060	Opwijk	overgangsgebied
23062	Overijse	overgangsgebied
23064	Pepingen	platteland
23077	Sint-Pieters-Leeuw	stedelijk gebied rond Brussel
23081	Steenokkerzeel	overgangsgebied
23086	Ternat	overgangsgebied
23088	Vilvoorde	structuurondersteunende steden
23094	Zaventem	stedelijk gebied rond Brussel
23096	Zemst	overgangsgebied
23097	Roosdaal	overgangsgebied
23098	Drogenbos	stedelijk gebied rond Brussel
23099	Kraainem	stedelijk gebied rond Brussel
23100	Linkebeek	stedelijk gebied rond Brussel
23101	Sint-Genesius-Rode	stedelijk gebied rond Brussel
23102	Wemmel	stedelijk gebied rond Brussel
23103	Wezembeek-Oppem	stedelijk gebied rond Brussel
23104	Lennik	overgangsgebied
23105	Affligem	overgangsgebied
24001	Aarschot	structuurondersteunende steden
24007	Begijnendijk	overgangsgebied
24008	Bekkevoort	platteland
24009	Bertem	platteland
24011	Bierbeek	overgangsgebied
24014	Boortmeerbeek	overgangsgebied
24016	Boutersem	platteland
24020	Diest	structuurondersteunende steden
24028	Geetbets	platteland
24033	Haacht	overgangsgebied
24038	Herent	overgangsgebied
24041	Hoegaarden	platteland
24043	Holsbeek	platteland
24045	Huldenberg	platteland
24048	Keerbergen	overgangsgebied

24054	Kortenaken	platteland
24055	Kortenberg	overgangsgebied
24059	Landen	platteland
24062	Leuven	centrumsteden
24066	Lubbeek	overgangsgebied
24086	Oud-Heverlee	overgangsgebied
24094	Rotselaar	overgangsgebied
24104	Tervuren	stedelijk gebied rond Brussel
24107	Tienen	structuurondersteunende steden
24109	Tremelo	overgangsgebied
24130	Zoutleeuw	platteland
24133	Linter	platteland
24134	Scherpenheuvel-Zichem	overgangsgebied
24135	Tielt-Winge	overgangsgebied
24137	Glabbeek	platteland
31003	Beernem	platteland
31004	Blankenberge	kleinstedelijk provinciaal
31005	Brugge	centrumsteden
31006	Damme	regionaal stedelijke rand
31012	Jabbeke	regionaal stedelijke rand
31022	Oostkamp	regionaal stedelijke rand
31033	Torhout	kleinstedelijk provinciaal
31040	Zedelgem	regionaal stedelijke rand
31042	Zuienkerke	platteland
31043	Knokke-Heist	structuurondersteunende steden
32003	Diksmuide	kleinstedelijk provinciaal
32006	Houthulst	platteland
32010	Koekelare	platteland
32011	Kortemark	platteland
32030	Lo-reninge	platteland
33011	Ieper	structuurondersteunende steden
33016	Mesen	platteland
33021	Poperinge	kleinstedelijk provinciaal
33029	Wervik	platteland
33037	Zonnebeke	platteland
33039	Heuvelland	platteland
33040	Langemark-Poelkapelle	platteland
33041	Vleteren	platteland
34002	Anzegem	platteland
34003	Avelgem	platteland
34009	Deerlijk	regionaal stedelijke rand
34013	Harelbeke	regionaal stedelijke rand
34022	Kortrijk	centrumsteden
34023	Kuurne	regionaal stedelijke rand
34025	Lendelede	platteland
34027	Menen	kleinstedelijk provinciaal
34040	Waregem	structuurondersteunende steden
34041	Wevelgem	regionaal stedelijke rand

34042	Zwevegem	regionaal stedelijke rand
34043	Spiere-Helkijn	platteland
35002	Bredene	regionaal stedelijke rand
35005	Gistel	platteland
35006	Ichtegem	platteland
35011	Middelkerke	regionaal stedelijke rand
35013	Oostende	centrumsteden
35014	Oudenburg	platteland
35029	De Haan	platteland
36006	Hooglede	platteland
36007	Ingelmunster	regionaal stedelijke rand
36008	Izegem	regionaal stedelijke rand
36010	Ledegem	platteland
36011	Lichtervelde	platteland
36012	Moorslede	platteland
36015	Roeselare	centrumsteden
36019	Staden	platteland
37002	Dentergem	platteland
37007	Meulebeke	platteland
37010	Oostrozebeke	platteland
37011	Pittem	platteland
37012	Ruiselede	platteland
37015	Tielt	structuurondersteunende steden
37017	Wielsbeke	overgangsgebied
37018	Wingene	platteland
37020	Ardooi	platteland
38002	Alveringem	platteland
38008	De Panne	overgangsgebied
38014	Koksijde	overgangsgebied
38016	Nieuwpoort	platteland
38025	Veurne	kleinstedelijk provinciaal
41002	Aalst	centrumsteden
41011	Denderleeuw	regionaal stedelijke rand
41018	Geraardsbergen	kleinstedelijk provinciaal
41024	Haaltert	overgangsgebied
41027	Herzele	platteland
41034	Lede	overgangsgebied
41048	Ninove	kleinstedelijk provinciaal
41063	Sint-Lievens-Houtem	platteland
41081	Zottegem	kleinstedelijk provinciaal
41082	Erpe-Mere	overgangsgebied
42003	Berlare	overgangsgebied
42004	Buggenhout	overgangsgebied
42006	Dendermonde	structuurondersteunende steden
42008	Hamme	overgangsgebied
42010	Laarne	platteland
42011	Lebbeke	overgangsgebied

42023	Waasmunster	overgangsgebied
42025	Wetteren	kleinstedelijk provinciaal
42026	Wichelen	overgangsgebied
42028	Zele	overgangsgebied
43002	Assenede	platteland
43005	Eeklo	structuurondersteunende steden
43007	Kaprijke	platteland
43010	Maldegem	platteland
43014	Sint-Laureins	platteland
43018	Zelzate	overgangsgebied
44001	Aalter	platteland
44011	Deinze	structuurondersteunende steden
44012	De Pinte	grootstedelijke rand
44013	Destelbergen	grootstedelijke rand
44019	Evergem	grootstedelijke rand
44020	Gavere	platteland
44021	Gent	grootsteden
44029	Knesselare	platteland
44034	Lochristi	platteland
44036	Lovendegem	overgangsgebied
44040	Melle	grootstedelijke rand
44043	Merelbeke	grootstedelijke rand
44045	Moerbeke	platteland
44048	Nazareth	platteland
44049	Nevele	platteland
44052	Oosterzele	platteland
44064	Sint-Martens-Latem	overgangsgebied
44072	Waarschoot	platteland
44073	Wachtebeke	platteland
44080	Zomergem	platteland
44081	Zulte	platteland
45017	Kruishoutem	platteland
45035	Oudenaarde	structuurondersteunende steden
45041	Ronse	structuurondersteunende steden
45057	Zingem	platteland
45059	Brakel	platteland
45060	Kluisbergen	platteland
45061	Wortegem-Petegem	platteland
45062	Horebeke	platteland
45063	Lierde	platteland
45064	Maarkedal	platteland
45065	Zwalm	platteland
46003	Beveren	kleinstedelijk provinciaal
46013	Kruikebeke	overgangsgebied
46014	Lokeren	structuurondersteunende steden
46020	Sint-Gillis-Waas	platteland
46021	Sint-Niklaas	centrumsteden

46024	Stekene	overgangsgebied
46025	Temse	kleinstedelijk provinciaal
71002	As	overgangsgebied
71004	Beringen	kleinstedelijk provinciaal
71011	Diepenbeek	regionaal stedelijke rand
71016	Genk	centrumsteden
71017	Gingelom	platteland
71020	Halen	overgangsgebied
71022	Hasselt	centrumsteden
71024	Herk-de-Stad	overgangsgebied
71034	Leopoldsburg	kleinstedelijk provinciaal
71037	Lummen	overgangsgebied
71045	Nieuwerkerken	platteland
71047	Opglabbeek	overgangsgebied
71053	Sint-Truiden	structuurondersteunende steden
71057	Tessenderlo	overgangsgebied
71066	Zonhoven	regionaal stedelijke rand
71067	Zutendaal	overgangsgebied
71069	Ham	overgangsgebied
71070	Heusden-Zolder	overgangsgebied
72003	Bocholt	platteland
72004	Bree	kleinstedelijk provinciaal
72018	Kinrooi	platteland
72020	Lommel	kleinstedelijk provinciaal
72021	Maaseik	kleinstedelijk provinciaal
72025	Neerpelt	kleinstedelijk provinciaal
72029	Overpelt	kleinstedelijk provinciaal
72030	Peer	platteland
72037	Hamont-Achel	overgangsgebied
72038	Hechtel-Eksel	overgangsgebied
72039	Houthalen-Helchteren	overgangsgebied
72040	Meeuwen-Gruitrode	overgangsgebied
72041	Dilsen-Stokkem	overgangsgebied
73001	Alken	platteland
73006	Bilzen	kleinstedelijk provinciaal
73009	Borgloon	platteland
73022	Heers	platteland
73028	Herstappe	platteland
73032	Hoeselt	overgangsgebied
73040	Kortesseem	platteland
73042	Lanaken	overgangsgebied
73066	Riemst	platteland
73083	Tongeren	structuurondersteunende steden
73098	Wellen	overgangsgebied
73107	Maasmechelen	kleinstedelijk provinciaal
73109	Voeren	platteland

Bijlage 4. Verdeling van capaciteitsmiddelen (2010-2018)

Gemeente	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Totaal
Antwerpen	6,98	3,75	13,76	28,84	25,84	12,00	13,30	14,50	15,50	134,47
Brussels HG	2,15	19,85	1,30	6,00	5,00	7,00	9,50	10,00	10,50	71,30
Gent		1,48	8,71	6,60	12,00	3,30	2,50	3,00	3,50	41,09
Mechelen			1,95	5,00	8,00	1,60	1,70	2,00	1,00	21,25
Sint-Niklaas			1,59			0,70	2,00	2,00	2,30	8,59
Vilvoorde	0,50			5,01		2,75				8,26
Roeselare			4,44	2,80		0,55				7,79
Grimbergen					3,00	1,50	1,50	1,70		7,70
Schoten							2,00	2,00	2,40	6,40
Leuven			0,43		4,00	1,60				6,03
Asse				5,00		0,40				5,40
Sint-Pieters-Leeuw						1,50	1,50	1,70		4,70
Edegem							1,00	1,10	2,00	4,10
Halle	0,37	0,35				2,10	1,00			3,82
Tienen							1,00		1,00	2,00
Landen								1,00	1,00	2,00
Denderleeuw				1,96						1,96
Meise							1,00		0,80	1,80
Bonheiden								1,00		1,00
Wemmel							1,00			1,00
Machelen							1,00			1,00
Totaal	9,99	25,43	32,18	61,21	57,84	35,00	40,00	40,00	40,00	341,65